

”Second heaven”

*Forestillinger om Vesten hos unge talenter ved et fotballakademi i
Ghana*

Fredrik Ødegaard

Masteroppgave ved Sosialantropologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Mai, 2008

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler unge ghanesiske fotballtalenters forestillinger om Vesten og hvordan forestillingene konstrueres i møtet med den vestlige fotballindustrien. Oppgaven er skrevet på grunnlag av sju måneders feltarbeid i Ghana, hvorav fire måneder ved et fotballakademi.

Fotballakademier er blitt et viktig instrument for identifisering og trening av unge fotballspillere, og flere europeiske klubber var under feltarbeidsperioden involvert som eiere eller partnere ved akademier. Informantene ved akademiet gikk en usikker fremtid i møte hvis ikke fotballkarrieren tok av, mye på grunn av mangel på muligheter, men for spillerne og familiene deres var drømmen om å komme seg opp og frem som fotballspiller en like realistisk strategi som noen annen.

Med utgangspunkt i James Carriers (1995) anvendelse av oksidentalismebegrepet forsøker denne oppgaven å vise betydningen av akademispillernes kulturmøte med representanter for den europeiske fotballindustrien og deres konstruksjon av Vesten. Oppgaven vil belyse hvilke livssituasjon spillerne levde under, og hvilke muligheter og begrensninger akademiet som handlingsrom skapte for spillerne. Ved å knytte oksidentalisme til maktbegreper vil oppgaven argumenter for at fotballspillerne i stor grad konstruerte positive og generaliserte bilder og forestillinger om Vesten som en helhet.

Forord

Takk til alle som har hjulpet meg i skriveprosessen; Anne B. Leseth for god veiledning; Tove og Thorleif for konstruktive tilbakemeldinger; Bjørn Ivar for korrekturlesing; Bjørn Omar for å ha vært en raus sjef, og ikke minst, Anne og Jonas, for stor tålmodighet.

Fredrik Ødegaard, mai 2008

Innhold

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
INNHold	4
1. INTRODUKSJON.....	7
INTRODUKSJON.....	7
PROBLEMSTILLINGER.....	8
BEGREPSAVKLARING: "VESTEN OG RESTEN"	8
ANALYTISKE VALG: OKSIDENTALISME OG FORESTILLINGER OM "DEN ANDRE"	9
<i>Møte mellom mennsker.....</i>	9
<i>En dialektisk definisjon av "den andre"</i>	10
<i>Praksis og forholdet mellom aktør og struktur.....</i>	13
<i>Globalisering, media og konstruksjonen av Vesten.....</i>	14
<i>Annen relevant litteratur.....</i>	16
INTRODUKSJON AV FELTET	16
<i>Obuasi og Anglo Gold Ashanti.....</i>	17
<i>Ashanti Gold Sporting Club og Ashanti Gold Football Academy.....</i>	18
METODE	20
<i>Tilgang til felt: Fotballakademier som lukkede arenaer</i>	20
<i>Informantene.....</i>	21
<i>Metodiske implikasjoner.....</i>	22
<i>Antropologen som både forsker og kilde.....</i>	24
OPPGAVEN.....	25
<i>Begrensninger: Språk og maskulinitet.....</i>	25
<i>Oppgavens oppbygging</i>	25
2. HVA ER ET FOTBALLAKADEMI?.....	27

<i>Akademi i støpeskjeen</i>	28
<i>Flere forståelser</i>	31
<i>Sett fra en europeers ståsted</i>	32
<i>Prøvespill</i>	34
<i>De utvalgte</i>	37
<i>Oppsummering</i>	37
3. FOTBALL, FRIGJØRING OG NASJONSBYGGING	38
<i>Idrett og politikk i Afrika</i>	38
<i>Fotball og frigjøring i Ghana</i>	40
<i>Agentene kommer!</i>	41
<i>Oppsummering</i>	42
4. UNGDOM OG OPPVEKST	43
<i>Fostring</i>	43
<i>Flere forståelser av fostring</i>	45
<i>Ungdom</i>	46
<i>Resiprositet og oppvekst</i>	47
<i>Resiprositet i spillergruppen</i>	48
<i>Resiprositet i jevnaldringsgruppen</i>	50
<i>Senior og junior</i>	54
5. MØTET MED DEN EUROPEISKE FOTBALLINDUSTRIEN	57
<i>Oksidentalisme</i>	57
<i>Milo-turneringen</i>	59
<i>Mustafa</i>	61
<i>Oppsummering</i>	65
6. MAKT OG HANDLINGSROM	67
<i>Fotballalder</i>	69
<i>Legitimering</i>	73
<i>Migrasjon</i>	74

<i>Big men og managers</i>	76
<i>Oppsummering</i>	80
7. "WHEN AJAX WAS HERE": AKADEMILIVET FØR OG NÅ	81
<i>Sosial endring</i>	81
<i>Mat og bordskikk</i>	83
<i>Materielle goder, lommepenger og fasiliteter</i>	86
8. HISTORIER, MATERIELLE GODER OG MEDIA	91
<i>Forestillinger gjennom medier og migrasjon</i>	91
<i>Historier om andre steder</i>	92
<i>Bilder gjennom bilder</i>	94
<i>Media og materielle goder</i>	98
<i>Liverpool-besøket</i>	102
<i>Negative bilder av Vesten</i>	104
9. AVSLUTNING	107
TILBAKEBLIKK OG FREMTIDEN	107
KILDELISTE	109
ELEKTRONISKE KILDER	113

1. Introduksjon

Introduksjon

”Before I go to heaven, I want to go to second heaven,” sa Charles, samtidig som han strakk armen og pekte opp mot himmelen. ”... and by all means. I just want to play football.” Charles så på seg selv som en god kristen og ville komme til himmelen etter døden, men før den tid ville han komme til det stedet i den levde verden som var det nærmest til himmelen man kunne komme. For Charles var Vesten, i motsetning til Ghana, stedet hvor drømmer gikk i oppfyllelse og unge fotballspillere fikk muligheten til å blomstre.

Denne oppgaven omhandler unge fotballspillere ved et ghanesisk fotballakademi og deres drømmer og forestillinger om et liv som profesjonell i utlandet, fortrinnsvis Europa.

Afrikanske spillere har for lengst etablert seg i europeisk fotball, men har etter årtusenskiftet for alvor gjort seg bemerket på høyeste nivå. Dette har ikke gått upåaktet hen i hjemlandene, og de som har skapt seg et navn i internasjonal fotball, yter stor respekt hjemme. Mange unge fotballspillere sto ansikt til ansikt med en fremtid fylt med sosial og økonomiske marginalisering, noe som gjorde drømmen om et liv som fotballspiller til en like god strategi som noen annen. Kampen for å komme seg opp og frem var knallhard, hvor bare de beste og ofte mest ressurssterke hadde mulighet til å hevde seg. På grunn av fotballakademienes høye status har dette blitt en yndet arena for spillerne å passere gjennom på ferden videre i karrieren. Det var ved fotballakademiene mange av talentene og den vestlige fotballindustrien møttes for første gang, og spillernes forestillinger om verden utenfor ble skapt og omskapt.

Problemstillinger

En av hovedårsakene til at jeg ønsket å studere unge ghanesiske fotballspillere, var "Mikel-saken", som i 2005 var en av mest omtalte i norsks presse. Midt i overgangsstriden mellom Manchester United, Chelsea FC, FC Lyn Oslo og agent John Shittu, sto den 18 år gamle nigerianeren og stortalentet John Obi Mikel. "Alle" ville ha en bit av spilleren, som på meg virket, mild sagt, utilpass med situasjonen. "Mikel-saken" fikk meg til å reflektere over hva unge afrikanske fotballspillere faktisk tok med seg av kunnskap og forestillinger om Vesten ved utreise, og hvordan dette sto i forhold til virkeligheten som møtte dem på den andre siden. For å kunne studere dette nærmere ønsket jeg å komme i kontakt med spillere i Ghana som hadde en reell mulighet til å komme seg videre i karrieren. Fotballakademier var den mest naturlige konteksten for å studere dette, siden det var her mange av de største talentene holdt til.

Jeg skal i denne oppgaven ta for meg følgende problemstillinger: Hva hadde den vestlige fotballindustriens tilstedeværelse i Ghana å si for konstruksjonen av Vesten hos spillerne ved AshantiGold-akademiet? Hvorfor var akademiene populære blant unge fotballspillerne, og hvilke historiske forløp har befestet akademiens posisjon som primærutvikler av fotballtalenter i Ghana? Hvilke begrensninger og muligheter lå i spillernes handlingsrom ved akademiet?

Begrepsavklaring: "Vesten og resten"

Jeg kommer til å benytte meg av noen kategorier som har vært gjenstand for kritikk i antropologien (jf. Whitaker 2004). Vesten som kategori er allerede nevnt. For informantene mine var Vesten et meningsfylt begrep, men med et noe annet innhold enn det jeg selv legger i begrepet. For informantene var Vesten som oftest Europa og Amerika, men kunne også inkludere deler av Asia og Midt-Østen. Om morgenene så

vi ofte værmeldingene på Deutche Welle¹, og da turen kom til det afrikanske kontinentet, var det få som kunne relatere seg til værkartet, siden mange ikke visste hvor Ghana lå. Informantene mine hadde et annet forhold til sted og rom, og definisjonen av Vesten var ikke knyttet til geografi og objektive avstander, noe jeg vil hevde påvirket oppfattelsen av Vesten. Om kveldene så vi dramaserier fra Mexico og Sør-Korea, som inneholdt høy glamourfaktor og viste rike mennesker, og dette ble for mange inkludert som deler av Vesten. Selv om definisjonen av hva som befant seg på innsiden og utsiden av Vesten kunne variere, ble det trukket et skille mellom Ghana/Afrika og resten av verden.

Analytiske valg: Oksidentalisme og forestillinger om "den andre"

Det analytiske rammeverket for oppgaven tar utgangspunkt i James Carriers (1995) anvendelse av oksidentalisme-begrepet og konstruksjonene av forestillinger om Vesten. Oppgaven knytter oksidentalisme til praksisteori for å kunne studere forholdet mellom aktør og struktur. Ved å se på relasjonen mellom aktør og struktur i et maktperspektiv kan strukturenes begrensninger på aktørers handlinger og aktørers evne til å endre strukturene belyses.

Møte mellom mennesker

Når mennesker møtes, søker de å skape forståelse om hverandre på grunnlag av mer eller mindre bakgrunnskunnskap. For å belyse dette vil jeg til å begynne med benytte Erving Goffmans beskrivelse av menneskelig samhandling, fra innledningen til boken "Vårt rollespill til daglig":

¹ Engelskspråklig tysk tv-kanal.

Når en person kommer sammen med andre, vil de som regel forsøke å skaffe seg opplysninger om ham eller ta i bruk opplysninger om ham som de allerede sitter inne med. (...) De tilstedeværende har adskillige kilder til disse opplysningene og kan bygge på mange meningsbærere ("sign vehicles") når de skaffer seg dem. Dersom iakttakeren på forhånd ikke kjenner vedkommende, kan de i hans oppførsel og utseende finne holdepunkter som gjør det mulig å trekke inn tidligere erfaringer med personer som kan minne om den de nå har for seg selv, eller – og det er langt mer vanlig – de kan anvende stereotyper ved bedømmelsen. De kan også ut i fra tidligere erfaringer gå ut fra at bare personer av en bestemt type er å finne i et visst sosialt miljø. (Goffman 1992: 11)

Goffman viser hvordan personer som i utgangspunktet ikke kjenner hverandre, og ikke vet noe om hverandre, tillegger "den andre" mer eller mindre sanne egenskaper. Dette gjøres ved at gammel kunnskap knyttes til ny, eller at eksisterende stereotyper tas frem og anvendes på nytt. Selv om oppfattelsen av den andre ikke nødvendigvis blir objektivt riktig, har man allikevel gjort et forsøkt på å skape mening. Stereotyper ligger ofte til grunn for meningsdannelse og stammer fra generaliserte antagelser. Når den geografiske avstanden er stor nok, og den direkte kontakten mellom mennesker begrenset, generaliseres stereotypiene ytterligere. Dette vil jeg i løpet av oppgaven hevde var tilfelle i relasjonen mellom de ghanesiske fotballspillerne på den ene siden, og de europeiske fotballadministratorene, talentspeiderne og agentene på den andre. I den postkoloniale og transnasjonale konteksten jeg gjorde feltarbeid, var det flere forhold enn de Goffman nevner, som måtte tas i betraktning for å kunne forstå konstruksjonen av forestillinger. Meningsbærere er knyttet til personer, som ved å opptre i visse sosiale sammenhenger kan bli tilskrevet spesifikke roller ut fra iakttakernes tidligere erfaringer i møte med lignende personer. Dette skal jeg se nærmere på i tilknytning til hvite menns tilstedeværelse ved fotballarenaer, siden denne kombinasjonen skapte sterke forestillinger hos informantene om de hvite mennene og stedene de kom fra.

En dialektisk definisjon av "den andre"

I den redigerte boken "Occidentalism: Images of the West" (1995) viser antropologen James Carrier hvordan den ikke-vestlige verden oppfatter Vesten i møtet med vestlige

personer og kulturelle symboler. Carrier viser til to nivåer, som begge må knyttes til orientalismebegrepet for å forstås. Orientalisme som analytisk begrep ble introdusert av litteraturkritikeren Edvard W. Said i den innflytelsesrike boken ”Orientalism” (1978). Han hevder at Orienten som geografisk og kulturelt område kun er en konstruksjon skapt av tidligere europeiske kolonimakter, og ikke eksisterer andre steder enn i hodene til folk (Said 1978: 43). Han kritiserer tidligere skjønnlitteratur og faglitteratur for å ha tegnet et monolittisk, statisk og historieløst bilde av Orienten. Lignende kritikk har blitt fremført både før og etter Saids bok (Asad 1974, Asad 1993, Wolf 1982, Comaroff & Comaroff 1992, Kaplan 1995) og har fått stor gjennomslagskraft i antropologiens representasjon av den ikke-vestlige verden. Selv om mye faglitteratur (også antropologi) og skjønnlitteratur ble gjenstand for Saids kritikk, har ikke alle antropologer fullt ut tatt denne kritikken innover seg (Vincent: 2004: 433).

Vestens fremstilling av det ikke-vestlige har i stor grad tatt utgangspunkt i hva Vesten definerte som distinkt annerledes enn seg selv (Carrier 1995: 2). Det første nivået tar for seg akademias fremstilling av ”den andre”, og derfor også seg selv. Det andre nivået til Carrier, som jeg skal forfølge videre i denne oppgaven, behandler ikke fremstillingen av Vesten gjennom brillene til academia, men fremstillingen av Vesten hos mennesker som lever utenfor det som defineres som Vesten. For Carrier skjer denne konstruksjonen dialektisk, hvor Orienten og Oksidenten definerer seg selv ut ifra hverandre. Carrier skriver:

To tell what a thing is, you place it in terms of something else. This idea of locating, or placing, is implicit in our very word for definition itself. (Carrier 1995: 2 [Burke: 1969:24])

Et dialektisk forholdt er også et relasjonelt forhold. Bourdieu kaller dette en distinksjon, som vil si kvaliteter ved holdninger og manerer, man ofte ser som medfødt, men som:

(...) bare er en forskjell, en differanse, en avstand, distinkte trekk – i korthet relasjonelle egenskaper som bare finnes i og gjennom forholdet de har til andre egenskaper. (Bourdieu 1995: 33)

Kvaliteter i en kultur eller i et menneske er derfor ikke iboende, men eksisterer i relasjonen til noen annet eller andre. For å kunne si noe om seg selv eller sitt eget samfunn må dette gjøres i relasjon til andre.

Den dialektiske relasjonen har også en politisk side, siden definisjonsmakten har evnen til å definere ”den andre” på en essensialiserende og monolittisk måte, som ikke hører hjemme i virkeligheten, men som over tid kan bli sett på som naturlig.

Carrier skriver:

The essentialism of occidentalism and orientalism, then, do not spring unbidden from the differences between groups, but are created in a process of essentialisation. In this process political relations within and between societies shape the construction and interpretation of the essential attributes of those societies.” (Carrier 1995: 8)

Antropologen Martha Nadel (1995) beskriver i sin studie av historiske tekster, en cargo cults motstand mot den britiske kolonimakten på Fiji på slutten av 1800-tallet. Selv om den gruppen britene definerte som cargo cult, ikke selv definerte seg som dette, ble de plassert i denne kategorien av britene. Dette førte til at de ble tillagt flere negative og essensialistiske egenskaper, og gjorde britene i stand til å definere fijianere i en dialektisk relasjon til seg selv (Ibid.: 201). De konstruerte forskjellene ble essensialisert, og over tid gjort naturlige.

Det dialektiske forholdet mellom Orienten og Oksidenten er også fylt med makt, makt til å definere. Kolonialiseringen av Afrika og dannelsen av nasjonalstater foregikk ikke smertefritt, og det ujevne forholdet som kjennetegnet kolonimaktene og de koloniserte, eksisterer fortsatt. Det hierarkiske forholdet påvirker hvordan afrikanske samfunn ser på seg selv i den dialektiske relasjonen til Vesten. Carrier beskriver hvordan mennesker utenfor Vesten definerer seg selv i relasjon til forestillinger om Vesten:

A different sort of occidentalism appears (...) in studies of the ways that people outside the West imagine themselves, for their self image often develops in contrast to their stylized images of the West. (Carrier 1995: 6)

Ikke-vestlige samfunn har ifølge Carrier en tendens til å konstruere bilder av Vesten som ikke stemmer med virkeligheten. For denne oppgaven er det hierarkiske forholdet mellom oppfattelsen av seg selv i opposisjon til verden utenfor sentralt, ikke sannhetsgraden i forestillingene som blir konstruert.

Antropologen Talal Asad knytter definisjonsmakt til historie, og hevder at kolonimaktene konstruerte det ikke-vestlige som enhetlig og i opposisjon til seg selv, for å tjene egne formål (Asad 1993: 17). Ved å historisere har Vesten kunnet definert seg selv i opposisjon til andre. Asad skriver:

This is not to say that there is an integrated Western culture, or a fixed Western identity, but that a singular collective identity defines itself in terms of a unique historicity that shifts from place to place – Greece, Rome, Latin Christendom, The Americas – until it embraces the world. (Asad 1993: 18-19)

Vesten har gjennom å skrive sin egen historie også skrevet ”de andres” historie. Etter oppdagelsen av ”The New World” ble også ”the time of the primitive man” inkludert i Vestens historie (Asad 1993: 21). De ikke-vestlige ble anerkjent som en del av en felles menneskehet, men definert som mindre modne, kulturelt laverestående og ikke ennå siviliserte (ibid.). Dette er tankegods som i akademia har blitt medbrakt langt inn på 1900-tallet, og selv om postmodernismen tok et oppgjør med disse diskursene, vil jeg hevde at dette tankegodset forsetter å eksistere i representanter for fotballindustriens forestillinger og verdensbilde.

Praksis og forholdet mellom aktør og struktur

For å ikke falle i den samme fellen som litteraturen Said kritiserer, er det viktig å ikke konkludere med at den dialektiske relasjonen mellom Oksidenten og Orienten alltid tar samme form. For å kunne studere dette nærmere vil oppgaven støtte seg til postmodernistiske kritikk, praksisteori og begreper knyttet til makt.

Politisk og økonomisk antropologi knyttet på 60- og 70-tallet mikrostudier av fattige og undertrykte mennesker til strukturelle krefter (Scott 1985, Wolf 1982), men gjorde ofte dette på en deterministisk måte som ikke tilkjente aktørene handlingsrom. Kritikken mot determinismen økte på slutten 70-tallet, og en mer praksisorientert

antropologi trådte frem (Ortner 1984: 142, 145, Ortner 1996: 11). Den tidlige praksisorienteringen var en direkte reaksjon på ideen om en verden styrt av normer og regler, men skulle utvikle seg videre. En nyere utgave praksisteori ville belyse samspillet mellom aktører og strukturer og hva som kjennetegnet dette samspillet (Ortner 1984: 148). I tillegg er det viktig ikke å redusere aktørers "agency" til fullt ut frivillig på den ene siden eller fullstendig determinert av strukturelle begrensninger på den andre (Ortner 1996: 4, 11).

Samspillet mellom aktør og struktur er også sentralt i denne oppgaven. Ortner mener eksempler på strukturer kan være kultur og sosial organisasjon (Ortner 1984: 146), mens Eric Wolf i tillegg inkluderer kapitalisme og arbeidsdeling i sin definisjon (Wolf 1982: 225). Jeg mener i likhet med Ortner det er fruktbart å forstå aktører som frie og handlende individ, men at de samme aktørene hele tiden befinner seg innenfor handlingsrom de må forholde seg til. Siden handlingsrommene ikke er statiske, kjennetegnes relasjonen mellom aktør og struktur også gjennom sine dialektiske egenskaper, i den forstand at de formes av hverandre. Strukturene kan virke determinerende for aktørers handlinger, men ved å inkludere aktørers "agency" kan sosial endring forklares, ikke kun sosial reproduksjon (Ortner 1996: 20).

Globalisering, media og konstruksjonen av Vesten

Globalisering som sosialt fenomen har siden slutten av nittenhundretallet vært gjenstand for stor oppmerksomhet i antropologien, og mange er enige i verdien av globaliseringsstudier selv om globalisering verken er noe nytt (Sanjek 2003, Mintz 1998) eller determinerende for sosialt liv (Tsing 2002). Allikevel markerte slutten av nittenhundretallet et brudd med fortiden, i form av økt informasjonsflyt og tilgang til multimedier, og større flyt av mennesker gjennom migrasjon (Appadurai 199: 28).

Antropologen Arjuen Appadurai skriver om migrasjon og multimedier at:

More people than ever before seem to imagine routinely the possibility that they or their children will live and work in places other than where they were born: this is the wellspring of the increased rates of migration at every level of social, national, and global life. (Appadurai 1996: 6)

What is most important about these mediascapes is that they provide (especially in their television, film and cassette form) large and complex repertoires of images, narratives and ethnoscapas to viewers through the world. (Appadurai 1996: 35)

Økt flyt av mennesker samt økt tilgang til massemedier har for alltid endret forestillingene om verden utenfor, steder man aldri har erfart. Man trenger ikke migrere for å skape seg forestillinger siden ”alle” har en venn eller slektning som enten er på vei et sted, eller på vei tilbake med historier om andre steder og andre muligheter (Appadurai 1996: 4). Konstruksjonen av forestillinger² er en så stor del av menneskers liv at det har blitt en sosial praksis (ibid.: 5). Denne praksisen innebærer hyppig kontakt med omverdenen gjennom andre mennesker eller massemedia, og utgjør et viktig grunnlag for konstruksjonen av bilder og forestillinger. De unge fotballspillerne denne oppgavene omhandler, befant seg i en lignende global kontekst. Ingen hadde selv reist utenlands, men noen hadde slekt i Tyskland, kamerater som hadde prøvespilt i England, eller tilgang på en rekke internasjonale tv-kanaler. Spillerne befant seg ikke bare i en kontekst med stor flyt av informasjon om Vesten generelt, men også i en kontekst med tilgang til detaljert informasjon om fotball i Vesten.

Til tross for økt flyt av mennesker over landegrensene og mellom kontinenter blir det store flertallet fortsatt værende hjemme (Mintz 1998: 120). Årsakene til dette kan være flere og kan for mange unge ghanesere knyttes til strukturelle begrensninger og ufrihet. I samspillet mellom aktører og handlingsrommets begrensninger, trer handlekraften til fotballspillerne frem og utfordrer hegemoniet kontroll av grensene (Durham 2000: 113). Med sine egne drømmer og forestillinger om livet i Vesten med en karriere som fotballspiller, manøvrerer de unge spillerne videre i livet, godt hjulpet av egen handlekraft, men begrenset av kulturelle normer og strukturelle hindre.

² Min oversettelse av ”imagining” og ”imagination”.

Annen relevant litteratur

Antropologien har lenge oversett idrett og fotball i studier av sosialt liv (Archetti 2008). Studier med fokus på fotball og fotballspillere har hovedsakelig blitt utført av sosiologer, historikere og samfunnsgeografer, og har sett på de strukturelle rammene som definerer spillernes plass i den globaliserte fotballverdenen (Maguire & Stead 1998, Magee & Sugden 2002, Maguire & Pearton 2000, Lanfranchi & Tylor 2001, Armstrong & Giulianotti 2004, Bale 1991, Darby 2007, Darby 2007a, Darby 2007b). De består i liten grad av etnografiske studier. Noe studiene ikke viser like godt, er hvem fotballspillerne faktisk er, hva slags liv de lever, og hvordan de forsøker å skape seg en fremtid i den konteksten de lever. Dette feltet har derimot blitt dekket av andre, men på et mer generelt grunnlag. Studier av ungdomskultur, spesielt i urbane kontekster, og ofte knyttet til migrasjon, har blitt utført i større omfang, spesielt siden 90-tallet (Durham 2000, Honwana & De Boeck 2005, Christiansen, Utas & Vigh 2006). Denne litteraturen dykker ned på mikronivå og forsøker å fange informantenes forståelse av virkelighetene de lever i.

Introduksjon av feltet

Da jeg satte meg på flyet til Ghana, visste jeg lite om hva det neste halvåret ville bringe, utover hvor jeg skulle bo den første natten. Jeg hadde valgt ut et overnattingssted i en reisehåndbok under priskategorien ”under a shoe-string”, og ble ved ankomst hovedstaden Accra hentet på flyplassen av eieren. Han tok meg med til overnattingsstedet, som skulle vise seg også å være hjemmet hans. Stedet var enkelt innredet og hjemmekoselig, og jeg bestemte meg for å bli boende inntil jeg fikk tilgang til et fotballakademi. I de to månedene det tok meg å bli invitert til et akademi, lærte jeg veldig mye av den ghanesiske eieren, hans engelske kone og deres tre små barn. Overnattingsstedet lå i en av Accras mange fattige bydeler, og jeg fikk god mulighet til å møte mennesker der de bodde, i tillegg til å besøke flere fotballarenaer i området, noe som utvilsomt har gitt datamaterialet mitt større bredde. Etter to måneder og flere møter med fotballedere og fotballakademier, fikk jeg

endelig den tilgangen jeg trengte, og kunne flytte til Ashanti Gold Football Academy i Obuasi.

Obuasi og Anglo Gold Ashanti

Obuasi ligger 200 kilometer inn i landet fra kysten, sør i Ashanti-regionen. Ashanti-kongedømmet var før den britiske koloniseringen et av de største og sterkeste kongedømmene i Vest-Afrika, mye på grunn av sin deltagelse i den transnasjonale slavehandelen. Etter flere kriger mot britene på 1800-tallet kapitulerte de og ble underlagt britisk administrasjon. Ashanti-kongedømmet sto fortsatt sterkt da Ghana i 1968 vant sin frihet, og det forsøkte lenge å bli en autonom stat i det nye Ghana, men ble til slutt overtalt av den første presidenten Kwame Nkrumah til å la seg innlemme (Allmann 2003).

Starten til Ashanti Gold Sporting Club og dens videre utvikling bør forstås i tilknytning til Obuasis utvikling som by. Hovedårsaken til Obuasis vekst var de enorme gullforekomstene som fantes i fjellet under byen. Allerede på midten av 1800-tallet kom europeiske handelsreisende og soldater over store gullforekomster, og stedet ble skildret slik av en reisende: "you could pick up gold as you would potatoes"(Anglo Gold Ashanti 2008). I 1897 ble den første kommersielle og

industrielle gruvedriften startet i Obuasi, og gruven har siden den gang gått gjennom flere eierskifter. Gruven har hele denne tiden vært en av verdens største gullgruver, og i 1996 ble gruveselskapet, som det første afrikanske, registrert på New York-børsen. Byen har i dag i overkant av 100 000 innbyggere, hvor de fleste jobber eller kjenner noen som jobber for gruveselskapet Anglo Gold Ashanti.

Ashanti Gold Sporting Club og Ashanti Gold Football Academy

Ashanti Gold Sporting Club ble stiftet i 1978 av en gruppe gruvearbeidere³. De forsøkte tidlig å få med gruveselskapet som sponsor, men måtte vente i flere år før et samarbeid ble noe av. De første årene finansierte de ansatte driften selv, men etter å ha vunnet den ghanesiske cupen i 1984 ble gruveselskapet involvert og gikk med på å finansiere den videre driften. Klubbens kanskje største øyeblikk var i 1997 da de etter å ha vunnet den ghanesiske serien de tre foregående årene, spilte seg frem til finalen i det afrikanske klubbmesterskapet.

³ Informasjonen i dette avsnittet stammer fra samtaler med en ansatt i klubben.

På starten av 90-tallet åpnet en italiensk privatperson en fotballskole i byen, og denne skulle senere bli Ashanti Gold Football Academy. I utgangspunktet befant italieneren seg i Obuasi som stedlig representant for en underleverandør til gullgruveselskapet, men oppdaget det store potensialet i den lokale ungdomsfotballen. Fotballskolen ble så innlemmet i Ashanti Gold Sporting Club, som på dette tidspunktet var sponset av gruveselskapet. Det nye fotballakademiet skulle være en del av gruveselskapets ”Community Responsibility Program”, men vokste fort til å bli en talentfabrikk hvor spillere fra hele landet var i målgruppen. I 1999 inngikk Ashanti Gold en samarbeidsavtale (”joint venture”) med den nederlandske klubben Ajax Amsterdam om at Ajax fikk 51 % av eierskapet i klubben og akademiet mot at de gikk inn med midler til å videreutvikle klubben og ikke minst akademiet. Gruveselskapet, Ashanti Goldfields Company Limited, eide de resterende 49 %. Ajax hadde allerede gode erfaringer med talentutvikling fra Nederland og introduserte et lignende system i Ashanti Gold. I de neste årene førte dette til store investeringer i klubbens infrastruktur, med bygging av et moderne treningsanlegg og tilhørende fotballbaner og internatbygning for de i alt 60 akademispillerne. Etter vel fem år i partnerskap med de lokale eierne trakk Ajax seg fullstendig ut av både drift og eierskap i klubben og akademiet. Det samme gjorde gruveselskapet. Tilbake sto et topp moderne treningsanlegg og økonomiske midler til å drive klubben videre. Fra 2003 ble klubben drevet videre av lokale eiere, som satt igjen med ett av Afrikas beste treningsanlegg, men som hadde mistet sine finansielle bidragsytere. Siden det var umulig å drive klubben og akademiet videre på samme nivå som under Ajax-perioden, innskrenket klubben satsingen på akademiet ved å stoppe inntaket av nye spillere. Under mitt feltarbeid var den siste generasjonen akademispillere i ferd med å ”uteksamineres”.

Internatet lå innenfor stadionmurene hvor AshantiGold holdt til, ikke langt fra sentrum av byen, og var et toetasjes bygg, som under Ajax-regimet huset U20-laget. Vedlikeholdet av bygget hadde stoppet opp etter at Ajax trakk seg ut, og var preget av forfall i forhold til hvordan det en gang var. Oppholdsrommet i første etasje, som en gang hadde vært innredet med spisebord, møbler og tolv takvifter, hadde kun tv og

noen trebenker og stoler igjen. Kjøkkenet var også tømt for møblement bortsett fra to ødelagt komfyrer som sto i hvert sitt hjørne. I det store oppholdsrommet var det én takvifte igjen av de opprinnelige tolv, og ifølge spillerne skyldtes dette at sikkerhetsvaktene og andre utro tjenere ved akademiet hadde stjålet dem. I andre etasje lå fire sovesaler, innredet med køyesenger og små skap, ett til hver spiller. I samme etasje var fellesdusj og tre delvis ødelagte vannklosetter. Allikevel fremsto internatet som relativt godt utrustet, sammenlignet med forholdene mange ghanesere levde under.

Metode

Tilgang til felt: Fotballakademier som lukkede arenaer

Å få tilgang til et fotballakademi var av flere årsaker ikke lett. Jeg ønsket tilgang til et akademi med tilknytning til europeisk/vestlig fotball, slik at denne relasjonen kunne studeres nærmere, og det var kun fem akademier som tilfredstilte dette ”kravet”. For det andre var tilgang vanskelig siden akademier var lukkede arenaer, i den forstand at jeg måtte ha tillatelse for være der. De fleste akademiene var private foretak, og feltarbeidet trengte derfor godkjenning fra øverste hold i ledelsen. Etter flere møter med klubb sjefen i Ashanti Gold fikk jeg til slutt den tilgangen jeg ønsket. Dette innebar at jeg flyttet inn i nabobygget til internatet hvor spillerne bodde, spiste alle måltider sammen med dem og deltok på kamper og treninger.

En av grunnene til at jeg fikk full tilgang til spillerne ved akademiet, mener jeg skyldtes klubb sjefens oppfattelse av min posisjon hjemme i Norge. Selv om det ikke slo meg under møtene vi hadde i tiden før jeg fikk innpass, forsto jeg i løpet av feltarbeidsperioden at sjefen så på min tilstedeværelse som en investering. Selv om han forsto at mitt ærend kun var å studere fotballspillere, uttrykte han allikevel at den kunnskapen jeg ville sitte igjen med ved slutten av feltarbeidet mitt, kunne danne grunnlaget for et videre samarbeid om kjøp og salg av spillere. Om ikke annet, mente han det på sikt kunne gi meg en god jobb, som kanskje en dag ville bringe meg

tilbake til Ghana, da som en innflytelsesrik person. I dette lå, slik jeg tolket det, en implisitt antakelse om at jeg faktisk kunne benytte detaljkunnskapen om det ghanesiske spillermarkedet ved hjemkomst, med andre ord en antagelse om at jeg hadde kontakter i norsk toppfotball. Jeg ble tillagt rollen som potensiell samarbeidspartner av klubb sjefen, en rolle jeg følte meg ukomfortabel i, men samtidig som var, vil jeg hevde, hovedgrunnen til at jeg fikk tilgang til spillerne ved akademiet.

Informantene

Hovedinformantene mine var de 15 spillerne som bodde ved akademiet, og var offisielt i alderen 15 til 18 år. Som jeg skal komme tilbake til, var aldersmanipulering utbredt blant informantene mine, og den *egentlige* alderen til spillerne var i de fleste tilfeller høyere. Spillerne var mellom 170 og 180 centimeter høye, muskuløse og kortklipte. På skolen gikk alle i lik uniform mens de hjemme på akademiet kunne kle seg som de selv ønsket, hvilket innebar fotballshorts, t-skjorte og sandaler. Siden akademiet hentet spillere fra hele landet, var gruppen kompleks og representerte flere etniske grupper og geografiske steder, og selv om akademiet lå i Ashanti-regionen var det kun et fåtall av spillerne som kom derfra. Spillernes sportslige bakgrunner var også ulike, noe som kunne tillegges den økonomiske situasjonen ved akademiet. I motsetning til under Ajax-regime hadde klubben økonomiske vanskeligheter. Dette hadde i årene etter at Ajax trakk seg ut i 2003, ført til en gradvis nedprioritering av akademiet, og åpning for å ta inn betalende spillere, siden dette kunne bidra til å opprettholde aktivitetene ved akademiet. Halvparten av spillerne hadde derfor ikke bodd ved akademiet i mer enn ett eller to år, og betalte for seg, mens den andre halvdelen besto av ”opprinnelige” spillere, som hadde blitt rekruttert til akademiet da det ble drevet av Ajax. Under Ajax-regimet hadde klubben ca. 60 spillere fordelt på 3 lag (U12, U14, og U17), men hadde da jeg var der kun ett U17-lag. I tillegg til spillerne var akademitreneren samt de andre ansatte ved klubben viktige kilder til informasjon. Jeg møtte også en rekke fotballspillere utenfor akademiet i Obuasi, som spilte for andre akademier eller som tidligere hadde spilt utenlands. Andre

informanter var de engelske talentspeiderne som jobbet som frivillige ved Tom Vernon-akademiet og Albert, forretningsmannen som ønsket å starte sitt eget akademi.

Metodiske implikasjoner

For en antropolog er utvelgelsen av informanter en vanskelig prosess som kun til en viss grad styres av antropologen selv, i den forstand at det ofte er informantene som velger antropologen, og ikke motsatt. Som antropolog valgte jeg informanter, men informanter valgte også å bli valgt, noe antropolog Unni Wikan også erfarte under ett av sine feltarbeid (Wikan 1996: 184). Den første tiden ved akademiet forsøkte jeg å komme i kontakt med spillere, men flere kom også til meg for å opprette kontakt. Selv om alle spillerne ved akademiet på en eller annen måte var informanter, forholdt de seg til meg på forskjellige måter. Noen valgte bevisst å oppsøke meg, mens jeg med andre måtte ta kontakt for å få samtaler.

Ved akademiet benyttet jeg kun deltagende observasjon, uten bruk av båndopptager, notatblokk og strukturerte spørsmål, siden dette så ut til frembringe skepsis og

tilbakeholdenhet hos informantene. De metodiske utfordringene var sterkt knyttet til min rolle i feltarbeidskonteksten, hvordan denne ble oppfattet, og hvordan jeg forsøkte å kontrollere inntrykkene jeg kommuniserte. Under den første akademitreningen jeg overvar, tok jeg frem notatblokka, og fikk plutselig mange spillers og tilskueres oppmerksomhet. Etter treningen fant jeg ut at de fleste trodde jeg noterte meg draktnumrene til dem som i mine øyne utmerket seg, og at jeg var der for å kjøpe spillere. Åpenlys notatskriving sluttet jeg fort med, siden det satte min rolle som student og forsker på spill. Goffman hevder at kulisser og scener for en opptreden har mye å si for hvordan man lykkes i å kontrollere inntrykkene hos dem som observerer deg (Goffman 1992: 28). Siden hvite menn ved fotballarenaer var sterkt knyttet til fotballindustrien, ble min uttalte rolle som student i denne sammenhengen fort byttet ut med rollen som representant for fotballindustrien. Dette kaller Goffman for utilsiktede faktorer (Ibid.: 173) siden kulissene er med på å definere rollene til dem som kommuniserer. For å gjøre min tilstedeværelse ved akademiet så naturlig for spillerne som mulig, benyttet jeg *trener B*-kurset mitt gjennom Norges Fotballforbund for alt det var verdt, og ble lagets hjelpetrener. Dette var uproblematisk for hovedtreneren og førte til at jeg under hver trening var en del av trenerteamet.

Siden jeg i så stor grad som mulig ønsket tilgang til informantenes ”back stage” (Goffman 1992: 96), ble det viktig å overkommunisere min studentstatus, for å unngå for sterk tilknytning til fotballindustrien. Dette fikk på sikt positive effekter siden spillerne forholdt seg til meg mer som en forsker enn en agent eller talentspeider de kunne forsøke å imponere eller innynde seg hos. I begynnelsen merket jeg godt hva det innebar å bli tilskrevet roller til tross for mine iherdige forsøk på kontrollere disse. Den personlige fasaden (Goffman 1992: 29), som antrekk, kjønn, alder, etnisk tilhørighet, høyde, utseende, kroppsspråk etc. kunne bare til en viss grad kontrolleres, og naturliggjorde aldri tilstedeværelsen min fullstendig. Selv om jeg den første tiden overkommuniserte forskerrollen, ble den ofte utfordret. Ved starten av flere fotballtreninger omtalte trenerne meg som student og trener til spillerne, men

understreket at hvis de imponerte meg tilstrekkelig med sine fotballferdigheter, kunne jeg anbefale dem til klubber i Norge.

Antropologen som både forsker og kilde

En tidlig oppdagelse jeg gjorde, var at hvite menn i nærheten av fotballbaner nesten utelukkende ble tillagt rollen som talentspeidere eller fotballagenter. Som hvit mann måtte jeg derfor leve med dette stempellet nesten hver gang jeg beveget meg i nærheten av fotballarenaer, også ved akademiet. Dette bød først på flere metodiske utfordringer siden fasaden min, for å bruke Goffmans terminologi, var med på å definere rollen min. Inntrykkskontrollen ble ofte vanskelig, men gjorde at jeg kunne bruke meg selv som kilde til observasjoner. Siden noe av hensikten med feltarbeidet mitt var å studere representanter for den europeiske fotballindustriens (les: hvite menn) nærvær ved ghanesiske fotballarenaer, benyttet jeg anledningene hvor jeg selv var i slike kontekster, til å observere hvordan de unge spillerne forholdt seg til min tilstedeværelse. Utfordringen lå i at jeg måtte studere meg selv og hvordan de unge spillerne forholdt seg til meg, ikke hvordan spillerne forholdt seg til andre vestlige aktører.

Gjennom den postmodernistiske kritikken ble forskerrollen satt i fokus. Erkjennelsen av at antropologen ikke kunne se seg selv som løsrevet fra konteksten og som fullstendig nøytral, ble forkastet og erstattet med et kritisk syn på forskerrollen i relasjonen til studieobjekter (Nugent 2004). Denne refleksiviteten førte til at forskerens bakgrunn, ikke bare faglig, men også når det gjelder kjønn, alder og etnisk tilhørighet, ble gjort relevant. Dette vil jeg hevde også var tilfellet under mitt feltarbeid, og spesielt når det gjelder rolleavklaring i fotballkontekster. Mine egenskaper som hvit europeisk mann spilte en rolle for hvilken informasjon jeg fikk tilgang til, og hvordan informanter forholdt seg til meg. Selv om datainnsamling i en slik kontekst var en krevende øvelse, gav det meg mange verdifulle observasjoner.

Oppgaven

Begrensninger: Språk og maskulinitet

I en kontekst bestående av informanter med forskjellig etnisk og språklig bakgrunn, ble det vanskelig å lære språk. En konsekvens av at mange språk og språkgrupper var representert, var at informantene snakket sine egne versjoner av det dominerende språket i Ashanti-regionen, twi. De metodiske implikasjonene ble at jeg i flere sammenhenger ikke oppfattet hva som ble sagt, og at informantene etterpå måtte oversette til engelsk. Selv om informasjonene ble innhentet, kom den ikke alltid direkte fra munnene til informantene, men siden informantene snakket mer eller mindre engelsk, kunne de være sine egne tolker når dette var nødvendig.

Denne oppgaven handler om maskulinitet i den forstand at den er skrevet av en mann, omhandler menn og i all hovedsak har menn som informanter. Kvinners opplevelser av feltet oppgaven min fokuserer på, er fraværende. Mangelen på kvinnelige informanter sier allikevel at den maskuline dominansen i fotballsfæren i Ghana nesten var total. Fotballforskning har i stor grad vært menns domene, og studieobjektene har vært gutter/menn. Jeg mener denne kjønnsdimensjonen, både hos forskere og studieobjekter, mister viktige stemmer og alternative vinklinger. Dette gjelder også for denne oppgaven.

Oppgavens oppbygging

I oppgavens kapittel 2 vil jeg definere hva et fotballakademi var ved å vise til hvilken mening fotballakademi ble tillagt av aktører, være seg spillere eller eiere; ghanesere eller europeere. Kapittel 3 har et historisk perspektiv og forsøker å knytte fremveksten av moderne idrett og akademier til kolonitiden og kampen for selvstendighet i Afrika. Kapittel 4 trekker paralleller mellom fostringspraksis og akademiens rolle som utdanningsinstitusjon, og problematiserer ungdomsbegrepet og oppvekst ved hjelp av relevant litteratur. Ungdom som aktører i begrensede handlingsrom står sentralt. Kapittel 5 tar for seg møtet mellom talentspeidere og

fotballspillere, og hvordan bilder og forestillinger ble konstruert. I kapittel 6 tar oppgaven for seg hvordan akademispillerne utfordrer handlingsrommene de var underlagt, ved aktivt å ta i bruk strategier for å bedre egen livssituasjon. Dette knyttes til forestillinger om Vesten. I kapittel 7 sammenlignes tiden da Ajax drev akademiet, med tiden etter, ved å benytte spillernes historier om de to periodene. I kapittel 8 vises hvilken betydning tv, multimedier og historier om migrasjon har for spillernes forestillinger om og konstruksjon av Vesten. I kapittel 9 oppsummerer og avslutter jeg oppgaven.

2. Hva er et fotballakademi?

Jeg vil i dette kapitlet beskrive de mest fremtredende akademiene i Ghana. Det eksisterer lite litteratur omkring slike institusjoner, og empirien stammer fra egne observasjoner og besøk ved forskjellige akademier. Jeg skal også belyse flere sider av hva et akademi kunne være for aktører på spiller- og eiersiden.

Få har sett nærmere på hvilke typer akademier som eksisterer i Afrika. Darby, Akindes & Kirwin definerer et fotballakademi som: ”(...) facilities or coaching programs designed to produce football talent (...)” (Darby, Akindes & Kirwin: 2007: 148). De skisserer i sin analyse fire kategorier akademier i Afrika: Afrikanske akademier, afro-europeiske akademier, private akademier og uavhengige improviserte akademier⁴.

AshantiGold-akademiet ble fra 1999 til 2003 eid av Ajax Amsterdam (51 %) og gruveselskapet Ashanti Goldfields (49 %). Ajax tok seg av den daglige driften og bygget opp akademiet i tråd med egen modell, utviklet i Nederland. I 2003 trakk Ajax seg ut av samarbeidet, og lokale krefter overtok eierskapet i klubben. Da Ajax satt som største eier, var det overordnede målet å utvikle spillere for moderklubben i Amsterdam. Da de trakk seg ut av samarbeidet, ble målsettingen for de nye ghanesiske lederne å utvikle spillere for seniorlaget, eller for salg til utenlandske klubber, slik at investeringene i akademiet kunne gi avkastning. Selv om eliteseriekubbene i Ghana ønsket å drive profesjonelt, var dette vanskelig på grunn av manglende sponsormidler og billettinntekter. Salg av spillere utenlands kunne derfor veie opp for dette.

Feyenoord-akademiet, situert ved en kystlandsby i nærheten av Accra, var et av de mest påkostede akademiene i Afrika, og ble eid og drevet av den nederlandske klubben Feyenoord Rotterdam. Selv om akademiet faktisk spilte i Ghanas eliteserie, var det som en forlenget arm av moderklubben i Rotterdam, med å utvikle spillere for

⁴ Se Darby, Akindes & Kirwin (2007: 149) for detaljert beskrivelse.

denne som eneste overordnede mål. Etter at Ajax trakk seg ut, var eliteserien det viktigste for AshantiGold.

I Ghana var det rundt ti akademier som falt innefor en av de tre første kategoriene Darby, Akindes & Kirwin beskriver, og selv om flere lignet på hverandre i struktur og eierskap, viste det seg å være ulikheter når jeg undersøkte nærmere. Flere akademier ble eid av enkeltpersoner. Engelskmannen Tom Vernon drev sitt eget selvtitulerte akademi, som solgte spillere gjennom kontakter i engelske eliteseriekubber og amerikanske college. Selv om hans uttalte mål med akademiet var å gi unge talenter muligheten til å komme seg vekk fra sosial nød og en korrumpert fotballindustri i Ghana, mener jeg det også fantes økonomiske hensikter, hvor salg av spillere var den mest åpenbare.

Akademi i støpeskjeen

Ghanesisk fotball ble styrt av bemidlede menn, om mange ønsket å maksimere både økonomisk utbytte og sosial status innenfor dette feltet. En av dem var Albert. Han kom fra en landsby ikke langt fra Obuasi og hadde bygget opp en egen næringsvirksomhet som distributør av kjemikalier til gullgruvene under byen. Han eide et lag i hjemlandsbyen sin utenfor Obuasi, som han på sikt ønsket å videreutvikle til å bli et moderne akademi. Han var en entreprenør, for å bruke antropologen Fredrik Barths begrep (1994), men også en Big Man. Sahlins definerer Big Man som fokusert på egen velferd og økonomisk kalkulasjon (Sahlins 1963: 289) og skriver:

His every public action is designed to make a competitive invidious comparison with others, to show a standing above the masses that is product of his own personal manufacture. (Sahlins 1963: 289)

For Sahlins var en Big Man en kapitalist som fikk sin makt ervervet gjennom relasjoner til personer som sto i et avhengighetsforhold til Big Man. Forholdet mellom Big Man og dem som fulgte ham, ble opprettholdt gjennom Big Mans redistribusjon av goder (ibid.: 289, 291). Under mitt feltarbeid var lignende Big Man-fenomen fremtredende, spesielt i fotballsammenheng. De fleste store og små fotballklubber sto under beskyttelse av en eller flere bemidlede menn, som ifølge

informanter, dagsaviser⁵ samt egne observasjoner ble kjennetegnet av en kontinuerlig maktkamp mellom Big Men som ønsket å utvide eller befeste sin posisjon.

Fotballarenaen var ikke kun et felt for akkumulering av penger og materielle goder, men en arena for å styrke sosial kapital og status. Som næringsdrivende var ikke Albert av de store aktørene, men ønsket å styrke sin posisjon ved å utvikle fotballaget han allerede eide i hjemlandsbyen, til å bli et moderne akademi. Ved å ta del i en global trend ønsket han å tjene penger på salg av spillere, men også å akkumulere status og prestisje lokalt.

Jeg møtte Albert første gang ved AshantiGold-akademiet hvor han i anledning det kommende besøket fra Liverpool FC hadde med seg tre av sine egne spillere. Ved å prøvespille ved AshantiGold-akademiet håpet han å kunne hjelpe spillerne "sine" videre frem i systemet, men det Albert helst ville var å kunne utvikle spillere ved sitt eget akademi. Drømmen var å gjøre om fotballaget hjemme i landsbyen til et akademi. Alt dette fortalte han meg i løpet av noen hektiske minutter etter at vi var introdusert. Siden han vurderte meg som en potensiell støttespiller i denne planen, fremførte han ideene sine med stor iver og selvtillit. Jeg forklarte mitt ærend i Ghana, men han ville allikevel at jeg ble med ham til landsbyen sin en dag for å se nærmere på laget og akademiplanene. Albert kjørte meg så tilbake til akademiet. I det jeg skulle gå ut av bilen, tok han tak i skulderen min, så på meg med et energisk blick og sa: "I want to do business with you! I want to sell players to Europe"!

Som venn av hovedtreneren til AshantiGold-akademiet var kunnskapen stor om hvordan Ajax drev akademiet da de fortsatt var i Obuasi. Som eier av et lag uten andre sponsorer enn seg selv, visste han hvor vanskelig det var å få endene til å møtes, siden strømmen av penger ut til å dekke utstyr, transport og lønninger overgikk pengestrømmen inn. Under Ajax-regimet var situasjonene motsatt, noe som langt på vei forklarte hans iver etter å komme i kontakt med utenlandske

⁵ Informanter og aviser benyttet betegnelsen Big Man.

interessenter. Ajax-akademiet var idealet, noe han poengterte ved flere anledninger: "I want to build an academy, like the one Ajax built".

Å se investeringene Albert hadde gjort i fotballaget sitt, som en ren pengeøkonomisk handling, ville ikke gitt mening for en vestlig kapitalist, siden inntjeningspotensialet var begrenset. Selv om Albert på sikt ønsket å etablere et moderne akademi med stor "omsetning" av spillere, mener jeg han også hadde andre mål. Antropologene Block & Parry har sett på penger og forståelse av økonomi og skriver:

(...) in order to understand the way in which money is viewed it is vitally important to understand the cultural matrix which it is incorporated. (Block & Parry: 1989: 1).

Block & Parry mener at penger ikke har *en* rasjonalitet, som i en ren markedsøkonomi, og i tillegg må forstås i kontekst, knyttet til kontinuitet og endring (ibid.: 23). Penger og investeringer bør derfor forstås som både kortsiktige og langsiktige investeringer (ibid.: 29). Albert brukte økonomisk avkastning fra kjemikaliesalget til å investere i fotballaget. Investeringen gav ingen økonomisk avkastning, i alle fall ikke på kort sikt, men styrket hans posisjon i relasjon til lokale fotballspillere, samt andre Big Men han var i kontakt med. Han kunne derfor ta del i den prestisjefylte sfæren av aktører som var involvert i fotballindustrien.

Noen dager senere tok han meg med til landsbyen. På veien stoppet vi ved det fineste supermarkedet i byen, hvor han kjøpte flere flasker dyr, importert energidrikk. Kjøpekraften virket stor, tonen uformell, og jeg tolket det som om han ville imponere meg. Da vi ankom landsbyen, kjørte vi sakte i retning treningsfeltet. Det var tydelig at Albert var en anerkjent mann i lokalsamfunnet, og de fleste vi passerte på den humpete grusveien, stoppet opp for å hilse, og han stoppet bilen flere ganger for å snakke med folk. Det var knapt en bil å se på de smale grusveiene, og den rundt ti år gamle Nissan stasjonsvognen han kjørte, skilte seg ut i det frodige landskapet. Også i klesstilen skilte han seg ut med sine nypressede dressbukser, blankpussede skinnsko og rene golfskjorte, siden de fleste vi passerte hadde hullete og utvaskede bukser og t-skjorter. Vi ankom treningsfeltet hvor laget var i gang med ettermiddagsøkten. To

gutter i begynnelsen av tenårene løp ned til huset på den andre siden av banen og kom etter kort tid tilbake med to plaststoler.

Vi fortsatte omvisningen og kjørte til utkanten av landsbyen, der han stolt viste meg tomten hvor akademiet skulle bygges. Tomten hadde han fått gratis av landsbyhøvdingen fordi de var i slekt, men også fordi et akademi kunne skape blest rundt lokalsamfunnet. Han banet seg vei gjennom busker og gress og gestikulerte med armene mens han forklarte hvor internatbygget skulle bygges, og hvor banen skulle ligge, alt i tråd med Ajax-modellen. AshantiGold-akademiet, bygget av Ajax, var idealet, og han refererte hele tiden til det.

Slik jeg tolket Albert, hadde han to ulike intensjoner ved sin økonomiske aktivitet. Den ene var å realisere drømmen om å eie sitt eget akademi sammen med utenlandske aktører, med hovedmål om å selge spillere i det utenlandske markedet. Den andre siden av Alberts økonomiske virksomhet var å drive fotballaget. Denne virksomheten tappet ham for økonomiske midler, men styrket på sikt posisjonen i lokalsamfunnet og overfor spillerne. Han fikk også muligheten til å ta del i den prestisjefylte arenaen for fotball, under beskyttelse av Big Men.

Flere forståelser

Noen dager etter min ankomst til Ghana satt jeg på en gatekafé i et av Accras mange livlige handlestrøk og spiste. Rundt bordet ved siden av meg satt tre gutter i slutten av tenårene, alle kledd i utvaskede engelske fotballdrakter. De drakk fra hver sin brus, og praten gikk raskt og hektisk på ga. Jeg var fortsatt i kartleggingsfasen av fotballakademiene og var hele tiden på utkikk etter en fotballprat, i håp om flere relevante opplysninger. Det var ikke vanskelig. Jeg lente meg over bordet mot der guttene satt og ba høflig om unnskyldning for at jeg forstyrret dem, før jeg la til om det var greit at jeg stilte noen spørsmål. De ble fort alvorlig og så spørrende og overrasket på hverandre. Jeg sa jeg hadde noen spørsmål om fotballakademier og at jeg håpet de kunne hjelpe meg, siden de alle så ut til å være opptatt av fotball. De frosne ansiktsuttrykkene smeltet, og i løpet av noen korte sekunder hadde de snudd stolene sine mot bordet mitt, og ventet nå nysgjerrig på fortsettelsen. Jeg forsto fort at

jeg hadde berørt en av deres interesser, og fortsatte med å spørre om alt som hadde med ungdomsfotball og fotballakademier å gjøre. En hektisk halvtime seinere var notatblokken fylt opp med opplysninger om akademier, om hvor de befant seg, hvordan de opererte, og kvaliteten på spillene.

Denne hendelsen skulle vise seg å bli representativ for mine møter med unge fotballspillere i Ghana. "Akademi" var et nesten like meningsfylt begrep som "fotball", og alle med et snev av ambisjoner om å bli fotballspiller på heltid, hadde et sterkt forhold til fotballakademier. For mange unge fotballspillere jeg møtte, var fotballakademier en forestilt oase, fylt med materiell velstand og muligheter. Der fantes fotballsko, trenere, mat, sovesaler og gratis skolegang. De færreste jeg møtte hadde satt sine føtter innefor murene til et akademi, men hadde like fullt klare ideer om hva et akademi var, og hvordan de fungerte. Hovedinformantene mine ved AshantiGold-akademiet hadde derimot for lengst sluttet å forestille seg akademiene. De visste hvordan maten smakte, og hvordan de nederlandske trenere oppførte seg. De visste hvordan midtspissen skulle bevege seg i forhold til vingene når de angrep, og hva vitenskapelig fotball var. For dem var et akademi en reell mulighet til å komme seg videre i fotballkarrieren, skape seg et navn og til å yte noe tilbake til familien.

Sett fra en europeers ståsted

Europeiske akademier hadde ikke alltid sammenfallende intensjoner som lokale aktører og spillere. Ved Tom Vernon-akademiet mente de at spillerne ikke trengte like mye veiledning på som utenfor banen, og fokuserte på viktigheten av å disiplinere og overføre kunnskap om europeisk skikk og bruk. I dette mener jeg det lå antagelser om afrikaneres mangel på manerer i opposisjon til forestillingen om europeisk og vestlig kulturelt hegemoni. Akademier kunne derfor være en arena for kultivering, siden det ble antatt av lederne ved Tom Vernon-akademiet at dette var en nøkkel til suksess i europeisk fotball.

Andy var i midten av tjuetårene, fra England og fotballtrener for Tom Vernon Football Academy. Vi sto sammen utenfor internatbygget til akademiet og så på

spillerne som var i full gang med å sortere drakter og annet fotballutstyr. Før de fikk ferie måtte spillerne rydde og organisere alt fotballutstyret, siden de umiddelbart etter ferien skulle reise til Elfenbenskysten for å spille turnering. De som ikke ryddet utstyr, vasket og kostet gulvene. Andy minnet dem på at de ikke fikk mat før de var helt ferdige, og derfor heller ikke fikk reise hjem. Spillerne hadde ikke spist siden frokost, og så lite entusiastiske ut der de brettet drakter og kostet gulv i den sterke ettermiddagssola. Mens Andy sto med armene i kryss og så de unge spillerne rydde, fortalte han om da han var sammen med en akademispiller på prøvespill i den engelske eliteserierklubben Fulham. Han lo og ristet oppgitt på hodet før han omsider kom i gang med historien. Historien var fra spisesalen, og han satt sammen med spilleren og spiste dessert. Som alle andre forsynte den ghanesiske spillerne seg med eplepai og vaniljesaus, men isteden for å bruke bestikket som lå ved siden av, begynte han av gammel vane å spise med hendene. Andy stoppet spillerens spising med hånden før episoden utartet, og spilleren tørket seg på hendene og fant frem bestikket. Andy lo og ristet på hodet da han fortalte historien.

På meg virket det som om Andy brukte dette eksemplet til å legitimere akademienes eksistens som kultiverings- og siviliseringsinstitusjon, noe jeg mener kan spores tilbake til kolonitiden. Burke (1996) viser fra det koloniale Zimbabwe hvordan lokalbefolkningens oppfattelse av hygiene, av misjonærer og koloniadministrasjon ble satt i negativ opposisjon til det vestlige. De ”urene” afrikanske kroppene ble synonymt med sykdom og usiviliserte levemåter, noe misjonærene påtok seg ansvaret for å endre (ibid.: 194–195). Tom Vernon-akademiet så på mange ghanesiske kroppspraksiser som usiviliserte og påtok seg oppgaven å endre disse, med mål om at spillerne skulle kunne spise som en europeer og spille som ”gentleman”. Afrikanske spillere i Europa ble sett på som lite tilpasningsdyktige, og tiden ved akademiet var ment som en forberedelse til livet i Europa.

Den samme ideologien er blitt sporet ved amerikanske baseballakademier i Den dominikanske republikk (Klein: 1992). Her ble de unge og, i amerikanernes øyne, uregjerlige spillerne forberedt til et liv i USA gjennom disiplinering og opplæring i amerikansk skikk og bruk. De ble disiplinert til å ta vare på tingene de fikk ved

akademiet, hvordan oppføre seg, vaske seg og å holde tiden (ibid.: 66). De kom i de fleste tilfeller fra sosialt og økonomisk marginaliserte samfunn på landsbygda, men representerte den mest talentfulle gruppen spillere utenfor USA, og ble, som med fotballspillere i Vest-Afrika, populære hos spillerutviklere og akademier. Selv om de dominikanske spillerne satt på kompetansen, var det talentspeiderne og akademiene som satt med makten ved rekruttering. Det samme var tilfelle ved rekruttering av spillere til fotballakademier i Ghana.

Prøvespill

Idretten er en arena som overalt er opplevd som forskjellig fra hverdagslivet eller arbeidslivet, men den inkorporerer, kommenterer og forvalter like fullt hverdagslige kulturelle temaer der den utspiller seg. (Henningsen 2001: 110)

Jeg mener prøvespill kunne si mye om fotballens betydning i Ghana. Wolf og Ortner viser hvordan strukturer, som kultur og kapitalisme, danner visse typer handlingsrom for aktører (Ortner 1984: 154, Wolf 1994: 225). Hegemoniet har makt til å definere reglene i handlingsrommene, men må kontinuerlig legitimere sin makt (Wolf 1994: 226). I dette eksemplet hadde talentspeiderne makt over de håpefulle som skulle prøvespille, ved å kunne definere rammen for prøvespillet, som aldersklasser, størrelse på spillerne de ønsket og tidspunkter for nye runder med prøvespill. På grunn av sin marginale posisjon ved prøvespill måtte spillerne forholde seg til rammene de ble presentert for, uten store muligheter til å yte motstand.

Jeg kom i taxi til det som ved første øyekast så ut som et hvilket som helst ubearbeidet åpent område i utkanten av Accra. Mennesker krysset på opptråkkede stier fra den ene siden til den andre. Kuer og geiter gikk omkring og spiste løv fra de spredte buskene, mens jeg flakket med blikket og lurte på om jeg hadde kommet til rett sted. Jeg betalte taxisjåføren og gikk ut for å ta området nærmere i åsyn. Noen hundre meter lenger inn på feltet, over noen busker, så jeg flere små hoder i raske bevegelser. Jeg gikk nærmere og kom til et lite, åpent område. De mange hodene viste seg å være fotballspillere, i full gang med å spille. På sidelinjen sto Andy og Todd. De var begge kledd i sandaler, fotballshorts, skyggelue og solbriller. Alt i

sterke og rene farger i motsetning til alle spillerne som var mørkere i både huden og klærne.

Andy og Todd kom fra Tom Vernon-akademiet og hadde sammen med lokale trenere organisert prøvespill for en gruppe 14-åringer, som hadde kommet seg videre fra første runde med uttak, avholdt uken før. Som vanlig møtte det opp flere enn de som var invitert, og det måtte navnopprop til for å skille de invitert fra de ikke-inviterte. Banen var av hard flat jord, og minimalt med utstyr var gjort tilgjengelig. Fotballskoene til noen av spillerne skilte seg fra omgivelsene, der de glinset i solen. Det var tydelig at flere hadde fått nye sko for anledningen, og at de, slik jeg forsto det, ikke var de eneste i familien med forhåpninger for denne dagen. Andy og Todd fortalte at ingenting ved slike anledninger ble overlatt til tilfeldighetene, og de håpefulle guttene møtte ofte i nye fotballsko, som til tross for den høye prisen av mange familier ble sett på som en god investering⁶.

Gruppen ble delt inn i fire lag som byttet på å spille. Andy hadde en stor notatblokk og flere skjemaer, som han under hele økten var oppatt med å fylle med data om spillerne. En gutt som umulig kunne være mer enn ti år, kom bort til oss og sa med en viss ydmykhet i stemmen at han ikke var invitert til prøvespill, men var en god spiller. Todd smilte bredt, som om han hadde hørt akkurat det samme flere ganger tidligere, og ropte på Andy, som noe motvillig la fra seg pennen og kom bort. Den unge gutten sto forventingsfull og ventet på hva som skulle skje, og sa ingen ting. Andy skjønnte hva som var i ferd med å skje da han kom bort, og spurte gutten hvem han var, og hvor han kom fra. Gutten svart med lav stemme og med blikket rettet mot bakken at han var fra en landsby lenger inn i landet, men bodde hos sin tante på den andre siden av Accra. Han fikk høre om uttaket gjennom kjente og ventet spent på svar om han fikk lov til å vise seg frem. Ifølge Todd skjedde dette hele tiden, og noen ganger lot han de som hadde invitert seg selv, få lov til å prøve seg. Historiene var mange om akademier som hadde avvist unge spillere som senere hadde blitt store

⁶ Et par fotballsko på brukmarkedet koster ca. 400 000 cedis, en vanlig månedslønn for ufaglærte arbeidere.

stjerner, noe som gjorde at Todd noen ganger lot ikke-inviterede spillere prøve seg. Gutten kom ikke forgjeves og fikk beskjed om at han skulle spille i neste kamp. Han snudde seg uten å si noe, og gikk for å hente fotballskoene sine. Han var liten av vekst, og verken Andy eller Todd trodde han kom til å klare seg. Dette var også tilfellet, og før kampen var over, ble han tatt av banen og fortalt at de hadde sett nok, og at han dessverre ikke fikk bli med videre. Gutten gikk tilbake til sidelinjen og satt seg ned alene, tydelig skuffet.

Kampene ble avsluttet og spillerne samlet seg rundt Andy, som sto klar med resultatene. Han ropte opp navnene til spillere som hadde kommet videre til siste prøvespillrunde. De utvalgte gikk til siden og smilte bredt og tok hverandre i hånden, mens den andre halvparten ble stående igjen med tomme blikk som sank ned mot bakken. Flere hadde forberedt seg lenge til dette og hadde håpet på et annet utfall. Istedenfor måtte de reise hjem uten flere invitasjoner.

Da sosiologen Alan Klein gjorde feltarbeid ved baseball-akademier i Den dominikanske republikk på begynnelsen av 1990-tallet, var det kun 3 % av spillerne som kom seg videre til Major League i USA (Klein 1991: 72). Det kunne se ut som om akademiene praktiserte en ”bruk-og-kast”-metode, hvor kampen mellom talentspeiderne for å finne de største talentene var hard, men muligheten for spillerne til å komme seg videre liten. Det samme kan hevdes om prøvespilling for akademier i Ghana. Antropologen Erik Henningsen skriver om norske fotballtalenters oppfattelse av egen livssituasjon, og betydningen av å spille fotball som levebrød:

Folk flest jobber for å tjene penger slik at de kan forsørge familien, De jobber fordi de må. Fotball er derimot en aktivitet som er hevet over plikt og nødvendighet. (Henningsen 2001: 118)

Om det var to ting som kjennetegnet prøvespilling i Ghana, var det plikt og nødvendighet: Plikt til å yte tilbake til storfamilien og nødvendigheten av å bli en selvstendig person. I motsetning til norske fotballspilleres søken etter selvrealisering og ”å ha det moro” (Henningsen 2001: 118), hadde triumf og tragedie på fotballbanen konsekvenser langt utover de ghanesiske spillerne selv. Bak dem sto ofte fattige storfamilier som klamret seg til håpet om at deres sønn eller nevø skulle komme seg

videre i fotballkarrieren. Handlingsrommet prøvespillet representerte, åpnet ikke for selvrealisering eller ”å ha det moro”. For de fleste åpnet det ikke engang for muligheten til å komme seg videre til et akademi.

De utvalgte

Spillerne som hadde kommet gjennom nåløyet til et av de store akademiene, flyttet inn på internatet. De var mellom 12 og 14 år og spilte for akademiets U12, U14 og etter hvert U17-laget. Internatet var bygget over samme lest som britiske kostskoler, og innebar streng disiplin og trening i vestlig skikk og bruk. Utenom skole- og treningstid ble spillerne gitt arbeidsoppgaver, som vasking og annet renholdsarbeid. Spillerne fikk skolegang, enten ved akademiets egen skole eller på lokale skoler, og skolepengene ble dekket av akademiet. Akademistipendet inkluderte sponning av kost, losji, transport, fotballutstyr og skolepenger. Spillerne gikk på skolen om formiddagen og trente om ettermiddagen. Tom Vernon-akademiet hadde egen skole med engelske lærere og engelsk læreplan. Sammenlignet med andre ungdomslag lokalt hadde akademiene enorme ressurser, og Feyenoord-akademiet reiste på årlige turer til Europa for å spille eliteturneringer. Dette gjorde også AshantiGold-akademiet da det ble drevet av Ajax.

Oppsummering

Mulighetene til å skape seg en trygg økonomisk fremtid i Ghana var liten, og det var ikke uvanlig at familier med en talentfull sønn betalte hva det måtte koste for å få ham innskrevet på et av de mange useriøse akademiene. Dette åpnet opp et stort marked for useriøse aktører. At de useriøse aktørene kalte lagene sine for ”akademier”, kan tyde på at meningsinnholdet i ”akademi” for mange ghanesere var ensbetydende med muligheten til å komme seg opp og frem som fotballspiller. Siden veldig mange kjente ghanesiske spillere startet karrierene ved et av de store akademiene, var det et yndet sted å få være.

3. Fotball, frigjøring og nasjonsbygging

Idrett og politikk i Afrika

Kolonimaktene benyttet idrettsarenaen til å disiplinere og kontrollere befolkningene i koloniene, men møtte motstand fra lokale som ikke ubevisst lot seg indoktrinere på den måten kolonimaktene ønsket (Darby 2002). Selv om makthaverne definerte handlingsrommene til lokalbefolkningene, tok aktørene aktivt i bruk strategier for å vise motstand og forbedre egen situasjon. Dette har skjedd over tid, noe jeg skal vise gjennom et historisk tilbakeblikk⁷.

Selv om imperialismens betydning i kulturelle endringsprosesser var omfattende, er det viktig ikke å redusere de koloniserte til en homogen gruppe av tause, passive og handlingslammede mottakere (Guttmann 1994: 187). Til tross for hegemoniets forsøk på å definere meningsinnholdet i og anvendelsen av moderne idrett, har lokal motstand ført til lokale uttrykk og meningsinnhold. Spredningen av idrett og idrettens økte popularitet har skjedd til tross for at kolonimaktene har forsøkt å gjøre idrettsdeltagelse utilgjengelig for de koloniserte. Dette har ikke alltid lyktes. Historikeren Guttmann skriver om idrett i den franske kolonien Algerie som:

(...) a phenomenon of appropriation. That which was not freely offered by the colonizers was seized from him. (Guttmann 1994: 69)

Å spille fotball er en global praksis med lokale uttrykk (Giulianotti & Robertson 2004). Emiske forståelser av kulturell påvirkning vil alltid finne sted, og er en viktig årsak til at økt globalisering gjennom større flyt av kulturelle tegn og symboler ikke nødvendigvis skaper større likhet.

Ved å erkjenne at såkalte tradisjonelle samfunn i Afrika i lang tid har hatt kontakt, ikke bare med nabogrupper, men også europeere, kan kimer til endring lokaliseres.

⁷ Se Darby 2001, Jenkins 1992, Mangan 1987, Jenkins 1992 for detaljerte beskrivelser av Afrika og innføringen av idrett i de engelske koloniene.

Siden begrepet kulturimperialisme i for stor grad impliserer overføring av kulturelle verdier uten lokal motstand, vil jeg i likhet med idrettshistoriker Allen Guttmann (1994), og andre som har sett på diffusjonen av moderne idrett (Giulianotti 2005, Klein 1992), hevde at kulturelt hegemoni er mer anvendbart. Ved å benytte hegemoni åpnes det i større grad for å studere relasjonen mellom den koloniserende og den koloniserte, på en måte som tydeliggjør den kolonisertes handlingskraft i større grad. Selv om koloniene ble underlagt strukturelle begrensninger som dannet visse typer handlingsrom (Wolf 1992, Ortner 1984), inkorporerte ikke aktørene det nye som passive mottagere. Gjennom å utfordre hegemoniet kunne de utvide og endre handlingsrommene, til tross for mange begrensninger. Selv om moderne idrett historisk sett har blitt assimilert av de koloniserte (Guttmann 1994: 173), defineres innholdet i stor av aktørene.

Arbeidsmigrasjon til gruver, plantasjer og det økende antallet byer som vokste frem på 1900-tallet, skapte behov for fritidsaktiviteter etter endt arbeidsdag hos den raskt økende gruppen av lønns-mottagere. Flere forballag ble dannet, og antall tilskuere på kampene økte. Lokale fotballag organiserte turneringer og utviklet seg hurtig mot midten av 1900-tallet, men ble fort tatt over av kolonimaktene. Dette fordi koloniadministrasjonen så fotballarrangementer som en egnet arena for å sosialisere afrikanere til å akseptere kolonimaktens nærvær (Guttmann 1994: 174). Dette skjedde i de fleste engelske kolonier, men etter hvert med ikke-intenderte konsekvenser. I Zimbabwe brukte engelskmennene, med inspirasjon fra Sør-Afrika, fotball til å sivilisere og kontrollere befolkningen, men siden sosiale nød fortsatt hersket, ble fotball istedenfor benyttet av lokalbefolkningen som arena for å yte motstand (Darby 2002: 17). I Kongo hjalp det ikke at franskmennene opprettet ”Native Sports Federation” for å kontrollere fotballsporten og det økende antallet fotballtilhengere (ibid.:14). Istedenfor ble dette en arena for nasjonalistiske bevegelsers fremvekst og motstand mot den franske koloniadministrasjonen. Det samme skjedde også på Zanzibar og i Belgisk Kongo (ibid.).

Fotball og frigjøring i Ghana

Selv om de fleste afrikanske koloniene vant sin selvstendighet på 1960-tallet, fikk mange stater en trang fødsel, siden nasjonalfølelsen sto svakt og interne uenigheter sterkt. Pan-afrikanisten og Ghanas første president Kwame Nkrumah, fikk tidlig merke dette i sitt forsøk på å forene alle regioner i dagens Ghana (Allmann 2003: 205). Han måtte lenge kjempe mot sterke krefter, spesielt i Ashanti-regionen, som ikke ønsket å være en del av et forent Ghana, men heller forbli en autonomt område (ibid.). Idrett og fotball skulle få en sentral plass i Nkrumahs nasjonsbygging. Paul Darby skriver:

For Nkrumah, football in particular had a central role in mobilizing the youth of the nation around a common identity and he recognized the value of sporting victories for creating pride and self-respect in the people of Africa. (Darby 2003: 36)

Fotball ble benyttet av Nkrumah som et verktøy for å skape større nasjonal bevissthet, ved å gjøre idrettsbragder til et referansepunkt for alle ghanesere. Etter fotballandslagets suksess under African Cup of Nations i 1963 ble Nkrumah avbildet sammen med laget, et bilde som over tid skulle bli allemannseie og et symbol på nasjonal styrke og stolthet (ibid.). Nkrumah var tidligere elev ved Achimota College i Accra, en av de første elite-kostskolene i Ghana, og det var her han ble eksponert for moderne sport og det engelske utdanningssystemet (Baker 1992: 165). Han ble en ivrig idrettsmann og mente idrettsdeltagelse og karakterbygging hørte sammen (ibid.). Denne erfaringen tok han med seg i Ghanas nasjonsbygging, noe jeg vil hevde befestet fotball som folkets sport.

Nkrumah så det nasjonsbyggende potensialet i fotball og utviklet på 60-tallet et system for rekruttering og utvikling av unge talenter fra videregående skole (Darby, Akines & Kirwin 2007: 150). De beste spillerne ble samlet i lengre perioder, med mål om å utvikle gode ungdomslandslagsspillere og senere seniorlandslagsspillere. På denne måten kunne suksess på banen og i nasjonsbyggingen sikres, også i fremtiden. Dette la grunnlaget for at Colts-ligaene kunne ta over for skolene som rekrutteringsarena. Suksessen til ghanesiske ungdomslandslag på 1990-tallet hang,

ifølge den tidligere ghanesiske landslagstreneren Alhaji Maikano, tett sammen med fremveksten av Colts-strukturene, siden det er her ungdomslandslagstrenerne har vendt seg for å finne landslagsspillere (Broere & van der Drift 1997: 89). De beste spillerne fra de forskjellige regionene ble samlet til treningsleirer på opptil åtte måneder i oppkjøringen til større mesterskap (ibid.).

Agentene kommer!

Ikke bare landslagsledelsen så potensialet i Colts-ligaenen. Det gjorde også et økende antall europeiske agenter (Broere & van der Drift 1997: 84). Broere & van der Drift skriver:

They descend like flies on syrup and profit from the superb structure of youth football in Ghana. Ripe apples can just be picked from the trees. (Broere & van der Drift 1997: 93)

Siden immigrasjonslovene i Europa fortsatt tillot spillere under 18 år å skrive kontrakter med profesjonelle klubber i Europa, og moderne akademier ikke var særlig utbredt, ble Colts-ligaene en fruktbar rekrutteringsarena for agentene. Et illustrerende eksempel er det ghanesiske juniorlandslaget, som i 1995 vant verdensmesterskapet med spillere som alle stammet fra Colts-systemet. Samtlige spillere signerte etter mesterskapet kontrakter med europeiske klubber (ibid.: 93), og at Colts-ligaene var interessante for agentene, er utvilsomt.

I want to have the young talents before the Ghanaian clubs discover them. (Broere & van der Drift 1997: 96)

Denne uttalelsen stammer fra Ricci, en italiensk agent som jobbet i det ghanesiske spillermarkedet på 1990-tallet. Sammen med de andre europeiske representantene for fotballindustrien besøkte de jevnlig både Colts-kamper og juniorlandslagskamper. Dette skjedde i Obuasi på 90-tallet, hvor en annen italiener, referert til av mine informanter som Luigi, rekrutterte spillere for italiensk fotball (se tidligere i oppgaven). Han så fort potensialet i de unge fotballtalentene og opprettet sin egen fotballskole, som la grunnlaget for AshantiGold-akademiet. John Mensah, forsvarsspiller på det ghanesiske landslaget i verdensmesterskapet i Tyskland 2006,

startet karrieren ved akademiet i Obuasi, før ferden gikk videre til italiensk og fransk fotball.

Oppsummering

Fremveksten av akademier kan slik jeg ser det, spores tilbake til den tidlige kolonitiden gjennom diffusjonen av lagidrett, og senere til det engelske kostskolesystemet. Her ble strukturen akademiene i dag er bygget på, lagt, og i tiden etter frigjøringen videreført av blant andre Kwame Nkrumah, som selv så hvordan sport kunne spille en nasjonsbyggende rolle. Ajax i Amsterdam fikk på begynnelsen av 1990-tallet mye oppmerksomhet for sin konsekvente satsing på egenutviklede spillere ved akademiet sitt. Dette fikk først ringvirkninger i europeisk fotball, før akademimodellen til Ajax ble introdusert i andre deler av verden. De store akademiene med sine moderne fasiliteter, ubegrensede tilgang på utstyr og europeiske tilknytning, har blitt både kjent og anerkjent i store deler av Afrika. Unge spillere ser hvilken enorm betydning akademier kan ha for veien opp karrierestigen, mens lokale trenere og investorer ser hvilken tiltrekningskraft akademier har på unge spillere.

4. Ungdom og oppvekst

Fostring⁸

Jeg skal nå se nærmere på fostringstradisjonene, som lenge har eksistert i vestafrikanske samfunn, og hvordan fotballakademier har assimilert seg med denne praksisen. Denne sammensmeltingen har gjort at fotballakademier som fostringsinstitusjon og fotball som karrierevei, har blitt høyt verdsatt av unge fotballspillere. Foreldregenerasjonen har også akseptert fotball som et legitimt karrierevalg og har gjort det lettere for spillerne å forfølge fotballdrømmen. Da jeg gjorde feltarbeid, var imidlertid mulighetene for å lykkes som fotballspiller små, og det store flertallet spillere som ikke kom seg utenlands eller til en større klubb i Ghana, risikerte å bli ”fanget” i en vedvarende ungdom, i verste fall uten jobb og uten mulighet til å forsørge seg selv. Dette var en reell problemstilling for informantene mine, siden alle var inne i sine siste år ved akademiet.

Til tross for stor variasjon i slektskapsformer og sosial struktur er fostring en utbredt praksis i mange vestafrikanske samfunn (Goody 1982: 250). På midten av 1900-tallet betydde fostring at en senior som behersket et håndverk, tok til seg en ungdom og lærte ham opp tilstrekkelig til selv å bli en utøver av faget og på sikt bli økonomisk selvstendig og danne eget hushold. For guttene gjaldt dette praktiske fag, mens jentene ble lært opp av eldre kvinner i å skjøtte husholdet. I guttenes tilfelle var det flere plikter og rettigheter knyttet til forholdet mellom læremesteren, som ofte var faren, og lærlingen. Læremesteren hadde ansvaret for å lære opp novisen i et nytt håndverk, men også å sørge for kost og losji. Til gjengjeld underkastet lærlingen seg læremesterens autoritet ved å adlyde den eldre, og etter endt opplæring yte tilbake til læremesteren i form av penger og arbeidskraft.

⁸ Min oversettelse fra engelsk av ”fostering”

Om det var slektskap og sosial tilhørighet som var bakgrunn for mye av fostringen som skjedde før midten av 1900-tallet, skulle dette endre seg, spesielt i urbane strøk langs kysten, og etter hvert i innlandet (Goody 1975: 142). Sosial endring, modernisering og større arbeidsdeling, spesielt i bystrøk, førte på siste halvdel av 1900-tallet til at langt flere valgmuligheter og karriereveier ble tilgjengelig for unge. Ghanesere utdannet i Europa og europeere bosatt i Ghana introduserte nye fag og gjorde formell utdanning mer populært. Fostringen som tidligere skjedde innenfor slektens rammer, ble i større grad utilstrekkelig siden seniorer ikke var skolerte i de nye yrkene og fagene som var tilgjengelig, og de måtte derfor delegere ansvaret til andre. Dette fikk over tid aksept hos de eldre, som tillot guttene å lære andre fag enn de selv kjente til. Fotballakademier tok del i denne endringsprosessen ved å gjøre utdanning som fotballspiller tilgjengelig for ghanesisk ungdom.

Det ble mer vanlig å sende barn til fosterfamilier og læremestre bosatt andre steder. For å finne en passende læremester måtte man ofte lete utenfor storfamilien. Dette markerte et skifte fra fostring innen familie til ikke-familie: fra forpliktelse til nytteverdi (Goody 1975: 147). Fostring var en sikker måte for mange unge til å tilegne seg et yrke på veien mot voksenlivet, men førte også til stor mobilitet. Endringen fra slektskapsbasert fostring til fostring utenfor slekten har forsterket mobiliteten ytterligere. Goody skriver:

(...) in the widest term there has indeed been a shift from recruitment within the local kin group and the training by the father to the modern, impersonal, formal apprenticeship to strangers, to train in the institutional setting by a firm. (Goody 1982: 196)

Fotballakademier, som et relativt nytt fenomen i Vest-Afrika, kan i lys av fostringstradisjonen ses som en forlengelse av Goody's påstand om at slekten som institusjon har tapt noe av sin betydning i fostring, til fordel for upersonlige relasjoner og formelle institusjoner. Jeg vil hevde at fotballakademier kan være en slik formell institusjon. Å spille for et akademi ble som en instrumentell fostring, hvor den novise ble tatt inn under vingene til et akademi og lært opp i fotballfaget. Forholdet mellom spillere og ledere, junior og senior, var hierarkisk, og spillerne underordnet seg akademiledelsens autoritet mot at de fikk trene, spise og gå på skole. Selv om

foreldregenerasjonen var skeptisk til de nye utdannings- og karrieremulighetene som oppsto, så de over tid mulighetene endringene førte med seg, siden en fotballutdannelse også forberedte guttene til å bli økonomisk selvstendige.

Informantene mine mente at foreldre og foresatte ville gjort alt som sto i deres makt for å hjelpe sønnen eller nevøen videre i fotballkarrieren. Under en trening med et lokalt lag, som jeg overvar med Charles, snakket vi om familiens rolle i unge spilleres karriere. Han pekte på en tilfeldig spiller ute på banen og sa at: "If you invite that player to justify⁹ in Norway, he'll come back in the morning with money for the flight, even though he's from a poor family". Storfamilien hadde stor tro på fotballens potensial.

Flere forståelser av fostring

Om spillere og foreldre så akademier som en god arena for å lære seg et fag man kunne livnære seg på, var ikke dette tilfelle for aktørene på eiersiden. Som vist ovenfor var den lokale forretningsmannen i Obuasi, Albert, ute etter å tjene penger ved å selge spillere utenlands. Hos akademiene med europeisk eierskap var intensjonen med fostringen i flere tilfeller å disiplinere og å sivilisere. Jeg vil derfor trekke paralleller til kolonitiden hvor misjonærene og koloniadministrasjon ville sivilisere lokalbefolkningen gjennom skolesystemet (Darby 2001, Jenkins 1992, Mangan 1987).

Akademiene fylte rollen som fostringsinstitusjon, mens skolegang ikke lenger ble sett på som en like god strategi for å skaffe seg lønnsarbeid (Vigh 2006: 46). Et vanskeligere arbeidsmarked gjorde utdanning til et usikkert prosjekt, og siden den økonomiske stagnasjonene mange afrikanske samfunn ble stilt overfor mot slutten av 1900-tallet, vedvarte, hadde få familier økonomi til å dytte barna sine videre inn i universitetssystemet. Derfor er det ikke overraskende at innskrivingen i grunnskolen i Kamerun sank til 81 % i løpet av 1990-tallet, og at fotballspillende ungdom så

⁹ Emisk begrep for "prøvespill"

innskriving ved et fotballakademi som en langt bedre strategi enn grunnskolen for å skape seg et liv (Jua 2003: 21). Den økonomiske stagnasjonen gjorde den tradisjonelle fostringen mindre utbredt siden arbeidsmarkedet gjorde det vanskeligere for unge å ta del, samtidig som et synkende antall eldre hadde kapasitet og økonomi til å ta til seg lærlinger.

Ungdom

Ungdom bør forstås utover sine biologiske egenskaper, og som en sosial konstruksjon forankret i kontekster (Durham 2000, Honwana & De Boeck 2005, Christiansen, Utas & Vigh 2006, Bourdieu 1993). Jeg vil argumentere for at akademispillernes handlingsalternativer, til tross for mange begrensninger, ikke var gitt, men var gjenstand for forhandling og strategiske valg og knyttet til resiprositet.

Akademispillerne var inne i sine siste år ved akademiet og skulle snart forsøke å ta skrittet ut av ungdommen og inn i voksenlivet. Dette var ingen enkel oppgave, og mange ville ikke klare å oppfylle forventningen om å få seg jobb og bli økonomisk selvstendig. De som ikke klarte å ta skrittet inn i arbeidslivet, risikerte å bli værende igjen på ungdomsstadiet.

Sosial nød har ført til begrensede handlingsrom, spesielt for den voksende gruppen unge som forsøkte å ta skrittet inn i voksenlivet, og gjaldt også mange av informantene mine, spesielt de som ikke spilte ved akademiet. Siden det ikke var like selvsagt at gutter og jenter fulgte i sine seniorers fotspor på gitte stadier i livet, ble mange sittende fast i en "hengemyr" mellom ungdomsstadiet og voksenlivet; verken eller; betwixt and between. I studier fra midten av 1900-tallet, blant Tallensi i Nord-Ghana, beskriver Fortes (1970) hvordan unge gutter og jenter ervervet kunnskap og erfaring gjennom oppveksten i storfamilien, slik at de på et gitt tidspunkt kunne bli økonomisk produktive og danne sitt eget hushold. For guttene skjedde dette i slutten av tenårene mens jenter giftet seg i 14–15-årsalderen, som for begge markerte starten på voksenlivet. Samfunnets forventninger ble oppfylt i og med at de unge ble lært opp i hvordan ta vare på seg selv og sitt hushold ved opplæring i et håndverk og tildeling av eiendom og jordbruksarealer. Siden færre fulgte den normative veien mot

voksenlivet, ble mange fanget i en vedvarende ungdom, til tross for at de biologisk sett var gamle nok til leve et liv som voksne. Informantene mine må derfor forstås utover sine biologiske egenskaper, noe som drøftes i neste avsnitt.

Resiprositet og oppvekst

Akademispillerne snakket mye om plikter og rettigheter overfor dem som hadde forsørget ham i oppveksten. Mange så frem til å oppfylle sine plikter gjennom resiprositetssyklusen (Cole & Durham 2006: 39), men var klar over konsekvensene ved ikke å klare å ta skrittet ut av ungdommen. I Ghana var barn barn blant annet fordi de var underlagt sine nærmeste pårørende gjennom at de ble forsørget. Sterke og vedvarende bånd til storfamilien knyttes, og så lenge man blir forsørget, blir man definert som barn eller ungdom (Vigh 2006: 39). Denne relasjonen kjennetegnes ved at den unge mottar mat, husrom og beskyttelse mot å underordne seg familiens autoriteter. Barn inngår i livslange bytterelasjoner med de som har tatt seg av dem i oppveksten. Dette tar form av en syklus hvor ringen sluttet når barnet blir voksen, og yter tilbake til de som forsørget ham i oppveksten (Cole & Durham 2007: 19). I mange afrikanske samfunn er omskjæring en viktig markering av overgangen fra ungdom til voksen. Dette er et viktig overgangsritual, men også en symbolsk handling, siden det skal mer til for å kunne kalle seg voksen enn kun å være omskåret. I Guinea-Bissau betyr "blufo" å være omskåret (Vigh 2006: 32), og anvendes om barn, men også om eldre ungdom som fortsatt er avhengige av storfamiliens støtte for å overleve. For informantene mine innebar dette at ungdomsstadiet ikke nødvendigvis ble tilbakelagt når de passerte en viss alder, siden de fortsatt kunne bli definert som ungdom så lenge de ikke hadde inntatt mansrollene som var definert i samfunnet.

De fleste av mine informanter utenfor akademiet befant seg i en lignende posisjon; de hadde fullført grunnskolen, men fant seg ikke lønnet arbeid som verken fotballspiller eller annet, og var nødt til å overleve på bidrag fra storfamilien. For akademispillerne var tiden ved akademiet et være eller ikke være angående det å fullbyrde syklusen. De heldige ville i slutten av tenårene skrive kontrakt med et eliteserielag i Ghana eller

en utenlandsk klubb, og derfor få muligheten til å tre inn i voksenlivet, samt gis muligheten til å yte noe tilbake til de som hadde bidratt til suksessen deres. Selv om en spiller skulle være heldig å få kontrakt med en utenlandsk klubb, ville båndene til familien hjemme i Ghana være sterke, siden en fotballspillers karriere er relativt kort og sannsynligheten er stor for at han flytter hjem etter endt kontrakt eller karriere. Transnasjonal migrasjon har derfor lite å si for resiprositetssyklusen (Cole & Durham 2007: 19, Thorsen 2006: 98).

Dette kom tydelig frem hos informantene mine, som ofte dagdrømte om hvordan livene deres ville bli den dagen karrieren skjøt fart. Da ville de kjøpe hus, biler og andre materielle goder til familien sin, og jeg mener en av grunnene var for å gi noe tilbake til de som hadde oppdratt dem og sørget for oppveksten deres. Flere av spillerne hadde allerede fått muligheten til å reise utenlands med U17-landslaget. Selv om dette ikke hadde medført overgang til en større klubb, hadde de alle kommet hjem med pengebonuser og fotballutstyr. Den økonomiske og materielle velstanden de møtte i slike sammenhenger, ble lagt godt merke til, ikke bare av dem selv, men også av de andre ved akademiet. Allerede i ungdomsstadiet var redistribusjon og å dele med andre i jevnaldringsgruppen en viktig praksis, til tross for at guttene ennå ikke hadde nådd voksenlivet¹⁰. Dette skal jeg komme tilbake til nedenfor.

Resiprositet i spillergruppen

Akademispillerne hadde et ambivalent forhold til ervervelse og deling av materielle goder og mat. På den ene siden var de stilt overfor kulturelle normer for resiprositet, mens de på den annen side hadde individuelle ambisjoner og ønsker.

Relasjonen mellom akademispillerne og seniorer var hierarkisk, mens relasjonen mellom spillerne var mer egalitær. Hos tallensiene i Nord-Ghana ble samhold i jevnaldringsgruppen lært gjennom lek og rekreasjon (Fortes 1970: 246). Leken var tett knyttet til sosiale og kulturelle regler og egenskaper, som gjorde at guttene, i

¹⁰ Se Thorsen (2006: 105) for lignende eksempel fra Burkina Faso

tillegg til å ha det gøy, også lærte noe om organiseringen av det samfunnet de vokste opp i. Gjennom lek med pil og bue bygget guttene opp sin maskulinitet og tilhørighet til jevnaldringsgruppen (Fortes 1970: 249).

For akademispillerne som hadde vært ved akademiet siden de var 12 år, var tilhørigheten til gruppen sterk både på godt og vondt. Dette var ofte knyttet til materielle goder og mat, noe også antropologen Hart beskriver i sin studie av akkumulering av penger og materielle goder i Ghana.

(...) widespread (...) was the feeling – directed at individuals and the status group – that in refusing to share immediately what they had, these accumulators undermined the morality of the group (...). (Hart 1982: 28)

Akkumulering av formue og materielle ting har i Ghana blitt sett ned på av slekt og venner siden ens suksess medførte en annens ulykke (Hart 1982: 4), noe som gjorde det vanskelig å legitimere økonomisk og materielt overskudd, så sant ikke redistribusjon fant sted. Tallensiene har et ordtak som sier: "A bird cannot scratch for food before it's feet have touched the ground" (Hart 1982: 29). Ordtaket betyr at bak all personlig suksess står det noen som har hjulpet vedkommende frem, og som må tilgodeses for dette.

Jeg har vist hvordan tette bånd til slekten og slektens overhoder gjennom fostringspraksisen knyttes allerede i tidlig alder, og at det umiddelbart etter inntreden i voksenlivet forventes at læregutten yter tilbake til de som har dyttet ham frem. Det samme gjaldt for akademispillerne, som umiddelbart etter å ha underskrevet sin første profesjonelle kontrakt var forpliktet til å distribuere penger og materielle ting til sine nærmeste. I samtale med Charles forklarte han dette med henvisning til et Ashanti-ordtak: "you give meat, to get meat"¹¹. For å komme seg frem i livet trengte man hjelp, og denne hjelpen fikk man kun hvis man hadde gjort seg fortjent til den. Dette var i følge Charles grunnen til at ressurssterke menn ofte investerte penger i unge

¹¹ Oversettelsen til Charles av "Ye de nam na syi nam" (twi)

fotballspillere, siden dette resiprositetsforholdet på sikt kunne gi den eldre avkastning. Dette vil bli diskutert nedenfor.

Resiprositet i jevnaldringsgruppen

Sosiale relasjoner og utveksling av materielle goder, mat og tjenester var for mange av akademispillerne tett knyttet sammen, og varene og tjenestene de utvekslet, kunne ikke skilles fra deres sosiale liv. Gaver og gavebytte har i mange samfunn involvert mer enn kun det som har vært utvekslet, og har vært innvevd i det sosiale livet til aktørene. Marcel Mauss hevder at sosiale uttrykksformer:

(...) nesten alltid er ikledd gavens form, gaven som sjenerøst bys fram selv når gesten som ledsager transaksjonen, ikke er annet enn fiksjon, formalisme og sosial løgn, og selv når det i bunn og grunn dreier seg om plikt og økonomisk interesse. (Mauss 1999[1923])

Gaveutveksling kan virke frivillig, men er egentlig dypt obligatorisk, noe Mauss kaller et "system av totale ytelser" (Mauss 1999 [1923]: 15), og som innebærer plikten til å gi, plikten til å motta og plikten til å gjennytte (ibid.: 80–84). Sentralt for min oppgave er den sosiale karakteren ved gavebytte og varigheten i utvekslingen. Jeg vil hevde at gavebytte blant akademispillerne styrket de sosiale relasjonene blant de involverte, men at det også var strengt nødvendig for i det hele tatt å være inkludert i spillergruppen. Den kulturelle normen om å gi og dele sto sterkt, og det ble ofte fremsatt krav til spillere om at noe måtte deles, eller at et ærend eller tjenester måtte utføres. Antropologen Mashall Sahlins bruker begrepet resiprositet for å beskrive hvordan gavebytte og sosiale relasjoner er sammenvevd og ikke kan ses adskilt (Sahlins 1988). Den første av tre former for resiprositet kaller han generalisert resiprositet og inkluderer:

(...) sharing and counter-sharing of unprocessed food, informal hospitality, ceremonious affinal exchange, loaning and repaying, compensation of specialized or ceremonial services, the transfer that seals a peace agreement, impersonal haggle, and so on and on (Sahlins 1988: 192).

Som vi kan lese, er denne resiprositetsformen knyttet til mer enn utveksling av materielle goder og inkluderer også immaterielle goder og tjenester. Generalisert

resiprositet er altruistisk i sin form, men krever på sikt gjenytelse (Sahlins 1988: 194). Akademispillernes relasjoner til hverandre var tette og bar preg av generalisert resiprositet, både når det gjaldt materielle og immaterielle goder. Selv om spillerne ikke var i slekt, hadde flere tilbrakt de siste seks årene sammen ved akademiet og hadde opparbeidet tette bånd, som var styrende for deres handlinger.

Det er viktig å påpeke at aktører ikke handler kun på grunnlag av kulturelle normer for resiprositet, og at det derfor er hensiktsmessig å inkludere spillernes egne intensjoner, strategier og handlingsvalg ved transaksjoner (Carrier 2004: 220). På denne måten kan både begrensninger i handlingsrom og individuelle strategier og intensjoner belyses. Fredrik Barth viser i sin studie av økonomiske sfærer og endringsprosesser blant fur-folket, hvordan ”tomatmannen” endret de kulturelle normene gjennom sine strategier for akkumulering av kapital (Barth 1994). Også ”tomatmannen” måtte forholde seg til gjeldende kulturelle normer og regler, men tok strategiske valg innenfor det definerte handlingsrommet og utvidet grensene, istedenfor å bryte dem. Entreprenørvirksomheten forklarte Barth med viljen til å forsøke å: ”utøve et konstant press på dette rammeverket, og søke å benytte seg av nye muligheter der slike oppstår (...)” (Barth 1994: 61). Det Barth kaller rammeverk, var for mine informanter handlingsrommene de måtte forholde seg til, og som i ”tomatmannens” tilfelle, forsøkte spillerne å finne muligheter til å utfordre resiprositetsforpliktelsene innenfor handlingsrommet de beveget seg i.

Selv om det i jevnaldringsgruppen ikke eksisterte den samme redistribusjonsforpliktelsen som mellom generasjonene, mener jeg Harts beskrivelse om viktigheten av å redistribuere også gjaldt her (Hart 1982: 28). De færreste spillerne ved akademiet hadde penger eller materielle ting, og om de så hadde, ble dette fort gjort krav på av de andre i gruppen.

På vei til skolen, byen eller til fotballtrening på Italy Park¹², hendte det at spillerne stoppet ved en av de mange bodene som solgte grillede maiskolber. Det var

¹² Navnet på fotballbanen ved Anglican School.

uakseptabelt å spise maisen alene, og derfor ble kolben sendt på rundgang mellom guttene, eller brukket i biter, slik at alle fikk smake. De eldste fikk mest, de yngste minst. Lignende eksempler ble observert ved flere anledninger, og måten de delte maiskolben på, var internalisert av guttene, og skjedde nesten uten forhandlinger. Hvis noen hadde kjøpt mat fra et gatekjøkken og tatt med tilbake til akademiet, ble dette også delt. Om ikke alle fikk en like stor del hver, var det i det minste akseptert å ta en smakebit. Dette gjaldt i første rekke de eldste spillerne.

Materielle ting som ble ervervet fra andre spillere eller venner utenfor akademiet ble ofte redistribuert til venner i jevnaldringsgruppen. Da Adjetey, en av akademispillerene, kom tilbake fra U17-verdensmesterskapet i Peru, hadde han fått en mengde fotballutstyr, både fra det ghanesiske fotballforbundet og det internasjonale fotballforbundet. Mye av dette gav han bort til de nærmeste vennene sine ved akademiet. Jeg spurte spillerne hvor de hadde fått diverse klær og ting fra, og et vanlig svar var at de hadde fått det av venner, enten ved akademiet eller utenfor. Da Charles kom tilbake etter påskeferien, viste han med stolthet frem sine nye ervervelser. Dongeribuksa, gullklokka og de to telefonene lyste opp i oppholdsrommet da han kom inn, og han var tydelig stolt. I ferien hadde han møtt broren¹³ som var på hjemmebesøk i Ghana, og som til daglig spilte profesjonell fotball i Kina. Broren hadde hatt med seg ting fra Kina, som han ved hjemkomst hadde delt ut til sine nærmeste.

I stedet for å samle opp gaver og beholde dem selv, ble de ofte redistribuert kort tid etter ervervelse. Uken etter Charles viste frem de nye tingene sine, hadde han gitt bort den ene av de to mobiltelefonene. Det var ikke bare forventninger i jevnaldringsgruppen som lå bak redistribusjon av gavene. Å gi gaver kunne også være en investering som økte ens sosiale kapital og status i gruppen (Hart 1982: 32). Eksemplet med Charles viser at broren hans i Kina ikke bare holdt ved like relasjonen til Charles, men gav så det monnet, slik at han i tillegg kunne økte sin sosiale kapital

¹³ "Brother" ble ofte brukt til å beskrive en nær relasjon uten at dette innebar at det var biologiske bånd.

(ibid.). Det var her mye av kimen til ønske om å spille fotball i utlandet lå, siden de som fikk denne muligheten, kunne returnere til Ghana med store gaver og mye penger, som ble redistribuert til de nærmeste. Charles omtalte etter dette Kina som et sted han kunne tenke seg å spille fotball, hvilket kan tyde på at tilgang til knappe materielle goder konstruerte positive forestillinger om Kina.

Akademispillerne viste ofte ambivalens i forholdet til redistribusjon innad i gruppen. På den ene siden fremsatte mange, spesielt eldre, krav til dem som hadde forbruksvarer eller mat. På den andre siden kunne de samme som hadde fremsatt kravene, forsøke å gjemme sine egne ting for å unngå motkrav. Det hendte at spillere kom inn i annekset hvor jeg bodde, for å kunne spise maten sin i fred fra de andre. Andre gjemte sjokoladepulver og ettertraktende matvarer i skapene sine. Når jeg kom inn i oppholdsrommet i hovedbygget under et måltid, ble jeg nesten alltid bedt om å spise av fatet til en av spillerne. ”You are invited,” sa de, selv om jeg hadde min egen mat. Dette skjedde ofte under oppholdet i Ghana, også andre steder enn ved akademiet. I begynnelsen tok jeg slike henvendelser bokstavelig, og stoppet ofte opp og spiste med totalt ukjente mennesker som hadde invitert meg med. Etter hvert forsto jeg at det ikke var like bokstavelig ment, noe som også var tilfellet ved akademiet. Jeg vil hevde at slike invitasjoner ikke kom kun på grunnlag av ren høflighet, men også på grunn av viktigheten i å ha et godt forhold til signifikante relasjoner. Spillerne var klar over at fremtidsutsiktene deres var usikre, og at de trengte flere bein å stå på. ”We are only brothers cos’ we’re here,” sa Kwame og mente at samholdet i spillergruppa for mange var tett, men, slik jeg tolker det, tuftet på en blanding av normative forventninger og strategiske valg. Han forklarte dette med at selv om spillerne ikke hadde noe til overs for andre medspillerne, var det fortsatt viktig å opprettholde gode relasjoner, i tilfelle man en gang i fremtiden hadde behov for at ytelsen som en gang ble gitt, skulle gjenyttes.

Usikkerheten om hvem som eventuelt kom seg videre i karrieren, var stor og kan være med på å forklare hvorfor det var viktig å opprettholde gode relasjoner til alle, siden man ikke viste hvem som faktisk ville lykkes i fremtiden. Denne usikkerheten for fremtiden vil jeg drøfte mer senere i oppgaven.

Senior og junior

I det neste eksemplet skal jeg vise hvordan en av akademispillerne kom i konflikt med det strenge hierarkiske forholdet mellom senior og junior som eksisterer i ghanesiske samfunn, og at konflikten som oppsto, kan relateres til forestillinger om det egalitære Vesten, siden ikke-vestlige samfunn har en tendens til å definere egenskaper ved seg selv i negativ kontrast i møte med vestlig kultur (Carrier 1995: 8).

Fostring og opplæring var viktig i Ghana og dannet mye av grunnlaget for tilegnelse av sosiale ferdigheter og forståelse av tilhørighet og respekt. Fortes skriver om forholdet mellom far og sønn: "it's the paradigm of all moral relationship" (Fortes 1970: 213). Gjennom fostringen skulle guttene lære seg viktige sosiale ferdigheter og moralske standarder i samfunnet. En viktig egenskap var respekt for de eldre, og ikke minst for læremesterne. Som ung var man hierarkisk underlagt de voksens autoritet, som innebar å adlyde befalinger fra seniorer, lytte når man ble tilsnakket og aldri vise tegn til sinne eller uenighet (Goody 1982: 266). Brudd på respekten kunne føre til sanksjoner fra de eldre eller fra forfedrene (ibid.)

Skillet mellom generasjonene kom i mange sammenhenger frem under feltarbeidet. Dette gjaldt oftest de eldste spillerne, som hadde vært ved akademiet siden tolv–trettensårsalderen, som var i slutten av tenårene og klare til å ta et skritt videre på generasjonsstigen. Det neste eksemplet er hentet fra oppkjøringen til den nasjonale fotballturneringen for skolelag og viser hvordan den hierarkiske relasjonen mellom senior og junior kom i konflikt med forestillingen om det egalitære.

Skolelaget, som besto av mange akademispillere, var i full gang med forberedelsene til den nasjonale turneringen for skolelag. Dette var en prestisjetung turnering, siden bare det beste laget fra hver region fikk muligheten til å delta, og for skolen som gikk av med seieren, vanket det stor respekt og anerkjennelse i fotballmiljøet. I ukene før turneringen var det trening nesten hver ettermiddag. Denne ettermiddagen hadde treneren Nana delt laget i to for å kunne spille en intern treningskamp. Kampen bar preg av tøft spill og harde taklinger, og Kwame måtte flere ganger løfte beina for ikke å bli truffet. På sidelinja sto Nana og assistenten, Sam, med armene i kryss, og med

en avlappet holdning. Det gjorde ikke læreren Mohammed, som sto ved sidelinjen og kommenterte høylytt det han observerte på banen. Han var tydelig misfornøyd med det han så, noe han gav klart uttrykk for, og Kwame var den som fikk unngjelde mest. Etter å ha tatt imot flere slengbemerkinger fra Mohammed svarte til slutt Kwame. Mohammed gikk på kort tid fra å være småirritert til å bli lettere opprørt, og den verbale kampen mellom de to var i gang. Mohammed fortsatte med sine ytringer, mens Kwame flere ganger kikket utilfreds bort på Mohammed når han hadde muligheten, etterfulgt av korte kommentarer.

Elevene som overvar kampen fra sidelinjen, sa ingen ting mens Nana ropte til Kwame at han heller enn å bry seg om hva som skjedde på sidelinja, måtte konsentrere seg om kampen. Det kunne se ut som om Nana ikke ønsket å gå i åpen konflikt med Mohammed selv om han var hovedtrener for laget, men heller henvendte seg til Kwame. Kwame så ut til å være irritert og ble til slutt ute av stand til å konsentrere seg om kampen. I pausen hadde det gått så langt at Nana måtte ta Kwame til siden og fortelle ham at hvis han ikke roet seg ned, måtte han forlate treningen. Kwame roet seg ikke nevneverdig ned og ble bedt om å gå sin vei. Han slengte noen kommentarer i retning Mohammed før han forlot treningsfeltet i sinne, og gikk mot bakgården for å skifte.

Selv om Mohammed uprovosert hadde kommentert Kwames spill og ballbehandling, var det Kwame som hadde forbrutt seg, og han ble etter treningen utestengt på ubestemt tid. Dette til tross for at alle som var til stede, inkludert Nana, var enige i at det var Mohammed som hadde startet krangelen. Tilbake på akademiet var det en oppgitt og frustrert Kwame som samme kveld kom til rommet mitt for å snakke om det som hadde skjedd. På spørsmål om å forklare hva som *egentlig* skjedde, svarte Kwame: "It's ghanaian culture." Han sa han hadde brutt et tabu om å aldri motsi en senior, spesielt i offentlige situasjoner, uansett hvor usaklig den eldre var. Å motsi en senior var det samme som å si at han tok feil, noe Kwame var klar over. Selv om han visste at Nana ikke støttet Mohammed, var det Kwame som måtte be om unnskyldning, noe han gjorde etter noen dager. Nana sa han var fullstendig enig med

Kwame i hvorfor han lot seg irritere av Mohammed, men at han ikke hadde noe annet valg enn å vise ham bort fra treningen siden situasjonene var som den var.

Dette er et eksempel på hvor strengt det hierarkiske forholdet mellom generasjonene kunne være. Kwame følte at han måtte si ifra når han fikk ukvemsord kastet etter seg, og utfordret dermed autoriteten, men til ingen nytte. Som junior hadde han ingen legitim rett til å sette seg opp mot den mannlige læreren, og han ble straffet for dette. Flere ganger under feltarbeidsperioden ble forholdet mellom senior og junior synlig i interaksjon mellom spillere og ledere. Kwame snakket ofte om de nederlandske Ajax-trenerne som respektfulle, ærlige og rettferdige, i motsetning til ghanesiske seniorer. Selv om spillerne forholdt seg til tydelig definerte regler under Ajax-regimet, var det ifølge Kwame alltid rom for å diskutere fotballfaglige spørsmål på en måte som ikke medførte risiko for å falle i unåde hos trenerne. Den dialektiske relasjonen mellom vestlig og ghanesisk kultur, uthever trekk hos ”den andre”, men også hos en selv (Bourdieu 1995: 33). Kwame snakket mye om det positive inntrykket han fikk av nederlenderne, og av at spillerne ikke risikerte noe ved å si sin mening

5. Møtet med den europeiske fotballindustrien

Oksidentalisme

Edward Said kritiserer i boken "Orientalisme" (Said 1978) Vestens konstruksjon og fremstilling av Orienten. Han mener ikke-vestlige samfunn ble konstruert som absolutt forskjellige fra Vesten og at det ble konstruert forestilte forskjeller mellom Vesten og Orienten; "oss" og "dem" (Said 1978: 43). Konstruksjonen av den andre skjer dialektisk, i den forstand at Orienten defineres i opposisjon til det den ikke er. Said ser hovedsakelig på den ene siden av det dialektiske forholdet (Orienten), mens James Carrier (1995) har gått et skritt lenger ved å sette søkelyset på det oksidentale og det dialektiske forholdet mellom de to (ibid.: 10). I en dialektisk definering av den andre defineres en selv i opposisjon til egenskaper ved den andre, som man ser som distinkt annerledes enn seg selv. På denne måten konstrueres ulikheter. På grunn av historiske maktforhold har Vesten kunnet definere Orienten som sin motsetning og dette på en måte som gjør at Vesten kommer heldig ut av sammenligningen. Carrier skriver:

*Westerners have been more powerful and hence better able than people elsewhere to construct and impose images of alien as they see fit.
(Carrier 1995: 10)*

Dette ujevne maktforholdet vil jeg hevde også ble konstruert mellom europeiske representanter for fotballindustrien og spillere ved fotballakademier i Ghana.

Orienten er definert av Vesten som homogent og tidløst, og som hierarkisk underordnet (Said 1978, de Lange 2003: 12, Carrier 1995: 10). I lys av dette er det relevant å spørre hvordan Vesten konstrueres av den andre: det oksidentale av det orientalske. Carrier skriver om ikke-vestlige samfunns bilde av seg selv at: "(...) their self-image often develops in contrast to their stylized image of the West" (Carrier 1995: 6). For både Said og Carrier ligger det til grunn at historiske forløp, som kolonitiden, over tid har skapt ujevne maktforhold mellom vestlige og ikke-vestlige samfunn, og at dette har hatt stor innvirkning på det dialektiske forholdet mellom

Oriente og Oksidenten. Dette ujevne forholdet har ført til at Vesten i stor grad er blitt definert ut ifra sin hegemoniske makt, og har skapt overordnede bilder av seg selv og underordnede bilder av "den andre" (ibid.:26). Akkurat som Vestens bilder av det ikke-Vestlige har vært essensialistiske, i den forstand at kompleksiteten er blitt erstattet med homogenisering, har den samme defineringen skjedd andre veien. Carrier skriver videre at:

The occidentalized West is an imagined entity that, in its memorable clarity, obscures the vast area of Western life that conflicts with its own vision (...). (Carrier: 28)

Sett i lys av Vestens historiske hegemoni blir de overdrevent positive bildene som konstrueres av det oksidentale i tillegg generaliserte. Derfor kan Vesten i sin helhet framstå i et positivt lys. Hos informantene mine forekom dette hyppig ved at de tok fragmenter av virkeligheten og konstruerte resten selv.

Den dialektiske definisjonen forekommer ikke på et kollektivt plan, hvor hele befolkningsgrupper eller samfunn definerer seg selv og sin situasjon i opposisjon til ett enkelt bilde av Vesten, men gjøres av aktører situert i kontekster, som velger elementer fra "a pool of images" (Carrier 1995: 26).

People select one or another element as standing for the West according to their circumstance, which include both their position relative to western centres of power and the nature of the thing that they want to distinguish from the West. (Carrier 1995: 26)

Dette støttes av antropologen de Langes' studie fra Nord-Ghana om hvordan Vesten forestilles. Hun skriver:

TV images and contact with Westerners appeared to be important sources of information about the West, yet the tendency to construct images in an essentialized and dialectical way made that informants only picked certain images to become part of their imagination of Sulemitenga¹⁴. (de Lange 2003: 80)

¹⁴ Betyr "Vesten".

Spillerne konstruerte bilder av en forestilt verden på grunnlag av egen livssituasjon samt tilgjengelige informasjon om Vesten. Siden det også finnes forskjeller i kjønn, alder og status innen en gruppe, er det viktig å understreke at kompleksiteten i bildene som skapes, er stor, også mellom aktører inne samme gruppe (de Lange 2003: 15). Til tross for dette vil jeg hevde at bildene akademispillerne konstruerte om Vesten, var relativt like, siden spillerne var av samme kjønn, samme alder og hadde levd sammen ved akademiet over flere år. De hadde relativt lik tilgang på informasjon om Vesten gjennom akademiet, slik at man kan si at de hentet mange av de samme generaliserte bildene fra den ”pool of images” (Carrier 1995: 26).

Milo-turneringen

Det neste eksemplet tar utgangspunkt i en fotballturnering for skolelag, hvor de fleste akademispillerne deltok. Dette var en stor turnering som trakk til seg europeiske talentspeidere fra akademiene i Ghana. Det var i slike møter jeg mener positive forestillinger om Vestens velstand og vestlig fotball ble gitt næring. Kulturmøtene som her fant sted, vil jeg hevde konstruerte positive bilder av Vesten i opposisjon til det erfarte livet som fotballspiller i Ghana. Den hierarkiske opposisjonen skal belyses i neste eksempel.

Ashanti-regionen som skolelaget representerte, hadde spillefri denne ettermiddagen, og sammen med Suleman gikk jeg ned til fotballbanen hvor den første ettermiddagskampen hadde startet. Sola sto midt på himmelen, og de tolv år gamle guttene ute på banen løp så svetten sildret, uten å vise tegn til tretthet. På den ene siden av banen var det satt opp tre store teltduker, som fungerte som beskyttelse mot sol og eventuelt regn. Under den midterste teltduken satt tre menn med notatblokk. Mens guttene ute på banen spilte med stor konsentrasjon og innlevelse, kunne ikke det samme hevdes om de unge tilskuerne som sto rundt banen og så på. De flakket med blikkene og virker like opptatt av de tre mennene som av det som skjedde på banen. De tre var europeiske talentspeidere, til stede under skolelagsturneringen for å rekruttere spillere til sine respektive akademier. Jeg sto sammen med Suleman, og ifølge ham visste de unge spillerne ute på banen dette godt. Suleman visste det

kanskje best av alle. For fem år siden var han i samme posisjon som tolvåringene, noe som førte til at han kom seg gjennom nåløyet og inn på AshantiGold-akademiet.

Jeg møtte mange unge spillere med drømmer og ambisjoner om å spille for et akademi, og forestillingen om akademier som springbrett videre ut i fotballverdenen var utbredt. Sentralt her var drømmen om rikdom og berømmelse, en drøm som ble konstruert blant annet i møtet med aktører for den vestlige fotballindustrien. Hvite talentspeidere, trenere og agenter var ingen homogen gruppe, men gav de unge spillerne et relativt generalisert inntrykk, ikke bare av industrien de representerte, men også kontinentet de kom fra. Mange unge fotballspillere med ønske om å migrere til Vesten konstruerte forestillinger gjennom aktivt å ta til seg ny kunnskap.

Kampen hadde høy intensitet, og entusiasmen hos trenere og spillere på sidelinjen var nesten like stor som hos spillerne på banen. Under den midterste teltduken satt talentspeiderne og fulgte nøye med. De hadde fått de beste sitteplassene ved midten, og foran dem var det tomt, slik at ingen blokkerte utsikten. Den mest markante av de tre het Brocken og var sjef for Feyenoord-akademiet. Han var en tykkfallen mann i femtiårene, som på grunn av den store magen hadde problemer med å holde den lyseblå skjorta nedi kakibuksa. På hodet bar han en hvit, rød og svart Feyenoord-skyggelue, et synlig tegn på hvem han representerte. Ifølge flere fotballedere jeg snakket med, hadde han flere tiår med erfaring bak seg som speider, agent og klubbleder i Vest-Afrika, og visste hva han var ute etter. På hans høyre side satt engelskmannen Tom Vernon, som representant for sitt eget Tom Vernon Football Academy. Han var kledd i lys grå joggebukse, hvite joggesko og hvit tennisskjorte, alt produsert av kjente sportsmerker. Selv om de to var ute i samme ærend, og derfor var konkurrenter, satt de sammen. Tom var i midten av trettiårene og hadde med seg en av sine yngre engelske assistenter, som var rundt 25 år gammel og kledd i fotballshorts, strandsandaler, T-skjorte og skyggelue. Han satt bak Tom Vernon, men nær nok til å nå sjefen sin ved å bøye seg fremover. I samme følge, men lenger bak, satt flere ghanesere, rundt tretti år, som enten var sammen med Tom Vernon eller Brocken. De var trenere eller talentspeidere tilknyttet akademienes nettverk, og var med for å bistå letingen etter nye talenter. Under teltduken ved siden av satt det en

annen voksne mann, med samme mål for besøket. Han var ghaneser og representerte det statlige Winneba-akademiet. De satt alle med skriveblokk i fanget og noterte.

Tilskuerne kunne se den tykkfalne Brocken, en mann som så ut til å ha råd til å spise seg mett, og de så Tom Vernon, kledd fra topp til tå i sportsutstyr de fleste av de unge spillerne som betraktet dem, bare kunne drømme om å eie. Mange spillere rundt banen fulgte nøye med på talentspeiderne, og ble bekreftet av Suleman. ”Look at the boys,” sa han bare, og pekte mot tre gutter som satt på gresset 50 meter fra talentspeiderne og kikket på de alvorlige mennene. Spillerne kan i denne konteksten ha dannet seg sterke, men generaliserte, bilder av Vesten. Sterke, fordi europeerne var levende representanter for spillernes drømmer, og generaliserte, fordi grunnlaget for meningsdannelsen som fant sted i denne konteksten, ikke åpnet for nyanserte bilder av Vesten. Spillerne valgte ut fra egen livssituasjon fragmenter fra kulturmøtene, som ble brukt til å beskrive og forestille Vesten i sin helhet (Carrier 1995: 26). Dette skal jeg vende tilbake til snart.

Mustafa

Et fellestrekk ved unge spillere jeg møtte i Ghana, var at de snakket om, spurte om og reflekterte rundt praksiser, materielle goder og steder som ikke var del av deres erfarte verden. Appadurai hevder at et kjennetegn på globale prosesser mot slutten av forrige århundre, er fremveksten av en ny sosial praksis: Å forestille seg som sosial praksis¹⁵ (Appadurai 1996: 31). Han skriver videre at:

(...) the imagination has become an organized field of social practices, a form of work (in the sense of both labour and culturally organized practice), and a form of negotiation between sites and agency (individual) and globally defined fields of possibilities. (Appadurai 1996: 31)

I den påfølgende empirien vil jeg ta for meg møtet med Mustafa, en 12 år gammel gutt som spilte i Milo-turneringen for Upper East Region. Empirien kan belyse flere

¹⁵ Min oversettelse av ”the imagination as a social practice”.

aspekter: For det første hva slags kunnskap og forestillinger han hadde om akademier i Ghana og fotball i Vesten, og for det andre, hvordan Milo-turneringen befestet og utvidet horisonten av forestillinger. For det tredje ønsker jeg å vise hvilke egenskaper som ble tillagt hvite menn ved fotballarenaer. Hensikten er å vise at forestillingene som ble skapt i denne konteksten, sammen med allerede eksisterende kunnskap, ble brukt av Mustafa til å forestille seg sin plass i fotballhierarkiet.

Etter at dommeren blåste i fløyta for siste gang, sto flere av de unge spillerne igjen og fulgte med på de hvite talentspeidernes bevegelser. Brocken, Vernon og hans assistent, samt Asabia fra Winneba Academy, reiste seg og gikk mot de store bilene sine. Sjåførene hadde gått i forveien for å låse opp bilene, som sto parkert bak teltene ved det som markerte ytterpunktet på gressfeltet. Den ene bilen var en stor Toyota Landcruiser og tilhørte Brocken, den andre en hvit og skinnende Nissan firehjulstrekk som tilhørte Asabia fra Winneba, og den siste en Jeep firehjulstrekk tilhørende Tom Vernon, som var den eneste av de tre som kjørte selv. De andre to hadde egne sjåførere, formelt antrukket i svart dressbukse og hvit kortermet skjorte. De satte seg inn og kjørte forbi de unge guttene som ble stående å kikke på de skinnende bildene etter hvert som de passerte.

Jeg gikk sakte tilbake mot internatbygget, men ble avskåret av fire gutter, som kom mot meg. "Good afternoon," sa den ene. Jeg svarte like høflig tilbake og stoppet opp. De var alle kledd i like overtrekksdresser sponset av Nestlé Milo: turneringspremie og et synlig tegn på at regionen de representerte, tidligere hadde vunnet turneringen. "Are you scouting for players?" spurte den samme gutten og virket ikke det minste sjenert. Tvert imot virket han komfortabel med å snakke engelsk og stilte nok et spørsmål, før jeg rakk å svare på det første. "Are you working for an academy?" Jeg gjorde mitt beste for å forklare dem hva jeg var i Ghana for å gjøre, men uten at de så ut til å forstå.

At jeg ble assosiert med fotballindustrien var ikke overraskende. Den lille interaksjonen fotballspillere hadde med hvite, var som oftest i tilknytning til fotball og arenaer hvor fotball ble spilt. Bilder av Vesten ble derfor i stor grad knyttet til den begrensede kontakten spillerne hadde gjennom møtene. Unge fotballspillere erfarte at

hvite menn i nærheten av fotballbaner som oftest var talentspeidere for akademier, ute etter å rekruttere spillere. De lærte også at de hadde fine biler, egne sjåførere, personlige assistenter og tilgang til dyrt sportsutstyr. Siden kontakten med andre representanter for Vesten i stor grad var fraværende, utgjorde kontakten med talentspeiderne mye av grunnlaget for meningsdannelse om Vesten.

Gutten som sto i front og stilte spørsmålene, het Mustafa og kom fra Tamale, regional hovedstad i Northern Region. Vennene kalte ham bare Salas¹⁶, ifølge Mustafa fordi de mente de to hadde lik spillestil. Selv om Salas var mer en del av min egen oppvekst enn Mustafas', så ikke dette ut til å begrense kunnskapen hans om internasjonal fotball. I Tamale spilte Mustafa for et colts-lag, i tillegg til skolelaget. Vi pratet om fotballakademier, mens de tre kameratene hans ble stående i bakgrunnen og lytte. Han hadde mye kunnskap og fortalte om møtene med hvite representanter for fotballindustrien hjemme i Tamale. Der hadde Feyenoord et "shadow team"¹⁷, som jevnlig ble besøkt av Brocken og andre nederlendere fra Feyenoord-akademiet. Flere akademier sendte talentspeidere til Tamale, og Mustafa visste godt hvem Brocken, Tom Vernon og folk fra Frankfurt-akademiet¹⁸ var. De påfølgende dagene så jeg mye til Mustafa, siden han etter nesten alle måltider venter på meg utenfor spisesalen, slik at han kunne vaske matskålen min. Han kom også flere ganger opp til internatet hvor jeg bodde, for å spørre om han kunne gå og hente badevann til meg. Mot slutten av turneringen møtte jeg igjen Mustafa, denne gangen med et forvirret uttrykk, siden vennene hans hadde fortalt ham at jeg var en del av AshantiGold-akademiet, siden jeg bodde der. "Can you take me to your academy? In the colts team's we are suffering too much. We don't get anything!". Slik jeg tolket utsagnene, hadde han en forestilling om at situasjonen til spillere ved akademiene, i forhold til egen situasjon i Tamale, var veldig forskjellig, og at de som ble tatt inn ved et

¹⁶ Marcello Salas: Tidligere chilenske landslagsspiller.

¹⁷ Laget fungerte som rekrutteringslag til akademiene.

¹⁸ Frankfurt Football Academy ble startet av en hjemvendt ghanesisk forretningsmann og var ghanesisk til tross for de tyske assosiasjonene navnet gir.

akademi, ville gå en lys materiell og sportslig fremtid i møte. Mustafa sa flere ganger ”We are suffering”, for å beskrive sin egen situasjon i Tamale, et utsagn i negativ kontrast til det forestilte livet ved akademiene. Gjennom de hvite talentspeiderne ble oksidentale bilder av Vesten konstruert i positiv opposisjon til egen livssituasjon. Mustafa hadde lært at hvite menn i fotballsammenhenger ofte var på utkikk etter unge spillere til sine bemidlede og velutrustede akademier, noe Mustafa fikk bekreftet i kontakt med akademispillere og ledere under turneringen. At han ytret sin frustrasjon til meg, kan også fortelle noe om min posisjon i forhold til Mustafa, siden jeg ble oppfattet som en mulig vei til et akademi.

AshantiGold-spillerne hadde på sin side større kunnskap om livet ved et akademi, og hvordan tilgangen på utstyr og fasiliteter var, men stilte ofte den samme typen spørsmål til meg om livet som fotballspiller i Europa, som Mustafa stilte omkring akademier i Ghana. Begrenset kunnskap og selektive valg av hva som ble gjort representativt for Vesten, la grunnlag for konstruksjonen av generaliserte bilder av Vesten.¹⁹

Spørsmålene var like i den forstand at de søkte å skape mening omkring kontekster de selv ikke hadde erfart, men hadde et stort ønske om å erfare. Mustafa var opptatt av tanken om å spille for et akademi, men hadde ikke selv førstehåndskunnskap om dem. På samme måte var Suleman opptatt av Vesten som en kontekst han selv ikke kjente gjennom erfaring, men som bare kunne forestilles gjennom interaksjon med representantene for akademiene. Bilder og forestillinger ble konstruert bevisst, til tross for begrenset bakgrunnskunnskap, og skapte derfor en kunnskap løsrevet fra kontekstuelle erfaringer. Akademiene og Vesten mediert gjennom dem som representerer disse feltene, dannet i stor grad grunnlaget for meningsinnholdet som ble skapt.

¹⁹ Dette er også beskrevet av Carrier (1995: 26) og de Lange (2003: 80).

Oppsummering

Interaksjonen beskrevet ovenfor hadde ikke kun et meningsaspekt, men også et maktaspekt, siden makt ligger i mening (Wolf 1994: 226). Definisjonsmakten, her representert av talentspeidere, kunne i den dialektiske relasjonen til spillerne påvirke bildet av en selv, men også av "den andre", noe jeg mener interaksjonen var preget av.

I det prekoloniale og koloniale Afrika hadde mange afrikanere sine først møter med europeere gjennom løpet på et gevær eller i møte med kristen siviliserende etikk, og meningsproduksjonen i disse møtene kunne ikke knyttes til livserfaring fra Europa. Selv om informasjonsflyten i dag er langt større, vil begrenset kunnskap om det oksidentale danne generaliserte bilder. På samme måte som orientalismen konstruerte essensialistiske bilder av verden utenfor Vesten, konstruerer den ikke-vestlige verden essensialistiske bilder av Vesten.

Beretninger om oppdagelsesreisendes tidlige møter med afrikanere gir ikke lokalbefolkningenes stemmer mye plass, men det er tydelig at bilder av Vesten ofte ble knyttet til krig, makt, vold og undertrykkelse. Hvis bilder knyttet til Vesten dreide seg om negative assosiasjoner, var det også tenkelig at disse ville aktiviseres i nye møter. Derfor var det ikke overraskende at mennesker bosatt ved Kongo-elven på slutten av 1800-tallet flyktet inn i skogen ved synet av røyken fra dampbåter, siden røyken kunne assosieres med hvite europeere på jakt etter tvangsarbeidere til å sanke rågummi (Hochschild 2005). Kolonihistorien gir mange eksempler på lokalbefolkningers møte med europeisk imperialisme og oksidentale bilder dette kan ha dannet. Det samme skjedde også under fotballturneringen, men istedenfor at spillerne løp og gjemte seg ved synet av talentspeidere, løp de mot dem. En essensialistisk for-forståelse ble frembrakt i forståelsen av det nye, og tolkningsutfallene var til en viss grad gitt, siden fotball i Vesten, som en verden fylt med rikdom og muligheter, allerede var konstruert i bevisstheten til mange av spillerne.

Like sikkert som at europeiske "handelsmenn" i Kongo for hundre år siden ble oppfattet som potensielle overgripere, ble hvite menn i nærheten av fotballbaner i Ghana under mitt feltarbeid også oppfattet som "handelsmenn", men med et distinkt annerledes innhold. Innholdet fikk ikke lenger aktørene til å flykte, men representerte heller noe positivt og høyt verdsatt. Dette ble bekreftet gjennom de unge spillernes møter med talentspeidere. Spillere i 12-årsalderen visste godt hva som sto på spill, og gjorde i en konkurransesituasjon hva de kunne for å komme seg et trinn videre opp den bratte og uoversiktlige trappen mot et liv som profesjonell fotballspiller. Mange av de samme prosessene som en gang ble tett knyttet til kolonialisering, imperialisme og utbytting, fant fortsatt sted, men på nye måter. Kruttet som pressmiddel var byttet ut med kapital som lokkemiddel, og oksidentale bilder fikk nytt innhold til tross for at de samme maktstrukturene empirien denne oppgaven berører, fortsatte å reproduseres.

6. Makt og handlingsrom

Som marginalisert gruppe i den internasjonale fotballindustrien må afrikanske spillere i stor grad forholde seg til det europeiske hegemoniets makt over handlingsrom.

Vedvarende sosial nød har gjort det vanskelig å skape seg en fremtid, og migrasjon blir av mange sett på som en mulig strategi for å komme seg videre i livet.

Fotballspillere i Ghana ender ofte som ufrivillige ikke-migranter (Carling 2002: 12), siden europeiske immigrasjonslover begrenser afrikaneres mulighet til å migrere. For å komme innefor de juridiske strukturene profesjonelle klubber i Europa er underlagt, må fotballspillere forholde seg til europeisk myndigheter²⁰. De kan med andre ord ikke spille fotball i Europa som illegal migranter, siden europeiske klubber må forholde seg til det hjemlige lovverket. En nylig publisert avisartikkel beskriver derimot hvordan afrikanske spillere "hvitvaskes" i Europa (Dagens Næringsliv 2008).

For lovlig å kunne ta del i europeisk fotball måtte spillerne forholde seg til handlingsrom definert av den strukturelle makten. Strukturell makt kan være kapitalisme og arbeidsdeling og befinner seg ikke innenfor et handlingsrom, men skaper det (Wolf: 1994: 225). I denne sammenhengen ble den strukturelle makten representert ved den globale fotballindustrien, konsentrert i Europa, mens handlingsrommet var spillernes livsverden ved akademiet. Fotballindustrien, med sin definisjonsmakt, kan kontrollere handlingsrommene, og kan knyttes til Foucaults definisjon av makt som evnen: "(...) to structure the possible field of action of others" (Foucault 1982: 790).

For unge talenter dannet den strukturelle makten visse typer handlingsrom og la føring for hvilke handlingsalternativer som var tilgjengelige. Fotballakademier dannet et slikt handlingsrom, og aktørene som eide og drev akademiene, hadde definisjonsmakten. Spilleren måtte som aktør i dette handlingsrommet underlegge seg definisjonsmakten, som på sin side kontinuerlig måtte legitimere sin makt for fortsatt

²⁰ Denne lovgivningen er diktet av nasjonalstater, EU, EØS, det europeiske fotballforbundet, UEFA, og det internasjonale fotballforbundet, FIFA.

å opprettholde den (Wolf 1994: 223). Jeg forsøker ikke å tegne et bilde av en virkelighet hvor spillerne var undertrykte og uten handlingsalternativer, men mener det er viktig å se på de strukturelle begrensningene aktørene måtte forholde seg til, og som var med å forme, ikke bare deres handlingsalternativer, men også deres verdensbilde. Makt ligger i mening og kan defineres av hegemoniet, men blir kontinuerlig utfordret av aktørene i handlingsrommet (ibid.: 225). Å påtvinge noen sin mening er det samme som å påtvinge noen sin måte å se verden på. Til tross for de strukturelle begrensningene spillerne var underlagt, utfordret de hele tiden makten gjennom ulike kontra-hegemoniske praksiser (ibid.: 226, MacGaffey & Bezenguissa-Ganga 2000: 3).

Antropologene MacGaffey & Bezenguissa-Ganga (2000) viser i sin studie av kongolesiske handelsmigranter i Paris hvordan de yter motstand og manipulerer handlingsrommene de er underlagt. Praksisene er kontra-hegemoniske i den forstand at aktiviteten deres er måter å vise motstand mot makthaverne på, siden de istedenfor å innfinne seg med sin perifere og marginaliserte posisjon i det franske samfunnet, yter aktiv motstand gjennom å omgå offisielle handelsstrukturer (ibid: 3). Ved å studere hvordan mennesker faktisk forholder seg til strukturelle begrensninger, viser forfatterne at aktørene istedenfor å innfinne seg med en posisjon i den økonomiske periferien, aktivt yter motstand og forsøker å skape seg et liv på andre måter.

Å yte motstand er en måte å vise "agency". Antropologen Vigh benytter begrepet "social navigation" for å vise dette (Vigh 2006: 54), og skriver:

When navigating we imagine and actualise a path through unstable social terrains, simultaneously moving across the next obstacle or wave and negotiating the many more to come on one's way along the envisioned course. (Vigh 2006: 54)

Akademispillerne sto overfor sosiale og økonomiske utfordringer, men forsøkte å navigere seg gjennom det ulendte terrenget de møtte. På ferden tok de flere strategier i bruk for å bedre egen livssituasjon. Vigh identifiserer tre strategier i studien av ungdom i Guinea-Bissau. Den første er migrasjon, den andre å leve på bidrag fra storfamilien og den tredje å bli tatt under vingene av en rik senior ("big man"). Mine informanter tok i bruk flere lignende strategier på sin ferd mot livet som fotballspiller,

68

via akademiet. Spillerne viste motstand gjennom sine praksiser og aktiv utfordring av handlingsrommene, og navigerte seg videre. Farvannet var utrygt, og mange unge spillere ble lurt av grådige agenter og klubbledere, både ghanesiske og utenlandske, mye på grunn av manglende rettigheter, men også av mangel på kunnskap om rettigheter (Darby 2007: 450). I de neste avsnittene skal jeg redegjøre for strategier akademispillerne tok i bruk.

Fotballalder

Akademispillerne opererte med flere aldere, avhengig av konteksten, siden det i noen sammenhenger lønnet seg å være så gammel som mulig, i andre sammenhenger så ung som mulig. Som fotballspiller var det viktig å fremstå som ung, siden dette var en egenskap ved det å være talentfull. En spiller kunne med andre ord ikke være talentfull om han ikke var ung, og kun talenter var interessante for akademiene og de utenlandske aktørene. Å lyve på alderen for å fremstå som så ung og talentfull som mulig, var derfor en strategi mange spillere ved akademiet benyttet. Jeg skal nå vise dette med et empirisk eksempel.

Det var en helt vanlig lørdag, og Suleman og Noah gikk sakte mot byen, nærmere bestemt til markedet for brukte klær, hvor de skulle se etter fotballshorts. Mens vi beveget oss mot byen, gikk praten om dagligdagse ting. Jeg hadde lenge ønsket å snakke med spillerne om fotballalder, men siden ingen ennå hadde snakket om dette temaet i førsteperson, dristet jeg meg til å spørre guttene nå som vi var utenfor akademiet. Suleman svarte først unnvikende på spørsmålene mine, men etter hvert innrømmet han at det var vanlig for fotballspillere å ha fotballalder. Selv var han nitten år og gikk, i likhet med Noah, i første klasse på videregående, men likheten stoppet der siden Suleman så ut som en kjempe i forhold. Jeg spurte hvordan dette kunne ha seg siden de begge gikk på samme klassetrinn og hadde fulgt normert studieprogresjon. Det ble stille i noen sekunder før Suleman plutselig utbrøt, ”Okay, I’m twenty-one”, før han forklarte historien bak. Suleman fikk for flere år tilbake muligheten til å prøvespille for både Ajax- og Feyenoord-akademiene, etter å ha imponert under den nasjonale turneringen for skolelag, og han ble tilbudt plass ved

begge akademiene. En av hovedgrunnene til dette var det store talentet hans, men også at alderen hans ble manipulert. Han var da tretten, men for å slippe å prøvespille med fjortenåringene, fikk han med hjelp fra familien endret den offisielle alderen sin, slik at han istedenfor kunne prøvespille med tolvåringene. På denne måten fikk han ikke fullt så hard konkurranse fra de andre spillere, og endte med å få plass ved akademiet. Da Suleman begynte på skolen i Obuasi, måtte han derfor ta flere skritt tilbake i klassetrinn, for at den nederlandske akademiledelsen ikke skulle avsløre at han egentlig var eldre. Dette syntes han var uproblematisk siden det uansett hjalp den videre fotballkarrieren hans. Noah på sin side, var liten av vekst og hadde ved flere anledninger spilt for U14-laget i treningskamper. Selv sa han at han var seksten år gammel, men innrømmet etter en stund å være eldre enn dette.

Alder er ingen verdinøytral kategori og fylles med innhold i sosiale rom (Christiansen, Utas & Vigh 2006: 10), noe informantene mine viste. På den ene siden ønsket de å ta steget ut av ungdomstilværelsen og inn i voksenlivet, mens de på en annen side ønsket å fremstå som unge i alder, og derfor mer attraktive for potensielle arbeidsgivere. Som vist i eksemplet med Suleman var han villig til å redusere sin offisielle alder for å komme seg videre på karrierestigen, til tross for at han ønsket å legge skolen og ungdomsstadiet bak seg. Aldersmanipulering var mulig blant annet på grunn av mangel på elektroniske infrastruktur. Nyfødte barn ble ofte ikke registrert med fødselsattest siden få ble født på sykehus under myndighetenes kontroll. Derfor kunne foreldrene selv bestemme hvilken dato de ønsket å oppgi som fødselsdag for barnet sitt når barnet ble registrert første gang. Dokumentet var uansett kun et papir som ikke ble registrert elektronisk, og gjorde at nye fødselsattester enkelt kunne fremskaffes ved å be om nytt, og det var derfor opp til den enkelte å informere om alder ved søknad om nye attester. Strategien mange unge fotballspillere benyttet i manipuleringen av sin egen alder, var å be om ny fødselsattest de gangene lavere alder var fordelaktig, for eksempel ved søknad om pass. Jeg skal videre beskrive hvordan informantene mine forholdt seg til aldersbegrepet.

Informantene mine hadde et annet forhold til alder enn det mange akademieiere hadde, spesielt de europeiske, men siden akademiene definerte de offisielle reglene,

ble denne meningsforskjellen ofte underkommunisert. Dette viser igjen hvordan aktørene underlegger seg maktstrukturer og handlingsrom, men aktivt manipulerer dem til sin fordel. Da Ajax drev akademiet, hadde de nederlandske lederne hele tiden mistanker om aldersjuks, men fant få bevis. En dag bestemte akademitreneren seg for å reise til en av skolene hvor flere av akademispillerne var innskrevet for å sjekke elevregistre og dermed finne ut om alderen i registeret stemte overens men den spillerne hadde oppgikk ved opptak til akademiet. En av de ghanesiske ansatte ved akademiet fikk høre om hva som skulle skje, og reiste til skolen i forkant. Der fikk han med seg noen av lærerne, og justerte på alderen til flere av spillerne slik at da den nederlandske treneren ankom, var alle aldere i overensstemmelse med informasjonen akademiet allerede satt på. Alhassan fortalt denne historien med et smil om munnen og hadde ingen problemer med å legitimere denne praksisen.

Dette eksemplet viser at aldersmanipulering eksisterte på flere nivåer og at ledere også tok del i praksisen. Da Liverpool Football Club sendte to trenere til AshantiGold-akademiet for å vurdere muligheten for et samarbeid mellom akademiene til de to klubbene, kom dette til syne. Selv om den biologiske alderen til de fleste spillerne aldri var helt klar, viste akademiledelsen at flere var eldre enn de oppgav. På spørsmål fra de engelske trenerne om hvor gamle guttene ved akademiet var, svarte klubblederen at det eldste laget ved akademiet var U17-laget, og at ingen spillere derfor var eldre enn sytten. Det samme skjedde også på landslagsnivå. Addo, målvakt på seniorlaget, ble til stadighet mobbet av akademispillere siden han ble sendt hjem fra det forrige verdensmesterskapet for U17-landslag, siden FIFA hadde avslørt at han var for gammel. Til det samme mesterskapet var i utgangspunktet ikke forsvarsspilleren Adjetey tatt ut, men ble på overtid bedt om å reise siden en annen spiller også ble avslørt av FIFA. Ifølge engelskmannen og akademieieren Tom Vernon var aldersmanipulering et problem, siden han ikke ønsket at utenlandske klubber skulle kjøpe spillere som var eldre enn de hadde blitt forespeilet. Det var tydelig at de europeiske aktørene så aldersmanipulering som et problem. mens ghanesiske spillere, men også fotballedere, så det som en mulighet.

Det er feil å sette alle afrikanskeide akademier og spillere i en og samme kategori, siden bildet er mer nyansert enn som så. Ved AshantiGold-akademiet jobbet de ikke systematisk med å manipulere alderen til spillerne, selv om eksemplet fra Liverpool-besøket viser nettopp dette. AshantiGold-akademiet hadde derimot en annen måte å måle alder på enn hva som var tilfelle under Ajax-regimet. I stedet for å forholde seg til biologisk alder, målte de heller spillernes alder ut fra kroppsvekt. I forkant av Liverpool-besøket holdt akademiet uttak for nye spillere. Ingen ble spurt om alder eller om å legitimere seg, men i stedet måtte alle stille seg i kø foran badevekten. De som veide opp til 55 kilo ble definert som U17-spillere mens de under 45 kilo ble definert som U14-spillere, uavhengig av biologisk alder. Etter en av treningene satt den ellers så humørfylte Charles alene på siden av treningsfeltet. Jeg gikk bort og forsto fort at han var lei seg. Han fortalte at han nettopp hadde veid seg og at vekten hadde stoppet på 60 kilo, fem kilo over det lovlige for U17-spillere. Han måtte derfor bli sittende på sidelinjen og se på da trenerne fra Liverpool skulle overvære akademitreningene. Selv om Charles i tidligere samtaler hadde fortalt at han var nitten år²¹, var det overvekten som frustrerte ham, ikke det at han i biologisk forstand var flere år for gammel til å spille for U17-laget.

Alder, det å være ung eller gammel, må kontekstualiseres for å gi mening. Hvis Suleman ikke hadde manipulert alderen sin da han ble tilbudt plass ved akademiet, er det mulig han hadde blitt stemplet som for gammel for U12-laget og for dårlig for U14-laget. Det samme gjaldt spillere som nærmet seg slutten av tenårene. Som spillerne visste, var speidere for utenlandske klubber på utkikk etter unge spillere og det var derfor viktig å befinne seg innenfor den vestlige definisjonen av ung²². Dette handlingsrommet ble på den ene siden definert av den vestlige fotballindustrien, men på en annen side manipulert av aktørene, i dette tilfelle unge ghanesiske fotballspillere.

²¹ I følge andre akademispillere var Charles over tjue år gammel.

²² Fotballspillere i Europa omtales som talentfulle til de har passert tjue år.

Legitimering

Spillerne satt ofte sammen og så fotballkamper på tv, og mange hadde sterke meninger om det de observerte. En ettermiddag så vi en kamp fra England, med Manchester United som ett av lagene. Da United-spissen Wayne Rooney før kampen ble introdusert som 18-åring, var det flere som himlet med øynene, siden de ikke trodde den storvokste United-spilleren var så ung som 18. De mente han gjorde som dem og hadde to aldre: en fotballalder og en vanlig alder. Det samme mente flere var tilfelle med Arsenal-spilleren Cesc Fabregas, som offisielt også var 18 år gammel. Begge spillere hadde etablert seg på to av verdens beste klubblag, som for informantene mine var for godt til å være sant. De mente derfor det var legitimt for dem også å manipulere alderen, siden det allerede skjedde blant europeiske spillere. En annen måte fotballalder ble legitimert på, var gjennom de ulike mulighetene for afrikanske og europeiske spillere. Suleman mente europeiske talenter var privilegerte siden de allerede befant seg i Europa, samt hadde bedre tilgang på gode treningsforhold og eksponering for potensielle arbeidsgivere. Alhassan mente at kostholdet til europeere var betraktelig bedre enn det ghanesiske, og ble brukt til å forklare forskjellig fysikk og veksttempo hos unge spillere. Han henviste til den gangen Ajax drev akademiet, og mente kosten den gangen var betraktelig bedre enn i dag. På denne måten kunne spillerne legitimere aldersmanipulering siden deres forestilte mangelfulle kosthold sammenlignet med det europeiske førte til langsommere fysisk utvikling.

Lignende legitimering finner også MacGaffey & Bezenguissa-Ganga (2000) i sin studie. Informantene benyttet begrepet "to break stone" (ibid: 55) som betyr å tjene til sitt livsopphold. Dette åpnet for en rekke praksiser for å skape seg et bedre liv, eller "to become someone" som kongoleserne kalte det. "To become someone" var en forklaring mange av mine informanter brukte som grunn for hvorfor de ville bli fotballspillere, og "to break stone" kan forklare praksisene til informantene mine, på veien mot dette målet. For å komme seg videre i karrieren var mange nødt til å benytte tilgjengelige strategier, og fotballalder var en. Selv om strategier for å komme

seg frem impliserte ulovlige aktiviteter, ble dette legitimert. Kongoleserne legitimerte sin til tider ulovlige virksomhet historisk, gjennom å vise til Europas plyndring av ressurser i Afrika og at deres ledere i Kongo var korrupte og stjal fra folket (ibid: 81). Informantene mine legitimerte fotballalder som strategi med at de hadde dårligere muligheter til å utvikle seg som fotballspillere enn sine europeiske konkurrenter.

Migrasjon

Akademispillere beskrev detaljert om hvordan man kunne komme seg til Europa på alternative måter. Disse strategiene sto i skarp kontrast til de legale måtene å migrere på. En vanlig måte å komme seg til Europa på var å skaffe seg turistvisum, for så å forsvinne etter visumets utløp. Dette var ifølge flere av mine informanter en vanlig praksis for noen år tilbake, men på grunn av økt bevisstgjøring hos europeiske ambassader og immigrasjonsmyndigheter var dette nå vanskeligere, siden kriteriene for å få visum var skjerpet. Metoden gikk i korte trekk ut på at et ungdomslag reiste til Europa på sommeren for å delta på turneringer som Norway Cup, eller andre eliteturneringer for ungdomslag. Noen lag var av eierne registrert som en Non-Governmental Organization (NGO) og fikk innreisetillatelse slik. Laget fremsto derfor som satt sammen av fattige barn som gjennom NGO-en hadde fått muligheten til å spille fotball. I realiteten hadde spillerne betalt store summer for å være en del av laget, som på sin side ikke var noen NGO, men en forretningsvirksomhet på kanten av det lovlige. Bak spillerne sto slektninger eller private sponsorer (se nedenfor) som betalte store summer for å få med spilleren sin. Bakmennene inviterte ofte forretningsforbindelser og talentspeidere de hadde kontakt med i Europa, til å overvære turneringene, med mål om å selge en eller flere av spillerne. Å spille for et lignende lag var derfor en migrasjonsstrategi siden man enten kunne få kontrakt av en utenlandsk klubb eller forsvinne under oppholdet.

Freddy betalte seg med på et lag som skulle spille turneringer i Skandinavia, og ”avtalen” var at spillerne kunne gjøre som de ville etter den siste turneringen var spilt i Danmark. Under feltarbeidet mitt spilte Freddy for AshantiGold, og klarte med andre ord aldri å fullføre den planlagte flukten etter at turneringen i Danmark var

over. Planen var å bli møtt av en ghanesisk venn som bodde i London, og sammen reise tilbake til England. Vennen møtte aldri opp, og Freddy ble værende med resten av laget, som etter siste turnering returnerte til Ghana. Det verserte mange historier om hvordan fotballspillere på kreative måter hadde kommet seg til Europa, for så å gå i dekning for myndighetene. Det mest omtalte eksemplet spillerne refererte til, var kapteinen ved Feyenoord-akademiet, som hadde rømt fra laget under en turnering i USA. Selv om han var kaptein ved et av de mest prestisjefylte akademiene i Afrika, fryktet han at karrieren ikke ville ta av, siden han var relativt liten av vekst og derfor trodde han ville få problemer med å få innpass hos en europeisk klubb. Ifølge Smila bodde han på ukjent adresse i USA, fortsatt i skjul for myndighetene.

Smila fortalte at han hadde gått under jorden i Europa om muligheten hadde vært der. Han ble fortsatt omtalt som kaptein av de andre spillerne, men hadde ikke sparket en ball på flere år på grunn av en omfattende kneskade. Han var bitter på de nåværende eierne av akademiet, siden de ikke ville betale for operasjonene som kunne føre fotballkarrieren hans tilbake på rett spor. I stedet for var han hver dag nødt til å se de andre spillerne forberede seg til trening, men uten selv å kunne ta del. Han hadde sluttet å møte opp til treninger og kamper siden det gjorde for vondt å se de andre gjøre det han mest hadde lyst til å gjøre: å spille fotball. Han var lei seg for at Ajax hadde forlatt akademiet siden de ikke ville neglisjert ham, som de nye eierne nå hadde gjort. Han trakk paralleller til Feyenoord-akademiet som fortsatt var i nederlandsk eierskap, og som behandlet spillerne sine med respekt, også de som ble skadet. En Feyenoord-spiller som hadde skadet seg, måtte legge opp på grunn av skadens omfang, men istedenfor å gjøre den skadede spilleren overflødig, hadde Feyenoord gitt ham et trenerkurs slik at han kunne bli en del av trenerapparatet ved akademiet. Dette var ikke tilfelle for Smila, som derfor skulle ønske Ajax fortsatt drev akademiet. Han så derfor for seg å måtte returnere til familien i Koforidua, uten jobb og uten penger til å forsørge seg selv, som for Smila var en lite fristende tanke. Selv om jeg tidligere i oppgaven har beskrevet hvordan flere av akademispillerne ble oppdaget av talentspeiderne til AshantiGold-akademiet under Ajax-regimet, måtte det

ofte mer til enn kun talent for å få innpass ved et akademi. Dette skal jeg se nærmere på i neste del.

Big men og managers

En annen strategi spillerne tok i bruk for styrke sjansene sine, var å ha en ”manager”, en eldre støttespiller. Denne strategien var veldig utbredt, og alle spillere jeg snakket med, så verdien i å ha en senior til å representere seg.

Jeg var i Accra, nærmere bestemt i bydelen Korle Gonno. Tidlig om morgen tok jeg turen til Indafa, bydelens mest populære fotballbane. Selv om klokken så vidt hadde passert sju, var første lag allerede godt i gang med dagens treningsøkt. Treneren ropte ut instruksjoner, og spillerne gjorde som de ble fortalt. Laget var, som så mange andre lag i Accra, eid av en lokal forretningsmann, men uten annet å tilby de unge arbeidsledige spillerne enn trening og kamper. Etter treningen ble jeg stående å snakke med Nii, en av spillerne. Han bodde sammen med sin mor, bestemor og lillesøster i et lite ettroms hus. Moren solgte ris utenfor en av bydelens barneskoler, og sto for familiens eneste inntekt. På grunn av den dårlige familieøkonomien hadde ikke moren råd til å betale videre skolegang for Nii, og satset alt på at fotballkarrieren hans skulle skyte fart. Nii fortalte videre om dyre fotballsko, mangel på utstyr og lite penger. Han virket motløs, og mot slutten av samtalen hevet han blikket fra bakken, så på meg og sa: ”If I only had someone to manage me ...”.

Nii var et godt eksempel på hva som ofte møtte meg utenfor de store akademiene: Ressursfattig og arbeidsledig ungdom, som så seg om etter en ”manager” til å løfte dem ut av den uønskede situasjonen de befant seg i. Begrepet ”manager” inneholdt mye og kunne være alt fra en bemidlet far, onkel eller storebror, til en europeisk FIFA-agent²³. Betegnelsen manager ble oftest brukt hvis patronen ikke var i slekt med spilleren, og var man i slekt, ble slektskapstermen benyttet. Flere av akademispillerne hadde en manager som hadde tatt spillerne under sin beskyttelse. En

²³ Det internasjonale fotballforbundet FIFA forsøker å kontrollere markedet for kjøp og salg av spillere gjennom å utstede agentlisenser. I Ghana finnes det få lisensierte agenter.

manager var ikke bare viktig for å få tilgang på penger og materielle goder, men fungerte også som døråpner. Hjelpen en spiller fikk av sin manager, kunne også variere mye, fra å få penger til transport og fotballutstyr, til tilbud om prøvespill hos utenlandske klubber. Utenfor de store akademiene, derimot, var det ikke like vanlig å møte spillere som var tilknyttet en manager, men ønsket om å komme i kontakt med en var stort. Det neste eksempel, hentet fra Internett, viser hvordan en spiller forsøker å komme i kontakt med et akademi eller en manager:

I am an aspiring young footballer currently residing in Nigeria. In this part of the world, it is pretty difficult to find a good soccer academy and an excellent trustworthy manger to manage young talents in the round leather game. I currently playing for 40 dollars club in state, and would like to take my football career to the next level. I am in search of football academies that operate scholarships and a trustworthy manager that manages young budding football talents. I am not solvent enough to cater fully for the expenses involved in enrolling at a Soccer academy. My thirst (hunger) for playing football at the highest possible level is second to none so I am willing to sign a contract with any soccer academy / manager to pay back up to ten fold the amount used to train me throughout the duration of the training process, once I secure a professional contract with any football club. I am even willing to sign a contract with any party interested in helping me enrol in a quality football academy to give 10% of my net earnings throughout my first year as a professional footballer. I don't want my football skills to lie dormant and rot away. I want to take my football to the next level. Please help me. I look forward to receiving a favourable reply from you. Respectfully yours [sic]. (Scouting Talents 2006)

Dette eksemplet tolker jeg som at unge spillere tar i bruk ulike fremgangsmåter for å få seg en manager, samt komme seg inn på et akademi. Den unge fotballspilleren viser tydelig hvor han vil med karrieren sin, og hvordan komme dit. Fremgangsmåten for mange var å komme i kontakt med en manager som kunne sørge for finansiell ryggdekning og representasjon, for å få innpass ved et akademi. Det var denne veien mange unge fotballspillere jeg møtte ønsket å gå, og kunnskapen om mål og middel var stor.

Møtet med Nii var ett lignende eksempel på unge fotballspillere, som i et forsøk på å finne seg en patron, henvendte seg til meg. Som vist tidligere i oppgaven var det vanlig for unge gutter å inngå i en resiprositetsrelasjon til en eldre slektning eller

læremester, en relasjon som på sikt skulle føre til at den unge fullbyrdet resiprositetssyklusen ved å tre inn i voksenlivet og å yte noe tilbake til dem som hadde investert i den unge. I en hverdag med få muligheter til å skape seg et liv på egen hånd, har en strategi blitt å la seg patronisere av en senior.²⁴ I samtaler med informanter kom det frem at det var essensielt å ha en senior til å representere seg hvis man ønsket å komme i kontakt med klubber eller akademier. Å komme alene var ikke et alternativ, det ble sett på useriøst. I kraft av å være manager for spillere som ønsket seg inn på akademiet, kom derfor flere voksne menn til AshantiGold-akademiet med henvendelser til Adotey eller klubbjefen om å få spilleren sin innskrevet ved akademiet. For mange spillere utenfor akademiene var mangel på manager en av de største hindringene for å komme seg videre, siden man alltid måtte ha en senior for å få innpass i klubber og akademier. Ved AshantiGold-akademiet hadde derfor flere av spillerne hatt god hjelp av en manager eller mannlig slektning da de ble innskrevet. For flere av informantene mine var det å ha en hvit manager det beste. Charles mente at som hvit manager kunne man henvende seg til hvilken som helst klubb i Ghana, siden hvite ble sett på som mektige og viktige. Charles mente hvite europeere hadde gode kontakter i Europa, og derfor enklere kunne formidle kontakt mellom spillere i Ghana og europeiske klubber. Om ikke alle toppseriespillere i Ghana kom fra en ressurssterk bakgrunn med gode kontakter, var i alle fall dette en fordel hvis en spiller ønsket seg til et akademi. Alle spillerne ved AshantiGold-akademiet, bortsett fra en, hadde mannlige patroner/managere som hadde hjulpet dem da de var yngre. Selv om akademispillerne relativt sett var i en god posisjon, var flere fortsatt åpne for å knytte til seg en ny manager for å komme seg videre på karrierestigen.

Et eksempel på dette var da Charles fikk muligheten til å prøvespille for et eliteserielag i Ghana. Charles var betalende spiller ved akademiet og hadde en manager som betalte for dette. Strategien var at eksponering gjennom spill for et anerkjent akademi ville føre til nye muligheter. Manageren til Charles hadde penger

²⁴ Se (Vigh 2006: 39, Waage 2006: 83) for lignende eksempler.

til å støtte ham, men ikke de nødvendige kontaktene. Da en ny mulighet til dukket opp, grep Charles derfor denne. I forbindelse med oppkjøringen til turneringen for afrikanske serievinnere, hadde Hearts of Oaks leid Ofori Stadium. Siden Hearts of Oak ikke brukte treningsbanene hele tiden, trente også akademiet der. Det var derfor mange spillere og ledere fra Hearts of Oak som satt på sidelinjen og overvar akademitreningen denne ettermiddagen. Etter treningen henvendte en av laglederne til Hearts of Oak seg til Charles og spurte hvorfor en spiller av hans kaliber fortsatt spilte for et ungdomslag. Laglederen ville med andre ord hjelpe Charles til komme seg videre, noe Charles takket ja til. Laglederen ville organisere prøvespill for Charles, men ikke i sin egen klubb. Derimot ville han kontakte fremtredende representanter for to andre eliteseriekubber han kjente godt fra før. Klubblederen tok først kontakt med nevøen sin, som selv var klubbsjef, og fikk ordnet prøvespill for Charles. Etter en ukes prøvespill returnerte Charles til akademiet uten kontrakt, men ble bedt om å holde seg i beredskap siden nye prøvespill var under planlegging. I denne perioden hadde Charles derfor to managere, en som betalte reisekostnader og fotballutstyr, og en som organiserte prøvespill gjennom sine kontakter. For Charles var dette problemfritt siden alle involverte parter uansett ville bli begunstiget ved en eventuell overgang.²⁵

Eksemplet viser flere aspekter ved nødvendigheten av en manager. Siden Charles ikke ble tilbudt en vanlig plass ved akademiet, fikk han kjøpt seg plass med hjelp fra en manager, i håp om at dette skulle føre til større eksponering overfor andre lag. Eksponeringen førte til at en leder for et annet eliteserielag så ham spille, og gjennom sine kontakter organiserte prøvespill for en eliteseriekubb. Charles hadde med andre ord en økonomisk bidragsyter og en døråpner, som på sin side håpet at Charles fikk tilbud om kontrakt, siden et betydelig beløp da ville tilfall dem. For informantene mine, både ved akademiet og utenfor, var disse mekanismene for å komme seg videre kjente.

²⁵ Ved spillerovergang ble et engangsbeløp (sign on-fee) utbetalt og ifølge Charles var det herfra bonusen til managerne stammet.

Oppsummering

Ved å beskrive oppvekstvilkår for akademispillere med historiske og komparative referanser, har jeg forsøkt å vise konteksten de unge spillerne befinner seg i. Jeg mener det er viktig å beskrive konteksten spillerne lever i, for bedre å kunne forstå hvordan de konstruerer bilder og ideer om livet som profesjonelle fotballspillere.

7. ”When Ajax was here”: Akademi livet før og nå

Rundt halvparten av akademispillerne hadde erfaring fra Ajax-regimet, og satte tiden *før* Ajax trakk seg ut og tiden *etter*, opp mot hverandre. Gjennom disse sammenligningene ble sosiale og kulturelle trekk sammenlignet, samt tilgangen på materielle goder, og som oftest ble Ajax-regimet satt i positiv kontrast til livet ved akademiet i feltarbeidsperioden.

Sosial endring

Akademispillerne ble i møtet med de nederlandske akademiadministratorene eksponert for vestlige kultur og måter å sosialisere på. Denne kunnskapen ble kontrastert med ghanesisk kultur, og de kunne på dette grunnlaget sammenligne Vesten, representert ved nederlenderne, og Ghana. I kontakt med distinkt annerledes former for kulturelle normer, blir man mer bevisst på egne normer. Dette kan lede til tingliggjøring, eller reifisering, av egen kultur for å synliggjøre forskjeller fra andre (Carrier 1995).

I europeiske oppdagelsesreisendes møter med lokale var de kulturelle forskjellene ofte store og førte til en reifisering av egen kultur; ”an idealized reformulation” (ibid.: 6). På Fiji eksisterte ikke Kerekere²⁶ i bevisstheten til fijianere før kolonitiden, men ble benyttet som identitetsmarkør i møtet med den økende koloniseringen av det sørlig Stillehavet fra 1860-tallet og utover (ibid.: 7). I det pre-koloniale Papua Ny-Guinea var betelnøtt-tygging forbeholdt kystsamfunnene, men i møtet med øldrikkende koloniadministratorer, oppdagelsesreisende og handelsfolk begynte også folk i innlandet å tygge nøttene for å kunne distansere seg fra europeerne (ibid.). Over tid kan reifisering bli selvoppfyllende og naturligjort. I spillernes sammenligning med situasjonen ved akademiet før og etter Ajax trakk seg ut, ble situasjonen etter fremhevet som positiv. Før jeg går videre, må det understrekes at kultur møtene

²⁶ Kerekere er former for resiprositet kjennetegnet av gavegiving og gavebytte

mellom spillere og akademiadministratorer ikke fullt ut kan sammenlignes med eksemplene skissert ovenfor, siden globalisering har ført til større kunnskap om mennesker og steder man selv ikke har erfart (Appadurai 1996: 4).

”We are suffering too much”

Dette utsagnet ble ofte fremført i samtaler jeg hadde med spillerne. Ikke kun de materielle og økonomiske betingelsene hadde endret seg etter Ajax trakk seg ut, også de sosiale. Da treneren og klubbjefen reiste tilbake til Amsterdam, ble de erstattet av lokale krefter. De nye lederne kuttet ned på antall spillere og flyttet de gjenværende til det mindre internatbygget ved Len Cley, som hadde stått tomt siden U20-laget ble lagt ned. Flere spillere ble i denne overgangsperioden gjort overflødige på grunn av nedskjæringene, noe som skjedde på en lite hyggelig måte ifølge Abdul, en av de som spilte under Ajax-regimet. Spillerne, som tidligere hadde blitt behandlet med vennlighet og respekt av nederlenderne, fikk nå den motsatte behandlingen, eller som Abdul sa det: ”not like now that the academy is in black hands”. Ikke bare Abdul fremhevet at svarte ledere ved akademiet ofte diskriminerte på grunnlag av etnisitet, religion og geografi, noe nederlenderne aldri gjorde. Under Ajax-tiden følte de seg trygge på at de ble behandlet rettferdig, noe de hadde sluttet å gjøre.

Respekt for de eldre var fremtredende i Ghana, men også ved akademiet, og den hierarkiske maktfordelingen mellom generasjonene var tydelig. Under Ajax-regimet var ikke dette like tydelig, i alle fall ikke i interaksjonen mellom de nederlandske lederne og spillerne. Selv om akademiet hadde en klar struktur hvor disiplin og lydighet var viktig, brukte spillerne ord som ”respekt” og ”rettferdighet” når de beskrev relasjonen de hadde til nederlenderne. Dett i kontrast til sitatet i begynnelsen av avsnittet, der spillerne beskrev sin egen livssituasjon da akademiet ble overtatt av ”svarte hender”. Spillerne ble underlagt de ghanesiske senioren ved akademiet, og flere mente de fikk dårligere behandling. Til tross for dette hadde de få muligheter til å gjøre noe med situasjonen sin så lenge de fortsatt var unge og derfor var underlagt

de eldres autoritet²⁷. Under Ajax-regimet ble flere av verdiene knyttet til forholdet mellom ung og gammel underkommunisert, siden de nederlandske eierne hadde sin egen måte å styre klubben på. Dette skjedde ved at spillerne valgte en begrenset mengde informasjon som ble gjort gjeldende for hele Vesten (jf. Carrier 1995: 26). Spillerne kunne derfor konstruere Vesten gjennom få, men signifikante, kulturmøter, og i en dialektisk definisjon konstruere egen livssituasjon i negativ opposisjon til forestillingene om vestlig kultur (ibid.: 28).

Mat og bordskikk

Da Ajax overtok driften av akademiet, ble spillerne introdusert for en annerledes måte å spise på (med bestikk) og nye steder å spise (ved bord i spisesal). Nye og dyrere matvarer ble også innført. *Før* Ajax-regimet spiste spillerne på andre måter, og i andre settinger. Kunnskapen om spisevaner var kroppsliggjort, som kroppsliggjorte disposisjoner; som en del av spillernes habitus (Bourdieu 1995: 33). Bourdieu skriver om habitus som:

(...) et system av kroppsliggjorte skjemaer som, dannet i løpet av den kollektive historien, er ervervet i løpet av den individuelle historien, og som virker i en praktisk form og for et praktisk formål (og ikke for rene kunnskapsformål). (Bourdieu 1995: 219)

Spillernes ”vanemessige handling, innlærte ferdighet, kroppslig stil og fysisk hukommelse” (Nielsen 2000: 101), som spiseteknikk og valg av spisested, var innlært og alminneliggjort over tid. I møte med ny kunnskap, ble ikke innlært kunnskap ”glemt”, siden habitus ”har en ’konservativ’ treghet som motsetter seg endring, som både formes av og formidler *makt*” (Nielsen 2000: 101). Da Ajax tok over, benyttet de sin makt til å definere hvordan spillerne skulle spise, til hvilken tid og i hvilken setting, noe spillerne måtte forholde seg til. Siden ny kunnskap ikke fortrenget gammel, ble ikke den tradisjonelle måten å spise på glemt da Ajax tok over, samt at kunnskapen Ajax overførte ikke ble glemt da de trakk seg ut. Denne ”konservative

²⁷ Se Vigh (2006: 39) for lignende eksempel.

tregheten” gjorde at spillerne under feltarbeidet hadde et ambivalent forhold til tiden *under* Ajax-regimet, og tiden *etter* Ajax-regimet. Dette ble uttrykt ved at Ajax-tiden og endringene dette medførte, i stor grad ble omtalt som noe positivt, samtidig som spillerne viste at de satte pris på ghanesiske kulturelle egenskaper, her knyttet til matvaner og bordskikk.

Matvanene til spillerne ble til en viss grad definert av akademiet siden det var her de fikk alle måltider, og spillerne husket godt hva og hvordan de spiste under Ajax-regimet. Klubbkjøkkenet laget all mat, på en diett satt opp av den nederlandske treneren. Den inkluderte mange vanlige ghanesiske retter samt ukjente matretter. Noe av det Alhassan husket best, var at de hver morgen til frokostgrøten fikk hvert sitt egg samt en boks hermetisert melk som skulle deles mellom to spillere. I det tropiske Ghana finnes knapt noen melkeprodukter på grunn av få kuer, og derfor var melk dyrt og knyttet til velstand²⁸. Da Ajax trakk seg ut, måtte spillerne først begynne å dele boksen med melk på tre istedenfor to, før de gikk over til billigere melkepulver. Over tid hadde rasjonene blitt kuttet ytterligere, og under feltarbeidet mitt fikk spillerne fem porsjoner melkepulver i uken. Antall egg gikk ned fra ett om dagen til ett i uken, mens den før ubegrensede tilgangen på frukt nesten hadde stoppet. Under Ajax-regimet fikk spillerne servert mer grønnsaker og salat, eller ”leaves” som de omtalte det som. Alhassan mente frukt og grønt ble servert fordi det var sunt og førte til bedre fysisk utvikling hos spillerne. Flere ved akademiet påpekte overfor meg at spillernes størrelse hang sammen med kosthold, som igjen forklarte høydeforskjellen mellom afrikanere og europeere. Generelt ble kostholdet attribuert til sunnhet, kvalitet og velstand, i motsetning til i perioden da jeg gjorde feltarbeid, som mange ofte klaget høylytt over. Dyre og sunne matvarer ble satt i kontrast til enkel og billig ghanesisk mat.

Da nederlenderne overtok styringen av akademiet, innførte de europeisk bordskikk. Fra å sitte med maten i fanget og spise med hendene, begynte spillerne å spise

²⁸ En boks hermetisk melk kostet 5 000 cedis, som for spillerne var en stor sum.

sammen ved langbord, og med bestikk. Flere spillere snakket om denne tiden med positive fortegn og mente de hadde tilegnet seg moderne måter å opptre på. Dette opphørte da Ajax trakk seg ut og de gikk tilbake til å spise med hendene, noe det neste eksemplet viser.

Det var en rastløs gjeng som satt i det store oppholdsrommet og ventet. Klokken var snart seks, og flere av guttene kastet hyppige blikk ut av vinduet. Kort tid etter kom Andy i stor fart inn hovedporten og rundt svingen og mot internatbygget, hvor vi ventet. Han lå som vanlig på hornet og senker ikke farten før han var kun få meter fra inngangen til bygget. Alhassan og Ali spratt opp og gikk ut til den ventende bilen, mens de som ennå ikke hadde funnet frem matskålene sine, løp opp på rommet for å hente dem. Endelig var det middag. Alhassan bar de store varmebeholderne inn i oppholdsrommet og videre til det skitne og nesten umøblerte kjøkkenet. Resten av spillerne fulgte etter. Som to av de eldste og mest respekterte spillerne, åpnet Alhassan og Ali opp den første varmekontaineren som inneholdt ris. Samtidig satte de andre spillerne, som hadde omringet maten, skålene sine på benken, slik at Alhassan og Ali kunne begynne å porsjonere ut maten. Selv om det var over femten spillere som skulle ha sin del av risen, klarte Alhassan å gi alle like mye ris. Dette hadde han gjort før. Det var trengsel, og Suleman og Charles begynte å knuffe. De sendte i vei ukvemsord til hverandre før de blir stoppet av Ali. De var alle sultne og så ut til å ha liten tålmodighet. Risen var fordelt og i tillegg fikk spillerne en liten stekt fiskebit, samt litt tomatsaus. Maten var servert.

En etter en gikk vi tilbake til oppholdsrommet og satte oss på benkene og de få stolene. Uppfordret flyttet Eric seg fra stolen han satt på, da den eldre Suleman kom gående. Han satt seg istedenfor på langbordet, der han ikke lenger kunne se tv-en. Freddie kom for sent til matutdelingen og satte seg sammen med Adjeti og spiste fra hans skål. Den klebrige risen ble dyttet mot skålen med fingrene, for å feste seg, før de førte hånden kontrollert mot munnen. Guttene hadde stor appetitt, og det tok ikke lang tid før den store porsjonen med ris hadde minket. Alhassan satt igjen med fiskebiten og plukket den opp med fingrene. Den sparte han til slutt siden dette var den beste delen av måltidet. Han satt tennene i hodet så det knitret i den sprøstekte

fisken, og bet det av, mens han fortsatt og se på tv. Andre hadde kommet lenger på fisken og tygde på bena. De fleste spiste alt på fisken, men spyttet ut de mest uhåndterlige bena. Noen hektiske minutter senere satt de fleste fornøyde tilbake. Bare noen beinrester på gulvet var igjen, men dette var Eric snart i ferd med å koste sammen. Guttene slikket seg rene på fingrene og fortsatte tv-tittingen. .

Alhassan fortalte om Ajax-tiden med en viss stolthet, siden de lærte å spise som moderne menn. Da de så meg spise med skje, bemerket de eldre spillerne ved flere anledninger at de også visste hvordan man spiser med bestikk. Anthony forklarte i detalj til hvilke retter man benytter de ulike bestikksdelene. Å spise ved et bord og med bestikk ble sett på som en moderne måte å spise på, i kontrast til måten ghanesere flest spiser. Nederlenderne som innførte bordskikken ble derfor representanter for en moderne og utviklet måte å spise på, som av de eldre spillerne ble satt i kontrast til å spise med hendene.

Spillerne fremsto som ambivalente til spisevanene. På den ene siden ble forestillingene om næringsrik vestlig mat og bordskikk satt i positiv opposisjon til ghanesisk mat og å spise med fingrene. På den annen side fremhevet spillerne ofte hvor glade de var i ghanesiske matretter, samt de sosiale aspektene ved å spise fra samme skål. Spillernes habitus av internaliserte kroppsteknikker ble ikke avlært selv om de ble introdusert for en ny og moderne måte å spise på, og da Ajax trakk seg ut, gikk de tilbake til å spise på den tradisjonelle måten, selv om det å spise med bestikk ble satt i positiv kontrast til å spise med hendene. Som jeg skal vise seinere i oppgaven, var det ikke alle aspekter ved forestillingene om Vesten som ble omfavnet, og bordskikk og spisemåter var ett eksempel.

Materielle goder, lommepenger og fasiliteter

Spillerne fikk i Ajax-perioden utdelt såpestykker til klesvask og kroppsvask. Ifølge Alhassan var såperasjonene så store at de ikke klarte å bruke opp såpestykkene før de neste ble utdelt. De fikk også 20 000 cedis hver i lommepenger hver måned, penger de fleste sparte siden alt de trengte uansett ble utdelt gratis ved akademiet. Alhassan sparte alle penger han fikk utdelt og tok med hjem når de fikk ferie. På denne måten

hadde han allerede som ung tenåring en kjøpekraft hans jevnaldrende venner bare kunne drømme om. Under feltarbeidet mitt fikk ikke lenger spillerne såpe gratis og var nødt til å kjøpe det de trengte selv. Siden lommepengene også hadde bortfalt, hadde mange problemer med å få råd til såpe. Mange spillere hadde kun råd til den billigste klessåpen som de i tillegg til å vaske klær med også benyttet til kroppsvask. Thorsen beskriver noe lignende i en studie av unge migranter i det sørlige Burkina Faso (2006). Mange ungdommer reiste på eget initiativ fra landsbyen for å tjene penger i byene, men returnerte som oftest etter en tid, med nyervervede penger og ettertraktede materielle goder. En av informantene til Thorsen brukte pengene han hadde tjent i byen, på vennene sine, noe som styrket hans status i jevnaldringsgruppen (ibid.: 105).

I likhet med informantene til Thorsen hadde også mine informanter med seg penger og materielle goder når de var på hjemmebesøk. Dette delte de ut til medlemmer av jevnaldringsgruppen og kunne dermed styrke sin status i forhold til dem. Det var ikke kun penger og materielle ting spillerne tok med seg, men også historier om andre steder og muligheter (Appadurai 1996: 4, Thoresen 2006: 98), noe som påvirket de fotballspillende vennene hjemme til også å ønske seg til akademier. Suleman, Alhassan og Kwame fortalte om den høye statusen de hadde hjemme siden de spilte for et akademi og hadde tilgang på ettertraktede materielle goder. De positive forestillingene om akademier ble på denne måten spredt og styrket gjennom spillernes møter med jevnaldringsgruppen.

Klær og sportsutstyr var en viktig markør i spillernes møter med jevnaldrende utenfor akademiet. Under Ajax-regimet fikk akademiet alt sportsutstyr fra moderklubben i Amsterdam. Ajax byttet ofte utstysleverandør, og sendte det de ikke lenger trengte til Ghana. Sportsutstyr fra kjente vestlige merker som Adidas, Nike, Reebok, Puma etc. hadde høy status blant spillere, men originale sportsklær var nesten umulig å få tak i og ble ikke solgt i butikkene. På markedene i de store byene var det mulig å finne sportsklær, men dette var brukt og relativt dyrt²⁹. De som hadde slekt og venner i

²⁹ En Adidas-genser på et brukmarked kostet 100 000–200 000 cedis, som tilsvarer cirka 100 NOK.

Europa, ønsket seg ofte sportsklær som gave, og jeg møtte mange unge menn med fotballdrakter og annet fotballutstyr ervervet gjennom kontakter i Vesten. Utstyret var dyrt og kommuniserte en viss velstand, spesielt hvis det var originalt, samtidig som det også viste at vedkommende hadde kontakter i Europa.

Denne moten var mest synlig i urbane strøk og kan sammenlignes med "la sape"-subkulturen i kongostatene, hvor identitet og status i stor grad var knyttet til dyre franske designerklær (MacGaffey & Bezenguissa-Ganga 2000: 139). I Kongo var de franske klærne tilgjengelige, men til en høy pris. Dette gjaldt også i Ghana for sportsutstyr av de rette merkene, hvor de som hadde tilgang på utstyr også hadde høy status. Noen hadde også drakter hvor et ghanesisk navn sto trykt på ryggen, som kunne bety at vedkommende hadde fått drakten av en ghaneser som spilte for en europeisk klubb. "La-sape"-subkulturen knyttet også status til sted ved å definere Paris som verdens sentrum siden byen ble regnet som verdens motehovedstad (ibid.). Noe av det samme vil jeg hevde var tilfelle med dem som hadde tilgang til originale fotballdrakter, siden å kle seg i slike drakter ikke kun symboliserte velstand, men også tilknytning til verdens fotballhovedsteder som Madrid, London, Manchester eller Milano. Dette gjaldt også for akademispillerne som gjennom tilgang til betydelig mengder fotballutstyr fra Ajax fikk en form for relasjon til Amsterdam, Nederland og Europa. Antropologen Johanna Schoss har studert hvordan kenyanske turistguider i kystbyen Malindi kler seg og beveger seg som sine europeiske kunder, og hvordan de bygger opp identiteten sin rundt dette uttrykket (Schoss 1996). Hun viser hvordan guidene har lært og internalisert vestlige kroppsteknikker, som har blitt en del av deres habitus, samtidig som de ikke har forlatt lokale tradisjoner. Akademispillerne hadde bevisst og ubevisst ervervet kunnskap gjennom møtet med nederlenderne ved akademiet. Dette gjaldt både kroppsteknikker som å spise med bestikk og utsmykking av kroppen gjennom å kle seg i fotballklær.

Utstyret spillerne benyttet under Ajax-regimet, viste at de spilte for Ajax-akademiet, et sted mange fotballtalenter ønsket å spille. Flere spillere fortalte at Adidas-joggedress med Ajax-logo fungerte som en uniform og at andre enkelt kunne se at de var akademispillere. Utstyret forble ved akademiet da Ajax trakk seg fra samarbeidet

i 2003, men strømmen av nytt utstyr stoppet. Utstyret Ajax etterlot, ble av de nye ghanesiske eierne redistribuert til seniorlaget, noe som førte til at akademiet ikke lenger kunne skille seg ut like godt som før. Refleksjoner rundt dette kom tydelig frem under en skoleturnering akademispillerne var med på. Dit kom også flere av akademispillerne ved Feyenoord-akademiet, eid av Feyenoord Amsterdam. De hadde den samme tilgangen til utstyr som under Ajax-tiden, og gikk på ettermiddagene kledd i Feyenoord-effekter fra ”topp til tå”. Flere av AshantiGold-spillerne sto sammen og så på de pent kledde Feyenoord-spillerne passere, hvorpå noen sukket og kommenterte tørt at for noen år siden gikk de også like pent kledd.

Spillerne som spilte under Ajax-regimet, erindret alt utstyret de fikk tilgang til. Sammen med maten, såpen og lommepengene symboliserte sportsutstyret en velstand som de gjennom å være akademispillere fikk tilgang til. Dette i kontrast til situasjonen i feltarbeidsperioden min, hvor de fikk tilgang til færre materielle goder, mindre mat og ingen lommepenger. Selv som spillerne ved akademiet kunne danne seg et bilde av hvor den materielle og økonomiske rikdommen stammet fra, mener jeg dette eksisterte som forestillinger siden dette var en verden de ikke hadde erfaringer fra. Måten spillerne snakket om dette på, var som om Ajax hadde åpnet en korridor mellom Nederland og Ghana, hvor et samlebånd tok med seg materiell og penger til, og ferdigproduserte fotballspillere fra.

Under oppkjøringen til sesongpremierer i eliteserien, spilte seniorlaget treningskamp mot Feyenoord Fetteh. Feyenoord-laget tilhørte Feyenoord-akademiet og hadde de siste årene etablert seg i eliteserien, til tross for at laget utelukkende besto av akademispillere i slutten av tenårene. Kampen gikk ikke som hjemmetilhengerne hadde håpet og AshantiGold tapte 0–3 mot det unge Feyenoord-laget.

Akademispillerne til AshantiGold satt på tribunen og overvar det ydmykende hjemmetapet til seniorlaget. Både Alhassan, Kwame og Anthony ristet på hodet, lettere oppgitt over at klubbledelsen i AshantiGold ikke satset på de unge akademispillerne som under Ajax-tiden. Istedenfor å være ut på banen og kjempe mot sine jevnaldrende på Feyenoord-laget satt de på tribunen og så de eldre spillerne tape. Alhassan mente at hadde dette vært under Ajax-regimet, hadde flere akademispillere

fått muligheten til å spille, men etter at Ajax trakk seg ut hadde mulighetene til å vise seg frem på seniorlaget vært begrensede. Flere av spillerne følte med andre ord at de ikke lenger ble satset på, i tillegg til at de hadde mistet statusen de en gang hadde som klubbens hovedsatsingsområde. Hos det nederlandske Feyenoord-akademiet var situasjonen derimot som under Ajax-regimet.

8. Historier, materielle goder og media

Forestillinger gjennom medier og migrasjon

Globaliseringen av elektroniske medier samt en kraftig øking i migrasjon mot slutten av forrige århundre har drastisk endret flyten av informasjon og menneskers forestillinger om verden de lever i (Appadurai 1996: 3). Ifølge Appadurai er det ikke kun de som har migrert, som oppfatter livene sine på nye måter.

Important also are contact with, news of, and rumours about others in ones social neighbourhood who have become inhabitants of these faraway worlds. (Appadurai 1996: 53)

Verden har endret seg, også for det store flertallet som ikke har migrert. I 2004 bodde 10 % av Ghanas totale befolkning på cirka 20 millioner utenlands (Black R., Ammassari S, Mouillesseaux S. & Rajkotia R. 2004: 22), noe jeg vil hevde har stimulert flyten av informasjon mellom utlandet og Ghana. Kildene til informasjon om steder man ikke har erfart er mange, men danner generaliserte og ofte glorifiserte bilder av Vesten. Dette viser de Lange i en studie fra Nord-Ghana. Hun skriver:

People proudly told me about their relative, who had two or even three cleaning jobs, which was seen as a great thing, since they said that even finding one job in their own region was impossible. And although Europeans might describe the living conditions of some African migrants as bad, the idea that someone lived in a storey building was for most informants simply a sign that he had "made it". (de Lange 2003: 98)

Informantene mine hadde også tilgang på informasjon om Vesten gjennom familie og venner, men så ut til, i likhet med informantene til de Lange, å fokusere på noen aspekter ved Vesten på bekostning av andre. Selv om spillerne snakket om relasjoner de hadde i Vesten på en glorifiserende måte, fikk jeg ofte en anelse av at velstanden til disse relasjonene ikke ble opplevd på samme måte som hos spillerne. Det å ha tre vaskejobber og å bo i blokkleilighet, ble slik jeg tolket det, sett på som noe positivt fra informantenes ståsted, uten at det nødvendigvis blir opplevd på samme måte av ghaneserne i Vesten. Seleksjonen av bilder som spillerne gjorde representative for

Vesten, skapte generelle forestillinger, hvor negative aspekter ved egen livssituasjon ble operasjonalisert og satt i negativ opposisjon til hvordan den forestilte situasjonen i Vesten var. De neste empiriske eksemplene søker å belyse hvordan bilder av Vesten i forskjellige sammenhenger ble konstruert, og hvordan bildene ble satt i positiv kontrast til situasjonen spillerne befant seg i.

Historier om andre steder

Informantene mine hadde et sterkt ønske om å spille fotball profesjonelt, og helst utenfor Ghana. Som vist tidligere, stammet mange av de generaliserte bildene om livet på ”den andre siden” fra oppfattelsen av egen livssituasjon i opposisjon til det forestilte livet i Vesten. Migrasjon ble i antropologien før andre verdenskrig av flere analysert som noe negativt og ødeleggende for kulturell og sosial tilhørighet, men har i senere år blitt studert i lys av aktørers evne til å opprettholde og bruke nettverk og sosial tilhørighet (Watkins 2004: 370). I studier utført av geografer analyseres ofte migrasjon ut i fra ”push and pull”-faktorer (Jenkins 1977, Dorigo & Tobler 1983). Med dette menes det at migrasjon må forstås ut ifra livssituasjonen til den som migrerer (push), i tillegg til den forestilte verden man ønsker å migrere til (pull). Dette forutsetter en hierarkisk opposisjon mellom de to, hvor situasjonen hjemme settes i negativ kontrast til stedet man ønsker å migrere til. Denne modellen forklarer kun hvordan ønsker om å migrere dannes, ikke evnen til å fullbyrde reisen. For å kunne forstå evnen til å migrere hos aktørene benytter geografen Carling en modell (Carling 2002) hvor han skiller mellom migranter og ikke-migranter; frivillige og ufrivillige.

Informantene mine utenfor akademiet falt innenfor kategorien ufrivillige ikke-migranter, siden de ønsket å migrere, men ikke hadde evnen til det. Selv om det ikke var former for direkte tvang som holdt dem tilbake i Ghana, måtte de først lykkes på fotballbanen for å ha mulighet til å migrere. Som jeg skal vise nedenfor, skapte historier ønsker om å migrere, mens livssituasjonene satte en stopper.

Informasjonsflyten til akademiet var stor, og de fleste av spillerne kjente noen som bodde i USA eller Europa. Arjun Appadurai hevder om migrasjon og informasjonsflyt på slutten av 1900-tallet at:

(...) a few persons in the world today do not have a friend, relative or co-worker who is not on the road to somewhere else or already coming back home, bearing stories of possibilities. (Appadurai 1996: 4).

Appadurai hevder at selv mennesker som aldri har vært ute på en lengre reise, besitter mye informasjon om steder de ikke selv har erfart. Gjennom historier overført fra kjente som har reist, eller som kjenner noen som har reist, kunne informasjon om fjerne verdener nå nære steder. Det verserte en rekke historier blant akademispillerne om migrasjon til Vesten, historier som stammet fra folk som hadde reist eller kjente noen som hadde reist. Ikke alle hadde med fotball å gjøre, og kunne sees som et tegn på et generelt ønske hos spillerne til å migrere, uavhengig av fotball. ”I’ll do anything” svarte Anaobaah på spørsmål om hva han ønsket å gjøre i Vesten. Hvis ikke fotballkarrieren tok av, ønsket han uansett å reise til et vestlig land, men om dette var som vaskehjelp eller fotballspiller, var ikke viktig. Ønskene hadde flere kilder, og historier var én. Ofte kunne historiene knyttes til kjente personer som hadde lyktes i Vesten, noe som forsterket inntrykket av velstand og rikdom.

Smila hadde vært skadet i lang tid og så sine muligheter til å komme seg videre i fotballkarrieren som synkende. Han fortalte flere historier om ghaneseres migrasjonsruter til Vesten, og disse vil jeg hevde ble forstått i lys av egen livssituasjon. Han hadde en bror som for flere år tilbake migrerte illegalt, først til Tyskland og så til Nederland, hvor han jobbet illegalt. Ifølge Smila levde han et vanskelig liv i Nederland, men uten å antyde at han ville hatt det bedre hjemme i Ghana. Smila kjente også til andre som på kreative måter hadde kommet seg til Europa. En eldre nabo av hans familie i hjembyen hadde migrert illegalt til Tyskland, men ikke kunnet reise tilbake til Ghana på grunn av sin status som illegal. Etter 30 år fikk han derimot oppholdstillatelse og kunne reise hjem til Ghana for første gang siden han utvandret. Etter dette reiste han hjem til Ghana fra sin base i Tyskland to ganger i året, alltid med store materielle og økonomiske gaver til sine nærmeste. Han

hadde også bygget en rekke fine hus for familien sin, og var ifølge Smila nå regnet som en "Big Man". En annen mann som hadde migrert illegalt til Frankrike, giftet seg med en fransk kvinne og fikk barn med henne, for deretter å få innvilget oppholdstillatelse. Da han etter noen år tok ut skilsmisse, mistet han ikke oppholdstillatelsen sin i Frankrike, men reiste hjem til Ghana, giftet seg på nytt, og tok med sin nye ghanesiske kone tilbake til Frankrike. En tredje mann, som var gift med en tysk kvinne, levde et dobbeltliv, siden han var gift og hadde stiftet familie hjemme i Ghana. Da han og hans tyske kone var på besøk i Ghana, utgav den ghanesiske konen seg for å være mannens søster, slik at den tyske kvinnen ikke skulle finne ut av dobbeltlivet til ektemannen. Familien til ghaneseren var fullstendig klar over dette, men hjalp til med å holde mannens dobbeltrolle skjult, for at han dermed kunne fortsatt å bo og jobbe i Tyskland, samt å distribuere penger til familien i Ghana.

Smila fortalte disse historiene med full støtte til sine landsmenn og mente at de hadde handlet kreativt. Om han selv hadde fått muligheten, ville han migrert til Europa, også illegalt. Slik jeg tolket Smila, økte kunnskapen om hvordan migrere til Europa på grunnlag av historiene, samtidig som migranter ved hjemmebesøk bekreftet forestillingene om Vesten som en verden fylt med rikdom og velstand. Historiene viste også at ufrivillige ikke-migranter hadde klart å migrere siden de gjorde det illegalt, og at kreativitet kunne bli belønnet. Historiene viste også at aktører utfordret handlingsrommene de var underlagt, gjennom handling og motstand.

Bilder gjennom bilder

Abdullah bodde i Obuasi, men spilte ikke for akademiet. Han hadde en bror i Europa, som oppholdt seg der illegalt. Det var flere år siden han forlot Ghana, og familien hørte sjelden fra ham, men Abdullah trodde han oppholdt seg i Spania. Da han fortsatt bodde i Tyskland, sendte han et brev med fotografier av seg selv, som Abdullah med en viss stolthet viste frem til meg. Bildene var tatt i en europeisk by, og på ett av dem sto broren i en gate hvor det var parkert biler langs fortauskanten. Broren lente seg bakover mot en ny og ren tysk bil, som om den også var en del av

motivet. Gaten var asfaltert, hadde fotgjengerfelt og var ren. I bakgrunnen sto to leilighetskomplekser på 10 etasjer side om side, godt tilpasset hverandre. Hekken innenfor gjerdene til leilighetene var grønne og pent klipt. For å få plass til alt dette hadde fotografen zoomet ut, og selv om broren til Abdullah sto nærmest fotografen, dekket han kun en liten del av bildet. "Europe is nice, I also want to go there. Look how clean it is," sa han. Han trodde broren hadde en tøff hverdag, men i likhet med Smila, satte han dette i en positiv opposisjon livet i Ghana. Abdullah var mektig imponert over hva han så på bildet, og var sikker på at en verden fylt med så mye velstand, umulig kunne være et dårlig sted å leve, til tross for brorens status som illegal immigrant. Noen år tidligere kulminerte denne overbevisningen i et mislykket forsøk på å nå Vesten. Abdullah hadde lagt ut på den farefulle reisen til Europa gjennom Sahara, via Marokko, hvor en liten fiskebåt tok han og andre vestafrikanske menn til Europa. Etter å ha tilbrakt over ett år på reisefot ble til slutt båten han reiste i stoppet av spansk kystvakt, og de ble brakt til en interneringsleir ved kysten. Her tilbrakte de tre døgn før de ble sendt tilbake samme vei, og videre til sine respektive hjemland.

Abdullah kikket med tristhet i blikket på bildet av broren og sa: "... ischh. I was very disappointed, Fred, very disappointed." Han var skuffet fordi han ikke hadde klart å komme seg til Europa, og derfor ikke kunne ta del i overfloden han så for seg eksistere der. Han var fast bestemt på å gjøre et nytt forsøk senere, og som han sa: "Playing fourth division football anywhere in Europe is still better than life as a football player in Ghana. Any salary is better than no salary". Han trodde det var mulig å tjene til livets opphold i Europa selv om han endte opp med å spille for en klubb lavere i divisjonssystemet. "Just give me a chance. I know I can play," fortsatte han og mente han var mer enn god nok til å spille for en klubb i Europa, bare han fikk muligheten. Siden ingen ville gi ham denne muligheten, var han nok en gang innstilt på å ta saken i egne hender. Slik jeg tolket Abdullah, leste han fotografiene av broren som historier og konstruerte bilder av Europa gjennom dem, mens Smila gjorde det gjennom muntlige historier.

Ghanesiske fotballspillere bosatt i utlandet var også kilder til konstruksjonen av forestillinger om Vesten. John Mensah var den første spilleren fra akademiet i Obuasi til å skape seg et navn utenlands. Han ble som ung solgt til en italiensk klubb, før ferden fortsatte til fransk fotball. Han spilte seg i tillegg til fast plass i midtforsvaret på landslaget, en posisjon han fortsatt hadde under mitt feltarbeid. Da han spilte i Italia, kom han ved flere anledninger hjem til Obuasi med draktsett og annet fotballutstyr, som ble donert til akademiet. At familien hjemme i Obuasi også ble tilgodesett var åpenbart. Langs hovedveien ut av byen lå det små, enetasjes hus med flate bølgeblikktak. Det store, rene og gule toetasjes bygget med skråtak, skilte seg derfor kraftig ut der det sto ved siden av de små husene. Det tilhørte familien til John Mensah, som drev butikk i første etasje og bodde i andre. På utsiden av veggene hang store luftkjølingsanlegg, også et tegn på velstand. Vi passerte det store huset hver gang vi kjørte til Ofori for å trene, og spillerne kommenterte ofte John Mensah, investeringene hans i Obuasi og utstyrsdonasjonene til AshantiGold. Derrick og Frederick hadde John Mensah som et av sine forbilder. Da jeg spurte hvorfor, fikk jeg til svar av Frederick: "He is a good footballer and he's driving a beautiful car, a Pajero." Derrick nevnte John Mensah da vi snakket om livet etter fortallkarrieren. "I want to buy posh cars and build big houses for my family," svarte han da jeg spurte hva han ville gjøre hvis han ble rik. Han hadde sett hva redistribusjon og gaver hadde gjort med statusen til ghanesiske fotballspillere i utlandet, og ønsket heltestatus på linje med John Mensah.

Andre kjente ghanesiske spillere ble også nevnt da jeg snakket med akademispillerne om penger og status. Anthony Yeboah eide hoteller og store eiendommer i Accra; Abedi Pele Ayewe drev sitt eget fotballag, var en høyt respektert mann i ghanesisk samfunnsliv og gikk under kallenavnet "the Maestro"; Nii Lamptey drev flere skoler i Accra, som han ifølge Eric tjente store penger på. Selv om flere av spillerne på seniorlaget tjente nok til å klare seg på lønnen de fikk fra klubben, sto denne i kontrast til lønningene de så for seg Europa.

Selv om akademispillerne følte seg heldige som kunne spise, sove, trene og gå på skole uten å måtte betale, så de med vantro på tilværelsen som seniorspiller i Ghana.

Da Anthony og Kwame ble forfremmet til seniorlaget, flyttet de til boligfeltet hvor de andre seniorspillerne var innlosjert. Selv om de fikk en leilighet på deling, større frihet og 600 000 cedis³⁰ i måneden, måtte de gi slipp på maten ved akademiet. Uten mulighet til å lage sin egen mat og med relativt høye priser, var de nødt til å bruke cirka 450 000 cedis i måneden på mat. Med kun 150 000 cedis igjen av lønningen åpnet ikke dette for mange andre innkjøp. Ved å se til fotballspillere som hadde skapt seg en karriere utenfor Ghana, og den velstanden de tok med seg hjem, var det lett for Anthony og Kwame ønske seg videre oppover karrierestigen og ut i fotballverdenen. Det fantes håp også for spillerne utenfor akademiene, og den meste fortalte historien omhandlet Samuel Koffour. Som en av de mest meritterte ghanesiske spillerne gjennom tidene og tidligere kaptein for landslaget, var han en populær mann. I motsetning til akademispillerne hadde ikke Koffour vokst opp med tilgang til utstyr og muligheter. Tvert imot hadde den fattige alenemoren til den da unge Koffour solgt familiens tv-apparat slik at Koffour kunne kjøpe fotballsko. Denne investeringen skulle på sikt føre ham til Europa, og med et høydepunkt da han på slutten av 90-tallet, som Bayern München-spiller, vant europacupen for serievinnere.

Historien om Koffour var kjent hos de aller fleste unge fotballspillere jeg møtte, og mange refererte også til lignende historier, hvor kjente spillere hadde bygget seg en karriere kun gjennom hardt arbeid og føttenes ferdigheter. Legenden Abedi Pele hadde ifølge flere sneket seg om bord på et lasteskip i Accra, på vei til Europa. I Frankrike hadde han gått i land og etter hver funnet frem til fotballklubben Marseille, hvor han fikk seg jobb som renholder på stadion. Fortsatt i tenårene hadde han en dag gått til en av trenerne og sagt at han var like god, hvis ikke bedre, enn mange av seniorspillerne, og bad om å få være med på en trening. Resten av historien er kjent³¹.

Antropologen Park (1997) viser i en studie av koreanske migranter hvordan USA konstrueres rundt forestillingen om "the american dream". Gjennom den amerikanske

³⁰ 60 USD

³¹ Abedi Pele ble kåret til Afrikas beste spiller tre år på rad på 90-tallet, spilte for Marseille da de vant Champions League og er en av de mest meritterte fotballspillerne Afrika har fostret.

drømmen forestilles et liv hvor ressursvake koreanere gjennom hardt arbeid kan oppnå suksess. Historiene om Koffour og Pele har lignende nytte, og gir spillerne håp om at de også kan oppnå noe til tross for dårlige utsikter.

Media og materielle goder

Prosessene hvor mennesker forstiller seg verden utenfor den erfarte, har eskalert på grunn av migrasjon og massemedier, og er en sosial praksis (Appadurai 1996: 5). Mennesker knytter ikke lenger sine drømmer og forestillinger kun til den erfarte verden, men ser nå også for seg et liv andre geografiske steder. Økt tilgangen til bilder og informasjon om verden utenfor, spesielt gjennom massemedia, gjør at mange drømmer om å bo og jobbe andre steder enn der man er født, og har ført til blant annet økt migrasjon (Ibid.: 6). Dette danner forestilte virkeligheter som er byggeklosser i det Appadurai kaller ”imagined worlds”. Han definerer dette som:

*(...) multiple worlds that are constituted by the historically situated imaginations of persons and groups spread around the globe.
(Appadurai 1996: 33)*

Gjennom massemedier, spesielt tv, gis mennesker bilder de kan knytte til historier om andre steder. På denne måten visualiseres verden utenfor og gir mer liv til forestillinger om mulige liv andre steder i verden. Selv om Carrier viser at ikke alle innen en gruppe konstruerer like bilder av den forestilte verden (1995: 26), vil jeg hevde at akademispillerne på bakgrunn av et relativt likt erfaringsgrunnlag ved akademiet gjennom blant annet tv i stor grad konstruerte like oppfatninger av europeisk fotball. Jeg skal vise dette med eksempler hentet fra akademiet.

Spillerne så generelt mye på tv, og de fleste tilbrakte store deler av ettermiddagen og kvelden i tv-rommet. Selv om parabolantennen tok inn filmkanaler, var det som oftest en av fotballkanalene som ble valgt. Tv-bildene skapte nye ideer om den forestilte verden og visualiserte historier og kunnskap om Vesten. Slik jeg så det, viste tv-bildene frem europeisk fotball på en monolittisk måte, og flere kvelder i uka så spillerne gressbaner som lignet grønne tepper, arenaer med sitteplasser for titusener

av mennesker og fotballutstyr de selv bare kunne drømme om å eie. De så sine fotballidoler ikke bare ta del i denne verden, men også være i sentrum av den.

Dette var en av mange lignende kvelder i tv-rommet. Den direktesendte kampen fra England var nettopp ferdig. De fleste spillerne ble værende i rommet, men var opptatt med andre sysler enn tv-titting. Tv-en ble stående på samme kanal, og noen minutter etter kampslutt startet en dokumentarfilm om den spanske fotballspilleren Alfonso. Charles hadde ennå ikke snudd seg vekk fra tv-en. Som den eneste av guttene ble han sittende å se på dokumentarfilmen som tok seerne gjennom karrieren til Alfonso. Alfonso hadde en begivenhetsrik karriere og spilte for flere av de største klubbene i Spania. Høydepunkter fra karrieren, som var mange, gav et imponerende inntrykk av spilleren. For Charles gav den også et imponerende inntrykk av europeisk fotball generelt, noe som kom tydelig frem gjennom kroppsspråket hans. Flere ganger trakk han pusten og sukket lavt, ”ichh”, etterfulgt av et lite rist på hodet. Han så ned i gulvet med et trist ansiktsuttrykk og sukket. Dette gjentok seg flere ganger i løpet av programmet. Da programmet var ferdig snudde han seg rundt, så på meg, sukket (”ichh”) og ristet på hodet en gang til, og sa han var lei seg for at han fortsatt befant seg på et akademi i Ghana, istedenfor å skape overskrifter i Europa. ”It’s difficult,” sa han, en kommentar som ble hengende i luften og var, slik jeg oppfattet det, en vurdering av egne muligheter som fotballspiller.

Tv-bildene fra europeisk fotball ble satt i positiv opposisjon til livssituasjonen i Ghana, og meningsinnholdet spillerne trakk ut av det de så på tv var derfor preget av dette. Antropologen de Lange viser noe lignende gjennom sin studie i Nord-Ghana:

It appears that, due to several unequal relations with the West whereby the own region is repeatedly the negative pole, Sulemitenga³² has become to function as the solution of all problems. (deLange 2003: 104)

Mange i Nord-Ghana så egen livssituasjon som dårlig i kontrast til hvordan de forestilte seg livet i Vesten. Det samme var tilfelle ved akademiet, og glorifiseringen

³² Betyr ”Vesten”

av Vesten kom flere ganger til uttrykk da vi så på tv. En kveld da jeg kom inn i tv-rommet pågikk det en høylytt diskusjon mellom flere av spillerne. Tema for diskusjonene var knyttet til kampen som gikk på tv, og spørsmålet var om Barcelona-spillerne spilte med nye drakter hver kamp, eller om draktene ble vasket og brukt igjen. Bakgrunn var at en Barcelona-spillerne hadde en tydelig brett på den ene armen, noe som kunne indikere at han ikke brukte samme drakt som i første omgang. Ingen var helt sikre, foruten Charles, som mente alle store lag i Europa kun benyttet drakter én kamp, for så å gi dem vekk. Charles argumenterte videre ved å vise til bruktmarkedene i Ghana, som var eneste sted man kunne kjøpe originale europeiske fotballdrakter.

Det kom ofte kommentarer fra spillerne til det vi så på tv. "I want to move to Europe as soon as possible," fortalte Koffi meg. Jeg spurte hvorfor. "Because in Europe people are happy and there is no corruption." Jeg spurte hvordan han kunne vite dette. Han svarte: "I've seen it on tv, from the world cup in Germany. People were happy and everything looked nice".

I tillegg til multimedier, stammet mange forestillinger om Vesten fra kontakt med materielle goder som ble assosiert med Vesten. På markeds plassene i Ghana var det alltid noen som solgte brukte klær. Koffi kalte klærne "Obroni w'awu" (død hvit manns klær); nye klær var levende og brukte klær døde. Osei trodde klærne stammet fra døde mennesker i Vesten, og at klærne deres ble sendt til Afrika etter døden. Flertallet trodde at de brukte klærne stammet fra hvite mennesker i Vesten, som kastet klærne de ikke lenger likte. Til tross for at de var brukt, var sportsklær av kjente merker som Puma, Reebok, Nike og Adidas, høyt verdsatt. En av grunnene var at klærne hadde blitt brukt av en hvit person, og en annen at de var av god kvalitet. Flere spillere fortalte at hvite var opptatt av kvalitet, og at brukte klær var best, siden nye klær i Ghana var kopier og av dårlig kvalitet. Mine egne klær var ofte i spillernes søkelys, og mange spurte om hvor mye jeg hadde betalt, og om jeg hadde tenkt å kaste eller gi dem bort den dagen jeg skulle reise hjem. Flere ble overrasket da jeg gikk til skomakeren med et par joggesko som hadde revnet, istedenfor å kaste dem og kjøpe nye.

Kwame hadde også flere tanker om hvordan livet i Vesten var, forestillinger han fikk gjennom blant annet materielle ting. En dag kom han til meg og spurte om Coca Cola smakte det samme i Norge som i Ghana. Han var sikker på at den ghanesiske utgaven var betraktelig dårligere enn den norske, siden han mente vannkvaliteten i Ghana var dårlig. Forskjell i vannkvalitet var noe Kwame var opptatt av. Han hadde sett på tv at hvite drakk vann rett fra springen, og var overbevist om at vannet i Vesten var av god kvalitet, i motsetning til i Ghana. Han mente at grunnen til at folk i Ghana drakk vannet i springen, var at de ikke hadde råd til å kjøpe pure water (filtrert vann). Pure water som kom på plastposer, kostet ikke stort, men var fortsatt for dyrt for spillerne, siden de knapt hadde penger.

Mot slutten av feltarbeidet begynte Kwame å trene med seniorlaget og omtrent samtidig endret han også flere av sine vaner, noe han fortalte om til meg. Istedenfor å drikke vannet i springen, gikk han nesten daglig til en av butikkene utenfor stadion for å kjøpe pure water. I tillegg kjøpte han en dyrere badesåpe og andre forbruksvarer han vanligvis ikke benyttet. En kveld kom han til rommet mitt med en flaske importert sportsdrikk i hånden. Den hadde kostet mye, og han ville ha råd om hvordan anvende den på best mulig måte. Han skulle trene med seniorlaget neste morgen og hadde kjøpt sportsdrikken for å ha mest mulig energi, men var usikker på når den burde drikkes. Kwame husket tiden da nederlenderne drev akademiet og at de alltid drakk pure water eller flaskevann, og på tv hadde han sett fotballspillere drikke sportsdrikk. ”I want to be modern,” svarte Kwame da jeg spurte hvorfor han den siste tiden hadde brukt så mye penger på forbruksvarer. Han mente ghanesiske produktet hadde dårlig kvalitet og at han helst ville benytte vestlige produkter.

Kwame la om forbruket sitt og snakket om dette som en form for modernisering av seg selv. Han etterlignet det han hadde sett på tv, og adferden til europeere han hadde møtt ved akademiet. Det var påfallende å observere hvordan det vestlige hele tiden ble assosiert med det moderne og vitenskapelige. Orienten ble konstruert av europeerne under kolonitiden, som en homogen enhet og i opposisjon til forestillingen om en egen vestlig kultur (Said 1978: 43). Dette kan knyttes til rasjonalitetsbegrepet, som for flere antropologer på begynnelsen av 1900-tallet var en

standard mennesker kunne måles etter. Selv om denne debatten for lengst er tilbakelagt, reproduseres fortsatt skillet mellom det rasjonelle og det irrasjonelle; det moderne og umoderne; oss og dem. Definisjonen skjer dialektisk, hvor Vesten defineres som moderne, og det ikke-vestlige som umoderne. Siden Kwame sa han ønsket å være moderne, betød dette implisitt at han så på seg selv som umoderne. Ved å herme etter sine ”moderne overmenn” forsøkte han å være moderne.

Liverpool-besøket

Jeg observerte flere møter mellom hvite menn som representerte den europeiske fotballindustrien, og unge ghanesiske spillere. I det neste eksemplet vil jeg vise hvordan bildene av europeisk fotball ble benyttet i konstruksjonen av Vesten, samt hvordan materielle goder var med på å forsterke disse forestillingene.

Mot slutten av feltarbeidet mitt fikk AshantiGold besøk av to trenere fra akademiet til Liverpool FC i England. Det hadde i lang tid blitt snakket om besøket, som det var knyttet store forventninger til hos spillere, ledere og supportere. Klubb sjefen hadde lenge jobbet med å få i stand en avtale med en utenlandsk aktør, og håpet endelig å bli belønnet. I månedene og ukene før besøket ble det gjort en rekke forberedelser fra klubbens side, alle med mål om å imponere Liverpool-delegasjonen tilstrekkelig til å ville investere i akademiet. Selv om akademiet i lang tid hadde blitt nedprioritert av klubbledelsen på grunn av den dårlige økonomien, ble det nå hovedsatsningsområde, i alle fall frem til besøket var over. Det ble på nytt åpnet for inntak av spillere, og i ukene før Liverpool-besøket kom en rekke unge talenter til akademiet for å prøvespille. Nasjonal tv, radio og aviser laget nyhetssaker omkring besøket, og informasjonen om begivenheten spredte seg raskt. Spillere kom fra hele landet, noen med og andre uten manager, men alle med håp om å imponere tilstrekkelig til å kunne få være en del av akademiet den uken trenerne fra Liverpool var i Obuasi. På treningsfeltet ble det forestående besøket også forberedt. Spillerne ble før hver trening gjort oppmerksom på at Liverpool-trenerne snart kom på besøk, og at det var viktig å være skjerpet, ikke bare for å legitimere plassen på laget, men også for å kunne imponere trenerne. ”I want to go there,” sa Ali ved flere anledninger da vi

snakket om Liverpool-besøket, og pekte opp mot himmelen. Han var bevisst hvilken mulighet besøket kunne bety for karrieren, og gjorde seg tanker om fremtiden. ”I want to go to England, to second heaven,” sa Charles, men med skuffelse i stemmen. Han hadde allerede før besøket blitt satt på sidelinjen av AshantiGold-trenerne fordi de mente han var for stor og derfor for gammel, og han fikk derfor ikke mulighet til å vise seg frem.

Mye av forklaringen på at det skulle satses på yngre spillere under oppholdet til Liverpool-trenerne, var, slik jeg forsto det, at AshantiGold-ledelsen så for seg at det var dette Liverpool-trenerne forventet. Spillere som i engelskmennenes øyne var definert som gamle, måtte erstattes av unge. Da duoen fra England ankom, oppstod det et skille mellom eldre og yngre spillere: de med erfaring fra møter med europeiske trenere og de uten denne erfaringen. Første trening de så, var med seniorlaget. På sidelinjen satt spillerne som spilte under Ajax-regimet tilbakelent og betraktet de to trenerne som gikk mot banen, mens de yngre spillerne fulgte nøye med på hver eneste bevegelse de foretok. Trenerne gikk under hele oppholdet representativt kledd i treningsklær og joggesko, alt med Liverpool- og Reebok-logoer på. Hver morgen ankom de klubbhuset eller treningsbanen i nye, rene antrekk, noe som ikke gikk upåaktet hen. De hadde ikke kun med utstyr til eget bruk, men også gaver i form av draktsett, pins og gamle, men ubrukte, kampprogram. Allerede under besøket brukte seniorlaget draktene da de spilte treningskamp mot Feyenoord. Da pinsene ble delt ut til akademispillerne, var det kaotisk rundt Liverpool-trenerne. Nesten alle spillerne flokket seg rundt dem, til tross for at det var mer enn nok til alle. De eneste som stilte seg bak i køen, var spillerne som spilte under Ajax-regimet. I tiden som fulgte etter besøket, observerte jeg mange av akademispillerne, og også de eldste, med pin på t-skjorta og gamle kampprogram i hånda. Det pent innbundne kampprogrammet med glossede og fargerike bilder, sto i skarp kontrast til for eksempel lokale aviser, som ellers var eneste kilde til fotografier og tekst om europeisk fotball. Møtet med trenerne fra Liverpool forsterket inntrykket av Vesten som en forlokkende destinasjon. Jeg observerte i tiden etter besøket spillere sitte i smågrupper og kikke i magasinene de hadde fått, mens de kjente på den glatte og

solide innbindingen. Siden spillerne hadde møtt representanter for en klubb alle hadde et forhold til gjennom tv, og som flere hadde som sitt favorittlag i Europa, ble eksisterende forestillinger om Vesten bekreftet. I tillegg til å møte trenerne kom spillerne i kontakt med materielle goder som stammet fra England. Når dette i tillegg ble gitt bort, ble igjen Vestens økonomiske og materielle velstand bekreftet hos spillerne.

Negative bilder av Vesten

Ikke alle forestillinger om Vesten og vestlige var like positivt ladet. Det hendte ofte at spillere satte spørsmålstegn ved det de oppfattet som vestlig praksiser, og selv om det var kun et fåtall av fotballspillerne jeg snakket med i Ghana, som ikke kunne tenke seg å spille utenlands en gang i løpet av karrieren, hadde mange negative forestillinger om Vesten. Selv om de negative forestillingene ikke skapte et balansert bilde av Vesten, viste det at også negative bilder nådde gjennom informasjonsfilteret. Glorifiseringen av Vesten var med andre ord ikke absolutt, da mange av akademispillerne på den ene siden ønsket å ta del i Vestens velstand og sportslige utfordringer, men på den annen side ikke ønsket å assimilere seg. Tvert imot snakket de fleste om å returnere til Ghana etter endt karriere, som rik og berømt, heller enn å leve et anonymt liv i Vesten.

Derrick og Frederick hadde nylig returnert fra prøvespill ved et akademi i Qatar. Under middagen ble vi sittende og snakke, og de hadde mange spørsmål om livet i Vesten. Siden de allerede hadde vært ved et ressurssterkt akademi i Qatar, hvor europeiske trenere jobbet, hadde de noe kunnskap om Vesten. De spurte meg ut om valutakurser, forbruk og akademier i Europa: "Is it true that in Europe you don't look after your parents?" spurte Derrick. "And is it true that you move out of your parents house when you turn 18, and don't give them money even though you get a well paid job?" Han fikk fort støtte av Frederick, som også lurte på om det de hadde hørt faktisk stemte. De kunne ikke forstå hvordan man kunne beholde respekten overfor familien og lokalsamfunnet hvis man ikke tok seg av foreldrene. Tvert imot mente de at å kunne gi noe tilbake til familien ville gi dem ære og respekt, og det var noe de

ønsket. Frederick ble veldig engasjert og reiste seg opp. ”When I make it as a football player, I’m going to build big houses and buy nice cars for my family!” Utsagnene til de to ble senere underbygd av Peter, assistenten til klubbjefen. På spørsmål om hvordan reaksjonene ville bli hvis en fotballspiller i Ghana som nettopp hadde skrevet ny kontrakt, lot være å redistribuere sign on-fee³³ til sine nærmeste, svarte Peter med et smil, som om problemstillingen ikke engang eksisterte: ”They would not even pray for you.”

Selv om bildene av Vesten var positive ved akademiet, eksisterte altså negative forestilinger. Dette underbygges av Carrier, som viser at det oksidentale ikke kun ble konstruert som positivt. Han skriver om afrikanske samfunn at:

(...) it occidentalized the modern West as inhumanly mechanistic and impersonal, in contrast to an orientalized Africa of human empathy and creativity. (Carrier 1995: 27)

Som vist ovenfor, attribuerte flere spillere europeeres fysiske utseende til maten de spiste, noe som ble satt i positiv opposisjon til maten hjemme. Allikevel var mange negativt innstilt vestlig mat. ”The food will be a challenge,” sa Anthony. Han så for seg å møte flere utfordringer hvis han skulle få muligheten til å flytte til Europa, og en av dem var matvanene i Vesten. Alle de ghanesiske tv-kanalene sendte mange europeiske og amerikanske livsstilsprogrammer, og en kveld satt jeg sammen med Suleman og så et program om tyrkisk mat. Etter en stund snudde han seg mot meg og sa med en skeptisk tone, ”I can’t eat that!”. I likhet med Anthony ville han savne ghanesisk mat, men ville ikke nøle med å ta utfordringen, skulle han få muligheten. ”I’ll force myself,” sa han og trodde han etter hvert ville venne seg til maten.

Spillerne var også klar over andre negative sider ved Vesten, og flere trakk frem at rasisme var utbredt. Ghanesiske medier formidlet ofte reportasjer om afrikanske spillere i europeiske klubber som hadde blitt utsatt for rasisme. Under mitt opphold ved akademiet meldte sportsnyhetene på tv at kameruneren Samuel Eto'o i Barcelona hadde blitt utsatt for rasistiske tilrop fra tribunen. Tv-bildene viste ved en anledning

³³ En større sum en spiller mottar ved å skrive under ny kontrakt. Kommer i tillegg til lønn.

en opprørt Etoo som truet med å gå av banen. I avisene kunne man også lese om ghanesiske spillere i Europa som ble utsatt for diskriminering. ”Some don’t like black people. I don’t know why?” sa Kwame. Dette ble bekreftet i et intervju med en kjent eliteseriespiller i Ghana, som tidligere hadde spilt seks måneder på utlån til en europeisk klubb. Han fikk et positivt inntrykk av landet han spilte i, men mente det eksisterte rasisme blant spillere og supportere. Dette var en av grunnene til at han ikke fikk mange venner i klubbmiljøet, og at han heller sosialiserte med folk i det afrikanske miljøet. Flere av akademispillerne nevnte også ”the african commuity” eller ”the african market”, da vi snakket om hvordan bygge sosiale relasjoner i Vesten. Selv om flere godt kunne tenke seg å spille for et europeisk landslag, var det sjelden vestlig kultur ble fremhevet som noe positivt.

Som vist ovenfor ble oppfattelsen av slektskap i Vesten ofte satt i negativ kontrast til det spillerne så som afrikansk. Det var generelt mange kulturelle egenskaper ved Vesten spillerne ikke likte. Under kolonitiden hermet lokalbefolkninger etter sine koloniherrer, men ikke på alle områder. Historikeren J.A. Mangan skriver at: “Few wanted to live the white mans way but all wanted the magic” (Mangan 1987: 162). Jeg vil hevde at dette var tilfelle hos flere i min informantgruppe. De glorifiserte bildene av Vesten var bygget rundt materielle goder, penger og kvaliteten på fotballigaene, ikke rundt kultur og samfunn. Tvert imot hadde mange spillere motforestillinger til det de kalte ”western culture”. Det de ville ha, var tilgang på materielle goder og penger som kunne distribueres til slekt og venner i Ghana. På denne måten kunne de bygge seg respekt, status og en trygg alderdom hjemme i Ghana, i stedet for å et anonymt liv i Europa. Slik jeg forsto det, var de mer opptatt av sitt ettermæle i Ghana enn av Vesten.

9. Avslutning

Tilbakeblikk og fremtiden

Jeg har i denne oppgaven vist at akademispillere i Ghana inngikk i betydningsfulle relasjoner til representanter for fotballindustrien, og at relasjonene genererte sterke og generaliserte forestillinger om livet i Vesten sammenlignet med det erfarne livet ved akademiet. Som aktører med posisjon langt ned i hierarkiet var kampen hard for å kunne gjøre fotball til levebrød, til tross for at spillerne befant seg innenfor det høyt verdsatte handlingsrommet akademiet utgjorde. Gjennom praksiser utvidet spillerne handlingsrom, men måtte også forholde seg til begrensninger i handlingsrom. Drømmen om et liv som fotballstjerne sto sterkt og ble forsterket ved akademiene. For de som ikke spilte for et akademi, var muligheten for å skape seg en fremtid vanskeligere.

Jeg har også vist at fotballakademiers posisjon har styrket seg i senere år, og at både spillere, foresatte, eiere og ”Big Men” på forskjellige måter så verdien i akademier, men på hver sin måte. Personlig har jeg også en formening om dette politisk ladede feltet. Før jeg gjorde feltarbeid reflekterte jeg ofte omkring akademifeltet gjennom metaforer som ble benyttet i faglitteratur og aviser. Her ble afrikanske talenter omtalt som ”upolerte diamanter”, ”svart gull” og ”råvarer”, og akademiene som ”neo-koloniale utposter” og ”plantasjer”. En kveld mot slutten av feltarbeidet satt jeg sammen med Alhassan og snakket. Jeg spurte om han i stedet for å reise til Europa ikke heller ville bli igjen i Ghana og bygge opp den hjemlige serien. Han kikket bort på meg med et skeptisk og spørrende uttrykk i ansiktet og ble stille i noen sekunder før han utbrøt: ”What?” Jeg hadde lenge tenkt på denne problemstillingen og forsøkte å forklare at det jeg mente, var at hvis alle talentene forsvant utenlands, ville det ikke bli noen igjen til å bygge ghanesisk fotball videre. Alhassan så fortsatt forvirret ut og sa: ”... but Fred! I want to play in Europe with the big stars.” Det som for mange i Europa ble kalt ”moderne slavehandel”, ”råvareutnyttning” og ”muscle drain”, var

uforståelig for Alhassan og de andre ved akademiet. De så ikke seg selv som råmateriale som skulle fraktes til Vesten for å prosesseres, eller som slaver uten handlingsalternativer. Selv om utnytting forekom – og mange var klar over dette – bør ikke spillerne ses ut fra determinerende strukturer, men som aktører med handlingskraft og fremtidsdrømmer.

Kildeliste

- Allmann, Jean Marie (2003) *The Youngmen and the Porcupine i Le Sueur*, James D. (Ed.) *The Decolonization reader* New York: Routledge
- Archetti, Eduardo (2008) *Anthropology of Sports* Seminarmanus URL: http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urlvedleggfil&blobheader=application%2Fpdf&blobkey=id&blobtable=Vedlegg&blobwhere=1143099791066&cachecontrol=5%3A0%3A0+*%2F*%2F*&ssbinary=true [Lesedato: 11.03.2008]
- Armstrong, Gary & Giulianotti, Richard (2004) *Football in Africa: conflict, conciliation, and community* New York: Palgrave Macmillan
- Asad, Talal (1993) *Genealogies of Religion: Discipline and Reasons of Power in Christianity an Islam* Baltimore/ London: The John Hopkins University Press
- Bale, J. (1991) *The Brawn Drain: Foreign Student-Athletes in American Universities* Chicago: University of Illinois Press
- Barth, Fredrik (1994) *Manifestasjon og prosess* Oslo: Universitetsforlaget
- Black R., Ammassari S, Mouillesseaux S. & Rajkotia R. (2004) *Migration and Pro-Poor Policy in West Africa: Working paper*, Sussex Centre for Migration Research: Issued by Development Research Centre on Migration, Globalization and Poverty
- Bourdieu, Pierre (1993) Youth is just a word i *Sociology in Question* London: Sage
- Bourdieu, Pierre (1995) *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften* Oslo: Pax
- Burke, Timothy (1996) "Sunlight Soap Has Changed My Life": Hygiene, Commodification, and the Body in Colonial Zimbabwe i Hendrickson, Hildi (Ed.) *Clothing and Diffirence: Embodied Identities in Colonial and Post-Colonial Africa* London: Duke University Press
- Carling J, (2002) Migration in the age of involuntary immobility: Theoretical reflections and the Cape Verdean experiences i *Journal of Ethnic and Migration Studies* London: Taylor & Francis Ltd.
- Carrier, James (1995) *Occidentalism: Images of the West* Oxford: Clarendon Press
- Carrier, James (2004) Exchange i Barnard, Alan & Spencer, Jonathan (Eds.) *Encyclopaedia of Social and Cultural Anthropology* London: Routledge
- Christiansen, Catrine, Utas, Mats & Vigh, Henrik (2006) Introduction i Christiansen, Catrine, Utas, Mats & Vigh, Henrik (Eds.) *Navigating Youth: Social Becoming in an African Context* Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet
- Darby, Paul (2002) *Africa Football and FIFA: Politics, Colonialism and Resistance*. London: Frank Cass

-
- Darby, Paul (2003) *Football, Colonial Doctrine and Indigenous Resistance: Mapping the Political Persona of FIFA's African Constituency* i Le Sueur, James D. (Ed.) *The Decolonization Reader* New York & London: Routledge
- Darby, Paul (2007a) *African Football Labour Migration to Portugal: Colonial and Neo-Colonial Resource* i *Soccer & Society* London: Frank Cass
- Darby, Paul (2007b) *Out of Africa: The Exodus of Elite African Football Talent to Europe* i *Working USA: The Journal of Labour and Society* New York: Blackwell
- Darby, Paul, Akindes, Gerard & Kirwin, Matthew (2007) *Football Academies and the Migration of African Football Labor to Europe* i *Journal of Sport & Social Issues* Thousand Oaks: Sage
- Davidson, Basil (1998) *West Africa Before the Colonial Era: A History to 1850* New York: Longman
- de Lange, Albertine (2003) *"In Sulemitenga things are there": A Study on Images of the West in Northeast Ghana* Amsterdam: University of Amsterdam, Faculty of Social and Behavioural Sciences
- Dorigo, Guido & Tobler, Waldo (1983) *Push-Pull Migration Laws* i *Annals of the Association of American Geographers* Washington: Blackwell
- Durham, D. (2000) *Youth and the Social Imagination in Africa* i *Anthropological Quarterly* Washington: George Washington University Institute for Ethnographic Research
- Foucault (1982) *The Subject and Power* i *Critical Inquiry* Chicago: The University of Chicago Press
- Frank, André G. (1967) *Dependent accumulation and underdevelopment* London: Macmillan
- Giulianotti, Richard (2005) *Sport: A Critical Sociology* Cambridge: Polity
- Giulianotti & Robertson (2004) *The Globalization of Football: A study in the glocalization of the 'serious life'* i *The British Journal of Sociology* London: Blackwell
- Guttman, Allen (1994) *Games and Empires: Modern Sports and Cultural Imperialism*. New York: Columbia University Press
- Henningsen, Erik (2001) *Selvforvaltningens dilemmaer: Idrettshelten og fellesskapet i Lien, Marianne, Lidén, Hilde & Vike, Halvard (Red.) Likhetens paradokser: Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge* Oslo: Universitetsforlaget
- Hochschild, Adam (2005) *Kong Leopolds arv: En beretning om grådighet, forferdelser og heroisme i det koloniale Afrika* Oslo: Pax
- Jenkins, Craig (1977) *Push/Pull in Recent Mexican Migration to the U.S.* *International Migration Review* New York: The Center for Migration Studies of New York, Inc.

-
- Jenkins, Roy (1992) *Salvation for the Fittest* i Mangan J. A. (Ed.) *The Cultural Bond* London: Frank Cass
- Kaplan, Martha (1995) i *Neither Cargo nor Cult: Ritual Politics and the Colonial Imagination in Fiji* Durham/ London: Duke University Press
- Klein Alan M. (1991) *Sugarball: The American Game, the Dominican Dream* New Haven & London: Yale University Press
- Lanfranchi, P. & Tylor, M. (2001) *Moving With the Ball: The Migration of Professional Footballers* Oxford/ New York: Berg
- Lovell, Nadia (2006) *The Serendipity of Rebellious Politics: Inclusion and Exclusion in an Togolese Town* i Christiansen, Catrine, Utas, Mats & Vigh, Henrik (Eds.) *Navigating Youth: Social Becoming in an African Context* Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet
- Lugard, F. (1965) *The Dual Mandate in British Tropical Africa* London: Frank Cass
- Magee, J & Sugden, J (2002) "The World at their Feet": Professional Football and International Labour Migration i *Journal of Sport and Social Issues* London: Sage
- Maguire, J. & Stead, D. (1998) *Border Crossings: Soccer Labour Migration and the European Union* i *International Review for the Sociology of Sport* Sage
- Maguire, J. Pearton, R (2000) *Global sport and the migration patterns of France '98 World Cup finals players: Some preliminary observations* i *Soccer & Society* London: Frank Cass
- Mangan J. A. (1992) *The Cultural Bond* London: Frank Cass
- Mangan J. A. (1987) *Ethics and Ethnocentricity: Imperial Education in British Tropical Africa* i Baker, William J. & Mangan James A. (Eds.) *Sport in Africa: Essays in Social History*. New York: African Publishing Company
- Mintz S. (1998) *The Localization of Anthropological Practice: From area studies to transnationalism* i *Critique of Anthropology* London: Sage
- Nielsen, Finn Sivert (2000) *Den sosiale forvaltningen av ting – økonomisk antropologi* i Nielsen, Finn Sivert & Smedal, Olaf H. (Red.) *Mellom himmel og jord. Tradisjoner, teorier og tendenser i sosialantropologien* Oslo: Fagbokforlaget
- Nugent, Stephen (2004) *Postmodernism* i Barnard, Alan & Spencer, Jonathan (Eds.) *Encyclopaedia of Social and Cultural Anthropology* London: Routledge
- Park, Kyeyoung (1997) *The Korean American Dream. Immigrants and Small Business in New York City*. Ithaca and London: Cornell University Press
- Projit Bihari Mukharji (2008) 'Feeble Bengalis' and 'big Africans': African players in Bengali club football i *Soccer and Society* London: Frank Cass

- Sahlins, Marshall (1963) *Poor Man, Rich Man, Big Man, Chief: Political Types in Melanesia and Polynesia* i *Comparative Studies in Society and History* Cambridge: Cambridge University Press
- Sahlins, Marshall (1988) *On the Sociology of Primitive Exchange* i *Stone Age Economics* London: Routledge
- Sanjek, R (2003) *Rethinking migration, ancient to future* i *Global Networks* Oxford: Blackwell
- Schoss, Johanna (1996) *Dressed to "Shine": Work, Leisure and Style in Malindi, Kenya* i Hendrickson, Hildi (Ed.) *Clothing and Difference: Embodied Identities in Colonial and Post-Colonial Africa* London: Duke University Press
- Thorsen, Dorte (2006) *Child Migrants in Transit: Strategies to assert new Identities in Rural Burkina Faso* i Christiansen, Catrine, Utas, Mats & Vigh, Henrik (Eds.) *Navigating Youth: Social Becoming in an African Context* Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet
- Tsing, Anna (2002) "Conclusion: The Global Situation" i Inda, Jonathan Xavier & Rosaldo, Renato (Eds.) *The Anthropology of Globalization* Malden: Blackwell
- Scott, James C. (1985) *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*. New Haven: Yale University Press
- Vigh, Henrik (2006) *Social Death and Violent life Chances* i Christiansen, Catrine, Utas, Mats & Vigh, Henrik (Eds.) *Navigating Youth: Social Becoming in an African Context* Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet
- Waage, Trond (2006) *Coping with unpredictability: "Preparing for life" in Ngaoundéré* i Christiansen, Catrine, Utas, Mats & Vigh, Henrik (Eds.) *Navigating Youth: Social Becoming in an African Context* Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet
- Whitaker, Mark P. (2004) *Reflexivity* i Barnard, Alan & Spencer, Jonathan (Eds.) *Encyclopaedia of Social and Cultural Anthropology* London: Routledge
- Wikan, Unni (1996) *Fattigdom som opplevelser og livskontekst. Innsikt fra deltagende observasjon* i Wormnæs, Odd (Red.) *Vitenskap – enhet og mangfold* Oslo: Gyldendal
- Wolf, E. (1994) *Facing Power: Old Insights, New Questions* i Borofsky R. (Ed.) *Assessing Cultural Anthropology*. New York: McGraw-Hill
- Wolf, E.: (1982) *Europe and the People without History*. Berkeley: University of California Press

Elektroniske kilder

Anglo Gold Ashanti (2008) URL: http://www.anglogold.com/NR/rdonlyres/BDB5B570-C236-4C5B-9F53-1B5ED83F7E0C/0/Ashanti_CompanyHistory.pdf [Lesedato: 05.03.08]

Charlton Athletic (2007) URL: <http://www.charlton-athletic.co.uk/CharltonOverseas.ink> [Lesedato: 12.10.07]

Dagens Næringsliv (2008) URL: <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article1395045.ece> [Lesedato: 10.05.08]

Guardian (2008) URL: http://football.guardian.co.uk/News_Story/0,,2234283,00.html [Lesedato: 10.01.08]

Scouting Talents (2006) URL: www.scoutingtalents.com [Lesedato: 21.04.06]

Verdensmagasinet X (2005) URL: www.verdensmagasinetx.no/artikler/1071.html [Lesedato: 26.09.2005]